

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 28 kwietnia 2017 r.

Poz. 2362

UCHWAŁA NR XLI/231/17 RADY GMINY I MIASTA W WARCIE

z dnia 29 marca 2017 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2020

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 roku poz. 446, zm. poz. 1579 i poz. 1948), art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 roku poz. 1446, zm. w 2015 r. poz. 397, poz. 774 i poz. 1505, w 2016 r. poz. 1330, poz. 1887 i poz. 1984, w 2017 r. poz. 60) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Warta.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady

Grzegorz Kopacki

Załącznik do Uchwały Nr XLI/231/17
Rady Gminy i Miasta w Warcie
z dnia 29 marca 2017 r.

PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY I MIASTA WARTA
NA LATA 2017-2020

Warta 2016-2017

Spis treści

1. Wstęp.....	.....
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	.....
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	.....
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	.....
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	.....
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	.....
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	.....
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	.....
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	.....
5.2.1. Warunki fizyczno-geograficzne.....	.....
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy.....	.....
5.2.3. Krajobraz kulturowy.....	.....
5.2.4. Zabytki na terenie Gminy i Miasta Warta.....	.....
5.2.4.1. Zabytki nieruchome.....	.....
5.2.4.2. Zabytki ruchome.....	.....
5.2.4.3. Zabytki archeologiczne.....	.....
5.2.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i inne.....	.....
5.2.6. Dziedzictwo niematerialne.....	.....
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	.....
5.3.1. Zabytki nieruchome w rejestrze zabytków	.....
5.3.2. Zabytki nieruchome w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.....	.....
5.3.3. Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków.....	.....
5.4. Obiekty proponowane do wpisania do Gminnej Ewidencji Zabytków.....	.....
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	.....
6. Analiza szans i zagrożeń.....	.....
7. Założenia programowe.....	.....
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami.....	.....
7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki.....	.....
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	.....
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	.....
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	.....
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	.....
Załączniki.....	.....

1. Wstęp

Powszechnie uważa się, że bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego, tj. ogółu dorobku danej społeczności lokalnej, czy szerzej rozumianej, w zakresie nauki, sztuki, architektury, oświaty, techniki, wytworzonego w procesie jego historycznego rozwoju i przekazywanego z pokolenia na pokolenie, może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Widomym znakiem łączności z przodkami są zabytki, które są nie tylko cennym źródłem informacji o życiu naszych przodków, kształtującym świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców gminy, ale są także bardzo atrakcyjnym elementem, przy odpowiednim zaakcentowaniu, stanowiącym magnes przyciągający turystów i nie tylko, pobudzając w ten sposób gospodarkę regionu.

W działaniach samorządów lokalnych, podobnie jak w polityce państwa, istotnie jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska naturalnego, bowiem na krajobraz kulturowy danego regionu składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzi.

„Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2020” jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w Gminie i Mieście Warta. Ten dokument zawiera ogólne założenia realizacji celów „Programu”, w tym określa cel główny: dążenie do poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a przez to zachowanie wspomnianego krajobrazu kulturowego dla przyszłych pokoleń.

„Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2020” jest adresowany przede wszystkim do mieszkańców Gminy i Miasta Warta: są to właściciele i użytkownicy obszarów i obiektów zabytkowych oraz wszyscy inni mieszkańcy. Oni powinni bezpośrednio zaobserwować i odczuć efekty wynikające z wdrożenia programu.

Przedstawiany dokument ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobami, stanowiącymi dziedzictwo kulturowe Gminy i Miasta Warta. Wskazane w „Programie” działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców gminy i turystów. „Program” poprzez działania edukacyjne może również pobudzić u mieszkańców gminy świadomość roli i znaczenia lokalnych związków, „wspólnych korzeni”, czyli wspólnoty kulturowej, a to daje poczucie tożsamości, integracji i identyfikacji z „małą ojczyzną”.

Podsumowując: opracowanie „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2020” ma na celu scharakteryzowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i określenie głównych kierunków działań i zadań skierowanych na ochronę i opiekę nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.) nakłada na organy władzy samorządowej, zarówno wojewódzkie, jak i powiatowe oraz gminne obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z artykułem 87 ustawy, program opieki nad zabytkami musi być sporządzany na 4 lata.

Cele programów:

- 1) włączenie problematyki ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe, związane z użytkowaniem i wykorzystywaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Organa samorządów terytorialnych mają ustawowy obowiązek wykonywania zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków. Zadania własne gmin w tym przedmiocie zostały określone w Ustawie z dnia 8.III.1990 r. w art. 7 ust. 1 pkt 9 (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446): „Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Wójt gminy co dwa lata sporządza sprawozdanie z realizacji programu i przedstawia je radzie gminy. Następujące po sobie kolejne programy opieki nad zabytkami powinny uwzględniać nowe, zmieniające się uwarunkowania prawne i administracyjne, stosunki i warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W Rzeczypospolitej Polskiej ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Określa to art. 5 Konstytucji RP: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Natomiast art. 6 stanowi: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”. Wreszcie w art. 86 czytamy: „(...) każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.). W ustawie określono przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków, a także opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a ponadto organizację organów ochrony zabytków.

Definicja zabytku wg. Ustawy to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadana wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Podział zabytków na trzy zasadnicze grupy:

- 1) zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- 2) zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- 3) zabytki archeologiczne – zabytki nieruchome, będące powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.

Omawiana Ustawa z 23 lipca 2003 r. wprowadza i definiuje pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami w następujący sposób:

Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań, mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom, mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem polega przede wszystkim na zapewnieniu przez jego właściciela lub posiadacza warunków do:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ochronie i opiece, zgodnie z art. 6 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- 2) zabytki ruchome, będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami, stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych wg koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami,
- sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza rządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 1997, Nr 85, poz. 539),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- 3) zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formy ochrony zabytków wg Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na obszarze województwa prowadzi właściwy terytorialnie Wojewódzki Konserwator Zabytków. Zgodnie z art. 9 ust. 1 i ust. 2 Ustawy „Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. (...) do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku”.

Zgodnie z art. 10 Ustawy „Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę, albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej”.

Lista Skarbów Dziedzictwa została wprowadzona w życie 25.11.2016 r. na podstawie Ustawy z dnia 10 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz. U. z 2016 r. poz. 1330). Listę tworzy i prowadzi minister właściwy dla spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Cechą szczególną Listy jest to, że znajdują się na niej zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Uznanie za pomnik historii odbywa się na drodze rozporządzenia wydanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego dla spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Za pomnik historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy dla spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Parki kulturowe, mające na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, może utworzyć Rada Gminy w drodze uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Uchwała winna określać nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także określone zakazy i ograniczenia. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.

Ustalenie ochrony w zakresie określonym przez Ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 18 ust. 1 i ust. 2 pkt 1-3 (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.) przede wszystkim:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu, uwzględniające opiekę nad zabytkami.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się w oparciu o art. 19 ust. 1 pkt 1-3 Ustawy (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.), w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

Ponadto zgodnie z ust. 3 Ustawy z 2003 r. (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.) w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się również w miarę potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Projekty i zmiany planów zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków „w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu” (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm., art. 20).

W skali ogólnopolskiej ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ewidencja zabytków, zgodnie z art. 21 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Prowadzenie ewidencji

Sposób i zasady prowadzenia ewidencji zabytków został określony w art. 22 Ustawy o ochronie zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.):

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzka ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Sposób prowadzenia gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków określa w drodze rozporządzenia minister właściwy dla spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Organami ochrony zabytków w myśl art. 89 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.) są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Uregulowania prawne, które oprócz Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, są ważne z punktu widzenia niniejszego opracowania, znajdują się w nst. obowiązujących ustawach:

- 1) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.);
- 2) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 778, 904, 961, 1250, 1579);
- 3) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 290, z późn. zm.);
- 4) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j.: Dz. U. 2016 r. poz. 672, z późn. zm.);
- 5) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j.: Dz. U. 2016 r. poz. 2134, z późn. zm.);
- 6) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2147);
- 7) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j.: Dz. U. z 2012 r. poz. 406, z późn. zm.);
- 8) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 239);
- 9) Ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j.: Dz. U. z 2015 r. poz. 774).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w nst. aktach prawnych:

- 1) Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 1997, Nr 5, poz. 24, z późn. zm.);
- 2) Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 1997, Nr 85, poz. 539, z późn. zm.).

Zasady ochrony materiałów archiwalnych zostały określone w Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2006, Nr 97, poz. 673, z późn. zm.).

Zasady regulujące zagadnienia związane z zabytkami są także opublikowane w formie rozporządzeń:

- 1) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004, Nr 30, poz. 259);
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004, Nr 71, poz. 650);
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. 2004, Nr 75, poz. 706);
- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2004, Nr 124, poz. 1302);
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004, Nr 124, poz. 1304, z późn. zm.);
- 6) Rozporządzenie Ministra kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. 2004, Nr 202, poz. 2073);
- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004, Nr 212, poz. 2153);
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2010, Nr 64, poz. 396);
- 9) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie szczególnych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. 2010, Nr 118, poz. 797);
- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2011, Nr 50, poz. 256);

- 11) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011, Nr 89, poz. 510);
- 12) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011, Nr 113, poz. 661);
- 13) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. 2015, poz. 1789);
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2014, poz. 399).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTAMI

Krajowy program opieki nad zabytkami wyznacza cele i kierunki działań polegających na wzmocnieniu ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego. W swoich priorytetowych celach ma poprawę stanu zabytków, a przede wszystkim uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez sprecyzowanie podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) „po pierwsze nie szkodzić”;
- 2) maksymalnie szanować oryginalną substancję zabytkową i wszystkie jej wartości (materialne i niematerialne);
- 3) minimalizować niezbędną ingerencję (powstrzymać się od działań niekoniecznych);
- 4) usuwać to i tylko to, co na oryginał działa niszcząco;
- 5) zachować czytelność i odróżnialność ingerencji;
- 6) dochowywać odwracalności metod i materiałów;
- 7) wykonywać wszelkie prace zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Powyższe zasady dotyczą postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały wyznaczone następujące cele:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami

- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń,
- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych; określenie kategorii i stopnia zagrożeń,
- pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego; określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych,
- objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki,
- pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa; określenie kategorii i stopnia zagrożeń,
- ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami,
- ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach; doskonalenie, rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej oraz społecznej ochrony i opieki nad zabytkami,

- udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.
2. W zakresie działań o charakterze systemowym:
- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, urbanistyczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,
  - realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe, obejmujące dobra kultury i natury; stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek unijnych, wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajo-brazu kulturowego,
  - przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego, wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania; wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi; wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.
3. W zakresie systemu finansowania:
- stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, ale także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.
4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:
- stworzenie systemu stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych,
  - gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa,
  - wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką; wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.
5. W zakresie kształcenia i edukacji:
- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony; zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego; weryfikacja wszystkich dotychczas na drodze pozaakademickiej nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia,
  - kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa; budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków,
  - upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej; tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.
6. W zakresie współpracy międzynarodowej:
- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie,

- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Gmina i Miasto Warta podejmuje i prowadzi działania, mające na celu przede wszystkim zrównoważony rozwój kultury, poprawę stanu zabytków oraz promocję dziedzictwa kulturowego na terenie miasta i gminy. Cele i kierunki działań wskazane w niniejszym Programie są zgodne z celami określonymi w dokumentach strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego oraz powiatowego.

UZUPEŁNIENIE NARODOWEJ STRATEGII ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2020

Na podstawie przyjętej przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 w niniejszym dokumencie rozszerzono jej zakres do roku 2020.

Celami Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 są:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

- 1) wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
- 2) zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
- 3) wzrost udziału kultury w PKB;
- 4) Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
- 5) modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
- 6) wzrost uczestnictwa w kulturze;
- 7) rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych;
- 8) efektywna promocja twórczości;
- 9) promocja polskiej kultury za granicą;
- 10) ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem;
- 11) wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
- 12) rozwój przemysłów kultury: kinematografia, media, wydawnictwa, fonografia, design.

Cele niniejszego Programu Opieki nad Zabytkami będą realizowane w ramach celu cząstkowego nr 4: Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Poza przesunięciem daty końcowej, wprowadzono 11 programów operacyjnych, jako system realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, powiązany z finansowaniem działalności kulturalnej z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Powołano **Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”**, stworzony do działań związanych z opieką nad zabytkami i realizowany w ramach dwu komplementarnych priorytetów:

- 1) rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych;
- 2) rozwój kolekcji muzealnych.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Warta będzie realizowany głównie w ramach priorytetu 1, którego podstawowym celem jest poprawa stanu zachowania zabytków, promowanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji. Priorytet ten obejmuje także zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Na poziomie wojewódzkim opracowano następujące dokumenty o charakterze strategicznym:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- 2) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
- 3) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2016-2019;
- 4) Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020

W dokumencie tym, we wstępie do rozdziału III zapisano, że kierunek rozwoju województwa łódzkiego to „Region spójny terytorialnie i wizerunkowo, kreatywny i konkurencyjny w skali kraju i Europy, o najlepszej dostępności komunikacyjnej, wyróżniający się atrakcyjnością inwestycyjną i wysoką jakością życia”.

W Strategii, w rozdziale IV wyznaczono cele, jak sama nazwa wskazuje, strategiczne, odpowiadające im cele operacyjne oraz strategiczne kierunki działań:

1. Cel strategiczny: *Aktywne społeczeństwo obywatelskie, z dobrym dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu.*

Cel operacyjny 4: *Wysoki poziom kapitału społecznego i silne społeczeństwo obywatelskie.*

Strategiczny kierunek działań 4.1:

- rozwój społeczności lokalnych, m.in. poprzez wspieranie szkoleń, programów edukacyjnych, konkursów promujących postawy prospołeczne, wspieranie działań na rzecz dobra wspólnego, w szczególności wśród młodzieży, zaangażowania lokalnych instytucji publicznych we współpracę z mieszkańcami, stymulowanie rozwoju indywidualnej i korporacyjnej filantropii, wspieranie podnoszenia kompetencji liderów społecznych i animatorów działań społecznych, itp.

Strategiczny kierunek działań 4.2:

- wzmocnianie tożsamości regionalnej: kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, m.in. poprzez podnoszenie poziomu wiedzy historycznej o regionie na wszystkich etapach edukacji szkolnej, organizowanie konkursów na temat wiedzy o regionie, wspieranie szkoleń animatorów kultury, promocję i wspieranie rozwoju twórczości folklorystycznej, w tym szczególnie festiwali o zasięgu krajowym i międzynarodowym, warsztatów rękodzieła ludowego, tradycyjnych produktów regionalnych, inicjowanie tworzenia parków kulturowych i „żywych skansenów”; wzmocnianie rozwoju funkcji symbolicznych, m.in. poprzez kreowanie walorów przestrzeni, zasobów, produktów i wydarzeń symbolicznych, wspieranie realizacji zintegrowanych projektów inicjowanych m.in. przez LGD oraz inne lokalne środowiska, promocję walorów kulturowych i przyrodniczych regionu, promocję i objęcie patronatem produktów i wydarzeń kulturalnych.

Cel operacyjny 5: *Wysoki standard i dostęp do usług publicznych.*

Strategiczny kierunek działań 5.3:

- rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez wspieranie działań na rzecz podnoszenia bazy kultury, infrastruktury turystycznej, w tym szlaków turystycznych, wspieranie cyfryzacji zasobów i usług turystyki, kultury oraz zasobów dziedzictwa kulturowego; rozwój usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez wspieranie tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych, promocję istniejących produktów turystycznych, wspieranie szkoleń na rzecz podniesienia jakości świadczonych usług kultury, turystyki, rekreacji, stymulowanie działań w zakresie rozszerzenia oferty kulturalnej instytucji kultury, wspieranie wydarzeń kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej, wspieranie podnoszenia kompetencji kadr sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, wspieranie sieci współpracy podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz rozwoju kultury.

2. Cel strategiczny: *Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązonym systemem osadniczym, nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego.*

Cel operacyjny 9: *Zrównoważony system osadniczy.*

Strategiczny kierunek działań 9.2:

- wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego poprzez rewitalizację zdegradowanych obszarów mieszkaniowych i przemysłowych, w tym rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych oraz obiektów zabytkowych, m.in. poprzez wsparcie dla tworzenia i realizacji zintegrowanych projektów obejmujących kompleksową odnowę obszarów, organizację warsztatów i konferencji na temat możliwości rozwiązywania problemów na obszarach zdegradowanych, wspieranie prac konserwatorskich, prowadzących do odnowy obiektów i obszarów zabytkowych oraz wykorzystania obiektów zabytkowych na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne, turystyczne, gospodarcze, wreszcie organizowanie konkursów na najlepiej prowadzone rewitalizacje i rewaloryzacje; kształtowanie krajobrazu kulturowego, w tym zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, zapobieganie procesom chaotycznej suburbanizacji oraz propagowanie dobrych wzorców architektury regionalnej, m.in. poprzez stymulowanie opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów historycznych i katalogów budownictwa regionalnego, formułujących zasady kształtowania ładu przestrzennego, wspieranie konkursów na najlepsze projekty urbanistyczne, dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznych, promocję walorów krajobrazu kulturowego, zwłaszcza mogących tworzyć symbole miejsca.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego Aktualizacja

Dokument ten, opracowany z perspektywą do 2030 r., został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego w 2010 r. i oczywiście podlega aktualizacjom. Aby chronić tożsamość regionalną, budowaną poprzez pielęgnowanie i kultywowanie wartości lokalnej kultury materialnej i niematerialnej, które są jednym z istotnych elementów dziedzictwa kulturowego, w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego* ujęto m.in. wymagania ładu przestrzennego, urbanistyki i architektury, wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. Województwo łódzkie posiada ogromne walory krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego, jednak wraz z upływem czasu następuje ich degradacja. Aby zapobiec negatywnym oddziaływaniom i ich skutkom, ważne jest by dbać o stan tego krajobrazu, a także kształtować jego nowe wartości.

Do największych problemów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego w *Planie* zaliczono:

- niedostatecznie kontrolowany proces urbanizacji obszarów atrakcyjnych kulturowo, szczególnie na obszarach historycznych miast i w krajobrazie dolin rzecznych,
- brak obwodnic większości historycznych miast, gdzie występuje duże natężenie ruchu komunikacyjnego w strefach zabytkowych,
- istnienie wielu zdegradowanych obszarów wymagających rewitalizacji,
- brak zintegrowanego systemu informacji o obiektach zabytkowych do rewaloryzacji i rewitalizacji oraz odpowiedniego ich zagospodarowania,
- brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz całościowej gminnej ewidencji zabytków i gminnych programów opieki nad zabytkami,
- brak opracowań analitycznych i studialnych krajobrazu kulturowego,
- zły stan techniczny licznych obiektów zabytkowych,
- niska świadomość społeczna w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a szczególnie zabytków archeologicznych.

Wykorzystanie walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu w celu kształtowania tożsamości regionalnej jest zasadniczym kierunkiem działań, dotyczących powiązań środowiskowych i kulturowych. Należą do nich:

- ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego,
- zachowanie i ochrona materialnych, a także niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego województwa,
- wzrost atrakcyjności turystycznej województwa.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2016-2019

Wojewódzki Program przyjęty Uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego 21 czerwca 2016 r. określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu.

Wizją tego dokumentu jest: „Region wyróżniający się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa łódzkiego”, zaś misją: „Prowadzenie polityki zarządzania dziedzictwem kulturowym, nakierowanej na rewitalizację układów przestrzennych miast i wsi, poprawę stanu obiektów i obszarów zabytkowych i ich społecznej funkcji. Polityka ta ma być oparta na partnerskiej, wielopodmiotowej współpracy, kształtowaniu świadomości społecznej i promocji różnorodności kulturowej”.

W Programie ustalono priorytet główny: *Rewitalizacja układów przestrzennych miast i wsi.*

To działanie podstawowe będzie realizowane za pomocą działań wspomagających i uzupełniających, aby osiągnąć cele operacyjne:

- regionalny system zarządzania dziedzictwem kulturowym,
- atrakcyjność krajobrazu kulturowego,
- tożsamość wielokulturową regionu.

Działania wspomagające to:

- cyfryzacja zasobów ewidencyjnych dziedzictwa kulturowego w regionie łódzkim,
- poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych,
- edukacja kulturowa mieszkańców województwa,
- kreowanie różnorodności kulturowej.

Działania uzupełniające to:

- stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym,
- poprawa stanu dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz obiektach sakralnych.

Jednostki samorządów terytorialnych realizują cel Programu m.in. poprzez:

- organizowanie cyklicznych warsztatów służących wymianie doświadczeń nt. działań rewitalizacyjnych i możliwości pozyskiwania środków na ich realizację,
- tworzenie i wdrażanie oprogramowania mającego na celu tworzenie elektronicznej wojewódzkiej bazy danych o zasobach dziedzictwa kulturowego,
- objęcie patronatem konkursów w zakresie rewitalizacji i remontów przeprowadzonych z wykorzystaniem tradycyjnych i innowacyjnych technologii,
- tworzenie list, opracowanie katalogów i organizacja konkursów dotyczących tradycyjnych produktów regionalnych,
- kreowanie marki ŁÓDZKIE,
- opracowywanie i wydawanie informatorów promujących podregiony kulturowe, symbole województwa i imprezy kulturalne.

W programie wskazano, że omówiony cel strategiczny jest możliwy do zrealizowania poprzez skoordynowane działania wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, a także właścicieli obiektów zabytkowych.

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020

Jako cel nadrzędny Programu Rozwoju Turystyki postawiono wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku regionu, poprzez realizację kompleksowego zespołu działań organizacyjnych, inwestycyjnych i promocyjnych.

Aby wykonać postawione zadania należało określić i zanalizować występujące w tym obszarze trudności. W tym celu przeprowadzono strategiczną diagnozę, która pozwoliła na wyodrębnienie dwu węzłowych problemów rozwoju turystyki:

- brak turystycznego wizerunku województwa łódzkiego, wynikający m.in. z powszechnego zarówno wśród lokalnej społeczności, jak i turystów przekonania o niskiej atrakcyjności turystycznej regionu,
- niewystarczających produktach turystycznych województwa.

Innymi podstawowymi problemami rozwoju turystyki są:

- brak skoordynowanej polityki informacyjno-promocyjnej województwa dotyczącej turystyki, w tym słaby stopień tożsamości regionalnej,
- brak monitoringu rynku turystycznego, wykorzystywanego do celów inwestycyjnych i działań promocyjnych,
- niedostateczna liczba wykwalifikowanych pracowników zatrudnionych przy zarządzaniu i obsłudze ruchu turystycznego,
- niedostatecznie rozwinięta podstawowa infrastruktura turystyczna,
- niewystarczająco rozwinięta współpraca pomiędzy władzami samorządowymi, organizacjami turystycznymi i branżą turystyczną.

Dla likwidacji wykazanych problemów sformułowano kilka priorytetów i związanych z nimi celów operacyjnych oraz działań, w tym:

Priorytet 4: Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej.

Cel operacyjny 4.2: Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych.

Działanie 4.2.8: Rewitalizacja obiektów zabytkowych, założeń pałacowo-przemysłowych oraz zabytkowych układów urbanistycznych z uwzględnieniem potrzeb turystyki.

Deklarowanym celem tych działań jest wsparcie projektów, mających na względzie rewitalizację oraz zabezpieczenie elementów dziedzictwa materialnego na terenie województwa łódzkiego z uwzględnieniem potrzeb ruchu turystycznego. Zachowanie tych elementów powinno być realizowane w taki sposób, aby możliwe było wprowadzanie funkcji turystycznych a wymogi konserwatorskie zostały w pełni spełnione. Dokładna inwentaryzacja obiektów zabytkowych w Łódzkiem, wraz z wyróżnieniem przeznaczonych do wykonywania funkcji turystycznych, powinna być podstawą do prowadzenia wszelkich prac konserwatorsko-budowlanych. Kluczowym zadaniem winno być określenie priorytetów inwestycyjnych, z których najważniejszym jest zajęcie się obiektami znajdującymi się w najgorszym stanie, ale mającymi stosunkowo duży potencjał w wykorzystaniu dla turystyki oraz obiektami o kluczowym znaczeniu dla rozwoju regionalnej oferty kulturalnej.

Strategia Rozwoju Powiatu Sieradzkiego na lata 2016-2023

W części programowej Strategii określono wizję powiatu sieradzkiego jako obszar „spójny gospodarczo, terytorialnie i społecznie, zapewniający warunki korzystne dla rozwoju osadnictwa, przedsiębiorczości, rolnictwa i turystyki”.

Urzeczywistnienie przyjętej wizji jest misją powiatu sieradzkiego, realizowaną „przy zrównoważonym wykorzystaniu bogactw naturalnych i dziedzictwa kulturowego Ziemi Sieradzkiej oraz przy zaangażowaniu i efektywnej współpracy samorządu lokalnego, instytucji publicznych, organizacji społecznych i wszystkich mieszkańców”.

Aby zrealizować przedstawione zamierzenia, określono 5 podstawowych celów Strategii, z których cel nr 5: „Integracja samorządów i mieszkańców Ziemi Sieradzkiej, dbanie o jej dziedzictwo kulturowe, wspieranie aktywności obywatelskiej mieszkańców” odnosi się bezpośrednio do prezentowanego Programu.

W ramach celu strategicznego nr 5 określono cele operacyjne i kierunki działań związane z ochroną dziedzictwa kulturowego:

1. Cel operacyjny: *Zachowanie, promocja i udostępnianie zasobów dziedzictwa kulturowego Ziemi Sieradzkiej.*

Kierunki działań:

- digitalizacja zasobów powiatowych instytucji kultury i wzrost ich dostępności poprzez umożliwienie korzystania z części z nich online,
- promocja kultury i historii Ziemi Sieradzkiej poprzez współorganizację (przy zaangażowaniu samorządów gminnych i organizacji pozarządowych) wydarzeń na terenie całego powiatu,
- prowadzenie edukacji kulturalnej i regionalnej społeczeństwa, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, np. poprzez umieszczenie wiedzy o regionie w programach szkolnych,
- zwiększanie identyfikacji i przywiązania mieszkańców do Ziemi Sieradzkiej, np. poprzez organizacje imprez, spotkań, wystaw, wspieranie mediów i wydawnictwa lokalnych.

2. Cel operacyjny: *Modernizacja obiektów instytucji kultury i dziedzictwa Ziemi Sieradzkiej.*

Kierunki działań:

- remont siedzib Biura Wystaw Artystycznych i Muzeum Okręgowego w Sieradzu,
- utrzymanie w dobrym stanie technicznym i przeprowadzenie koniecznych prac rewitalizacyjnych zabytków będących w zarządzie powiatu,
- wspieranie działań na rzecz rewitalizacji miast i wsi na terenie powiatu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie Gminy i Miasta Warta (analiza dokumentów programowych gminy)

W mieście i gminie Warta cele i kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami są spójne z założeniami innych dokumentów strategicznych obowiązujących na tym terenie.

Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Warta na lata 2012-2020

Dokument ten wyznacza jako cel strategiczny rozwoju gminy Warta rozwój turystyki w oparciu o potencjał przyrodniczy i krajobrazowy.

Jako misję określono „wykorzystanie potencjału zbiornika Jeziorsko i dorzecza Warty dla rozwoju turystyki bliskiej naturze oraz poprawy jakości życia mieszkańców”. Ta misja ma dążyć do realizacji wizji, którą jest Gmina Warta, jako „centrum turystyki opartej o zasoby wody, natury i kultury”.

Jednym z elementów uwzględnionych w podanej wizji i misji są „zasoby historyczne i kulturowe Gminy w postaci zabytków architektury oraz szlaków turystycznych, pozwalające na uzupełnienie oferty turystycznej Gminy”.

Wśród celów wspierających osiągnięcie celu strategicznego jest promocja dziedzictwa kulturowego i historycznego, a także poprawa infrastruktury kultury, powiązane z rozwojem turystyki i rekreacji i zaspokajaniem potrzeb mieszkańców w tym zakresie.

W ramach tych działań zaproponowano m.in.:

Cel strategiczny C: *Wykorzystanie potencjału wynikającego z bogatej kultury regionu.*

Cel operacyjny C.1: *Odnowa i promocja istniejącego dziedzictwa kulturowego.*

Cel ten ma być zrealizowany poprzez renowację zabytkowej architektury, podejmowanie działań dla ochrony zabytków, modernizację i zmianę charakteru funkcjonowania muzeum na terenie gminy, a w końcu „włączenie oferty historyczno-kulturalnej do oferty turystycznej gminy.

Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i Miasta Warta

Studium, określa cele i kierunki polityki przestrzennej gminy także w obszarze dziedzictwa kulturowego oraz ochrony zabytków. W omawianym dokumencie omówiono uwarunkowania konserwatorskie, wynikające z dotychczasowych planów miejscowych, w tym:

- strefę ochrony konserwatorskiej dla miasta Warty,
- listę obiektów objętych obowiązkiem ochrony konserwatorskiej na terenie gminy,
- orientacyjną strefę ochrony archeologicznej.

W studium wyszczególniono obiekty i obszary objęte ochroną konserwatorską.

Na tej podstawie zaproponowano następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- A – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej:
  - historyczny układ urbanistyczny miasta Warty,
  - zespoły dworskie w Cielcach, Mikołajewicach, Ustkowie, Rożdzałach, Małkowie,
- B – ograniczonej ochrony konserwatorskiej:
  - cmentarze w Warcie, Glinnie, Górze, Jeziorsku, Kamionaczu, Rossoszycy,
  - układ ruralistyczny wsi Małków i Duszniki,
- C – zachowanych elementów zabytkowych:
  - wybrane elementy układu przestrzennego miasta Warty poza obszarem strefy „A”,
- E – ochrony widokowej:
  - obszar wschodniej ekspozycji sylwety zabytkowego zespołu miasta Warta od strony rzeki oraz kierunki otwarć widokowych z ulic na pozytywne dominanty architektoniczne,
- K – ochrony krajobrazu:
  - krajobraz doliny rzeki Warty,
  - strefy krawędziowej ciągu wzgórz morenowych rejonu Małkowa i Dusznik,
  - obszary widokowe nad zbiornikiem Jeziorsko,
  - obszary krajobrazu wsi z zachowanymi elementami historycznych układów przestrzennych w Jakubicach, Bartochowie, Dusznikach, Małkowie, Gołuchach, Łabędziach i Cielcach,
- W – ochrony archeologicznej w granicach miejsc koncentracji stanowisk archeologicznych.

W omawianym dokumencie zaproponowano rewaloryzację parku miejskiego w Warcie oraz zabytkowych parków wiejskich objętych ochroną. Ponadto ustalono obowiązek sporządzenia miejscowych planów dla części miasta Warta w granicach strefy pełnej ochrony konserwatorskiej, która jest w strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta sferą centralną oraz dla wsi Małków i Duszniki w strefach ograniczonej ochrony. Podkreślono, że jednym z najważniejszych celów jest ochrona wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych.

Innymi dokumentami programowymi gminy, w którym poruszone są problemy ochrony dziedzictwa kulturowego jest koncepcja turystyczna „Zagospodarowanie turystyczne Rzeki Warty oraz Zbiornika Jeziorsko” przyjęta w 2016 r. oraz „Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2022” także z 2016 r.

Zagospodarowanie turystyczne Rzeki Warty oraz Zbiornika Jeziorsko

W dokumencie tym poddano diagnozie atrakcyjność turystyczną obszarów w dolinie Warty. Omówiono historię regionu oraz elementy dziedzictwa kulturowego: zabytki architektury i sztuki, wybrane nieruchomości zabytkowe i archeologiczne.

Jako mocne strony służące do realizacji wizji regionu jako centralnego punktu turystyki na mapie Polski środkowej, podkreślono bogatą historię i występowanie ciekawych zabytków. Jednym z elementów tej polityki, jest rewitalizacja miasta Warta, przewidziana w ramach celu operacyjnego 3.2: *Działania przyciągające inwestorów i*

pielęgnowanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego w ramach celu 4.2: *Zwiększenie możliwości rozwojowych lokalnej gospodarki*.

Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2022

Rewitalizacja, traktowana jako metoda rozwiązywania problemów społecznych, przestrzennych i gospodarczych, określa działania zmierzające do zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej zdegradowanych obszarów. W związku z tym musi się opierać m.in. o plan ochrony, opieki, rewaloryzacji i wykorzystania w tym celu zabytków, a szerzej dziedzictwa kulturowego.

Omawiany *Program Rewitalizacji* jest powiązany ze *Strategią Rozwoju Gminy i Miasta Warta na lata 2012-2020*.

W diagnozie stanu miasta i gminy zanalizowano m.in. strefę ochrony konserwatorskiej, powtarzając ustalenia poczynione w *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i Miasta Warta* a przytoczone powyżej.

Do mocnych stron stanu istniejącego, które przyczynią się do realizacji programu zaliczono podczas analizy SWOT w obszarze „Turystyka, sport i rekreacja” m.in.:

- istnienie obiektów zabytkowych, w szczególności zabytkowej strefy centrum,
- bogatą tradycję, historię i kulturę,
ale do słabych zaliczono:
  - zły stan zachowania obiektów zabytkowych na obszarze miasta.

Jedną ze wskazanych potrzeb rewitalizacyjnych, wynikających z celów strategicznych gminy i miasta, a niezbędnych do realizacji wizji, czyli stanu obszaru po rewitalizacji, jest „konieczność zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego, zarówno w kontekście ochrony przed degradacją obiektów zabytkowych, historycznych, infrastruktury turystyki i rekreacji jak i też zaspokajania potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji”.

W *Sferze środowiskowej, funkcjonalno-przestrzennej i technicznej* wytyczono

Cel 1.: *Zachowanie ład przestrzennego i estetyki Miasta, wzmocnienie istniejących i wspieranie nowych funkcji Miasta,*

a kierunkiem działania jest tu m.in.:

- odnowienie historycznego wizerunku centrum miasta (poprzez remonty obiektów zabytkowych).

5.2. Charakterystyka zasobów, analiza i ocena stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Warta

5.2.1. Warunki fizyczno-geograficzne

Obszary gminy i miasta Warta, mówiąc ogólnie, znajdują się w granicach podprovincji Niziny Środkowopolskiej, w obrębie makroregionu Nizina Południowowielkopolska, na granicy czterech mezoregionów: miasto i najbliższe okolice leżą w obrębie Kotliny Sieradzkiej, stykającej się od północy z Kotliną Kolską, wschodnia część gminy na Wysoczyźnie Łaskiej, zachodnia na Wysoczyźnie Tureckiej, południowo-zachodnia na Wysoczyźnie Złoczewskiej.

Dolina Warty, która stanowi oś gminy, w swoim ostatecznym zrębie została ukształtowana w wyniku zlodowacenia środkowopolskiego oraz później, w wyniku procesów peryglacjalnych podczas zlodowacenia północnopolskiego. Na powierzchni znajdują się utwory plejstoceny. Od południa Wartę ogranicza duży zespół wzgórz morenowych, przecinanych wąwozami, przechodzących w równinę morenową. Na stoku i krawędzi tej formacji znajduje się miasto Warta, ograniczone dodatkowo od południa i północy dolinkami niewielkich cieków wodnych. W bezpośrednim sąsiedztwie Warty wytworzyły się dobre gleby, zwane rędzinami, co ma zawsze niebagatelny walor dla postępów osadnictwa ludzkiego. Wyróżnia się tu kompleks żytni bardzo dobry. Jedynie w północnej części, w kierunku Proboszczewic, spotykamy mady pyłowe.

- zabudowa: miasto, wieś;
- las, łąka;

DROGI:

- szybkiego ruchu (w budowie);
- krajowa;
- wojewódzka;
- powiatowa, lokalna;
- utwardzona;
- leśna, polna;

- linie kolejowe;

OBIEKTY PRZYRODNICZE

- Rezerваты przyrody:
  - leśny;
- torfowiskowo-leśny;
- florystyczny;
- park podworski, miejski, skupisko pomnikowych drzew;
- ostoja ptaków;
- interesujące obiekty przyrodnicze;
- punkt widokowy;

ZABYTKOWE BUDOWLE:

- kościół drewniany;
- kościół murowany;
- kaplica;
- budynek klasztorny;
- dwór, zabytkowy budynek;
- schrony wojenne;
- grodzisko;
- dawny wodny młyn zbożowy:
  - można zobaczyć z bliska;
  - za ogrodzeniem;
  - ruina lub miejsce po młynie;

CMENTARZE:

- chrześcijańskie;
- żydowskie;
- kwatery żołnierzy z II wojny świat.;
- cmentarze z I wojny światowej;
- nieczynne cmentarze ewangeliczne;
- pomniki, mogiły bratnie, żołnierzy, ludności cywilnej ofiar wojen;

GRANICE ADMINISTRACYJNE

- granica powiatu;
- granica gminy;
- granica miasta;
- granica parku Krajobrazowego;

BAZA TURYSTYCZNA:

- hotele, motele, zajazdy;
- noclegi;
- kemping, pole biwakowe;
- nocleg w gospodarstwie rolnym;
- ośrodki jazdy konnej;
- mini ZOO
- basen; kąpielisko;

TRASY TURYSTYCZNE:

- piesze;
- rowerowe;
- konne;
- kajakowe:
  - spływ łatwy
  - spływ z przeszkodami
  - dogodne miejsce do wodowania i kajaków;
- punkt informacji turystycznej;
- weryfikacja odznak turystyki kwalifikowanej przy oddziale PTTK
- skupiska działek i domów letniskowych;
- plaże;
- łowiska;
- restauracje;
- bary;

INNE OBIEKTY:

- muzeum, izba muzealna;
- szpital;
- kościół;
- pole bitwy;

5.2.2. Zarys historii miasta i gminy Warta

Herbem miasta Warta jest tarcza, gdzie w polu niebieskim znajduje się mur i brama miejska bez wrót. Na murze trzy wieże o równej wysokości, każda z czterema blankami. Poniżej otworu bramnego biały orzeł bez korony z głową w prawo (wg zasad heraldyki), z koroną i szponami złotymi.

Opisane poniżej warunki geograficzne zdeterminowały układ dróg handlowych nad rzeką i w rejonie, od której nazwę wzięła miejscowość. Od co najmniej epoki brązu nad Wartą istniał szlak handlowy. Od średniowiecza przez Wartę przebiegał szlak solny łączący Wielkopolskę z Mazowszem i Śląskiem. Regionalne drogi przebiegały z zachodu na wschód a mniej ważne do sąsiednich, innych miejscowości. Aczkolwiek źródła pisane milczą na temat istnienia w Warcie jakiegoś wczesnopiastowskiego grodu, być może niewielki gródek tu egzystował, ale ten problem mogą wyjaśnić dopiero badania archeologiczne. Nie ulega jednak wątpliwości, że Warta była centrum przedlokacyjnego skupiska osadniczego, składającego się z późniejszych wsi historycznych takich jak: Duszniki, Tądów, Tomisławice, Witów.

Wartę założyli prawdopodobnie osadnicy niemieccy lub polscy na prawie niemieckim przed 1247 r. Nie dziwi więc, że przed 1255 r. książę kujawski Kazimierz Konradowic wystawił przywilej lokacyjny dla sołtysa wsi Warta Wolframa, gdyż osada ta musiała już być od dawna znana i jak na owe czasy znaczna. W 1331 r. najazdu dokonali Krzyżacy. W 1423 r. Władysław Jagiełło wydał tu „Statut warcki”. Do 1447 r. odbywały się tu zjazdy rycerstwa i duchowieństwa.

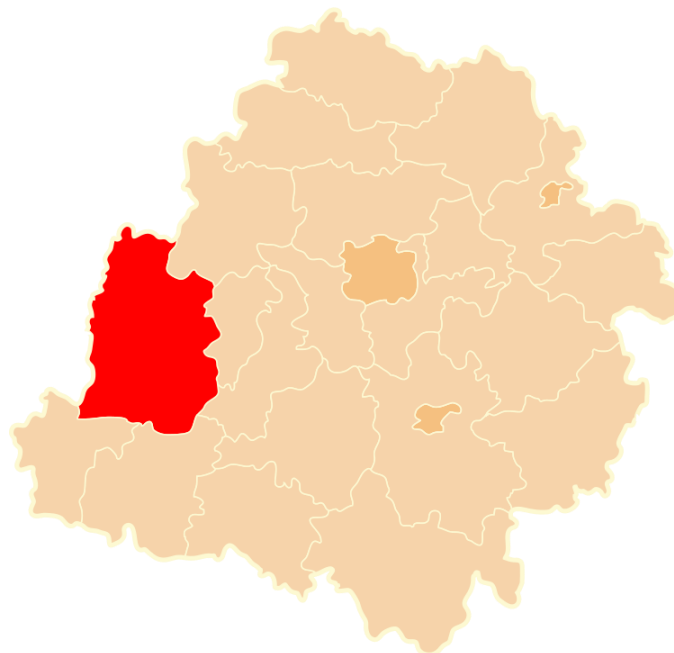
Do dzisiaj jest czytelny średniowieczny układ miasta, które nigdy nie miało murów, czy wałów i bram miejskich. Od drugiej połowy XIV po schyłek XVI w. trwał okres rozkwitu miasta. Na południowym skraju miasta w roku 1467 lub 1468 został erygowany jeden z najstarszych konwentów bernardyńskich w Polsce. Do kościoła od południa przylegał zespół mieszkalny. Od północy założono klasztor bernardynek. W średniowieczu funkcjonowały jeszcze dwa kościoły: parafialny pw. Św. Mikołaja i św. Jana na przedmieściu. Być może istniał też przy szpitalu kościół św. Ducha.

Pojawiają się też uporczywie niepotwierdzone relacje o istnieniu w Warcie zamku, który miał być zniszczony podczas potopu szwedzkiego. Jako lokalizację podaje się obecny park miejski. Pogląd o istnieniu w Warcie zamku obecnie jest kwestionowany. Natomiast wysuwa się przypuszczenie, że siedziba wójta była obronna, ale prawdopodobnie w odróżnieniu od siedzib innych urzędników miejskich, była zlokalizowana poza rynkiem, może przy ulicy Prefektoralnej. W mieście stał też ratusz, pod koniec XVIII w. jeszcze drewniany, z odwachem, przeniesionym w 1822 r. do prywatnego, wynajętego domu w rynku. W 1842 r. pobudowano ratusz murowany. Indaganda pruska oraz inne źródła wymieniają także rzeźnię miejską i szereg drobnych zakładów. Do 1810 r. nie było jeszcze domów murowanych w Warcie. Po tej dacie pojawiają się nieliczne budynki murowane. Wydaje się, że dopiero pod koniec XIX w i na początku XX w. rynek i okolice są zabudowane domami z cegieł. W 1793 r. bruk był zniszczony. W 1811 r. rozpoczęto restytucję wcześniejszych, a zrujnowanych bruków miejskich – powoli pokryto nimi rynek i ulice Sieradzka, Podprefekturalną i w znacznej mierze Toruńską oraz Kaliską. Jeszcze na początku XX w. bruk znajdował się jedynie na rynku oraz na ulicach Sieradzkiej, Dobrskiej (Toruńskiej?), Kaliskiej i Świętojańskiej koło fary. Przy Toruńskiej, a więc na N od rynku i później przy placu Wania były ujeżdżalnie i stajnie. W 1833 r. przeprowadzono regulację miasta wg planu sporządzonego w 1824 r. przez geometrę rządowego Jana Nepomucena Karwadzkiego. W 1843 r. rozpoczęto niwelowanie części rynku i ul. Kaliskiej. W 1793 r. w mieście była 1 studnia publiczna i 8 prywatnych, w 1824 r. były 3 studnie publiczne i 10 prywatnych. W 1859 r. przybyły 2 studnie publiczne.

Funkcji administracyjnych Warta w zasadzie nie pełniła. Funkcje handlowe w późnym średniowieczu pełnił stary rynek, na którym odbywały się targi i jarmarki, w tym końskie (wielki plac targowy istnieje do dziś w rejonie ulic Cwendrycha, Zachodniej i Andrychiewicza). Istniała tu komora celna, o której pierwszą wzmiankę mamy z 1369 r. Na przełomie XV i XVI w. działało w Warcie 5 cechów rzemieślniczych. Na przełomie XVIII i XIX w. w Warcie odbywało się 13 jarmarków rocznie, potem 6. Kupiectwo i rzemiosło dobrze się rozwijało, reprezentowane w XVIII i XIX w. głównie przez Żydów, których historia w Warcie sięga XVI w. Handlowano dalej głównie końmi, bydłem, suknem, kramarszczyzną i zbożem. Po 1863 r. handel końmi upadł, ale jeszcze w 1893 r. wymieniono w opisie miasta dwa niebrukowane place targowe: koński i bydłocy. Chrześcijańscy mieszkańcy Warty od średniowiecza aż do końca XIX w. zajmowali się w znacznej mierze rolnictwem, co wynikało zresztą ze struktury pochodzenia mieszczan oraz funkcji miasta.

W 1458 r. Warta liczyła około 1400 mieszkańców, stało 230 domów przy 14 ulicach i rynku. W 1520 r. miasto należało do drugiej klasy podatkowej, wystawiając 15 zbrojnych, co stawiało ją na równi z Sieradzem, Piotrkowem i innymi miastami, czyli w gronie miast średniozamożnych.

Mimo, że miasto dość dobrze się rozwijało – zwłaszcza w XVI–XVII w. – to od początku XVI w. następuje spadek prestiżu miasta, a funkcje w administracji lokalnej przejął Sieradz. Ponadto było także niszczone przez najazdy: w 1331 r. przez Krzyżaków, podczas potopu szwedzkiego i w trakcie walk w 1734 r., oraz pożary – w 1467, 1507, 1524, 1719, 1722, 1757, 1794, 1800, 1829, ostatnio w 1882 r. Nie ominęły też Warty zarazy: np. z 1423 r., druga trwająca pod koniec XV w. kilkanaście lat i trzecia poważna, epidemia cholery przebiegająca w trzech falach, miała miejsce w połowie XIX w. W 1810 r. mieszkało tu 1779 osób w 243 domach. Miasto utraciło znaczenie, rzemiosło upadło i nie podniosło się po chwilowym ożywieniu w trzeciej dekadzie XIX w. W 1908 r. powstał szpital psychiatryczny, funkcjonujący do dzisiaj. Sytuacja ekonomiczna zaczęła się poprawiać po I wojnie św., ale gros handlu i rzemiosła znajdowało się w rękach ludności żydowskiej, którą spotkała zagłada w latach II wojny św. Ludność polska i miasto także poniosły ciężkie straty. Po wojnie miasto powoli się rozwijało. W latach 1975-1998 w województwie sieradzkim. Obecnie jest siedzibą gminy w powiecie sieradzkim w woj. łódzkim. Na obszarze gminy jest 48 sołectw.

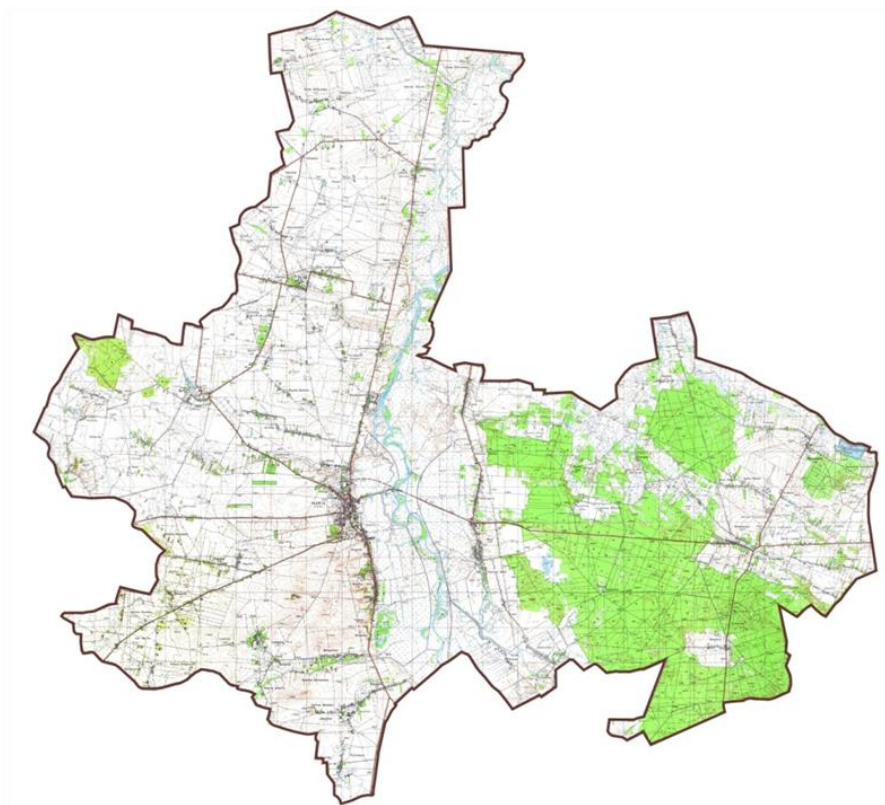

Powiat sieradzki na tle mapy administracyjnej woj. łódzkiego

(źródło: www.pl.wikipedia.org)

Gmina Warta na tle mapy administracyjnej powiatu sieradzkiego
(źródło: [www. Sieradz.gad.pl](http://www.Sieradz.gad.pl))

Gmina Warta – mapa topograficzna
(źródło: opracowanie własne)

Oprócz samej Warty, ciekawą i bogatą historię ma wiele miejscowości z terenu gminy, których korzenie sięgają nawet średniowiecza. Spośród 114 wsi, osad i przysiółków z terenu gminy Warta, 4 wsie mają metrykę z XII w., 4 wsie z XIII w., 34 z XIV w., 6 wsi z XV w., a 7 z XVI w. Patrząc na mapę można wyróżnić dwie grupy osad: na zachodnim brzegu rzeki Warty i na wschodnim. Tę pierwszą można jeszcze podzielić na część na S od miasta i na część na N od miasta.

Z całego tego zbioru na wyróżnienie zasługują:

Tądów Dolny i Górny – najstarsze wsie, znane z bulli papieża Innocentego II z 1136 r., wymieniającej uposażenie arcybiskupa gnieźnieńskiego, Kraków z 1138 r., własność klasztoru w Kościelnej Wsi a w XV w. Krąkowskich h. Trąby, później Czartkowskich i innych, ponadto Tomisławice znane od 1176 r., także własność klasztorna, od XV w. rękach Świnków, później Wolskich i w końcu Jabłkowskich z Cielc.

Z młodszych zapisków o XIII-wiecznych wsiach, zwracają uwagę Duszniki, położone bezpośrednio za południową granicą Warty. Ich historia sięga 1295 r. Wieś, jak wskazuje nazwa, była własnością kościelną, lecz pod koniec XIV w. przeszła w ręce rycerskie. Pozostawały wsią szlachecką także i w XIX w., gdy właścicielami byli Biernacy i Małachowscy z pobliskiego Małkowa. Również z XIII w. pochodzi pierwsza wzmianka o leżącym na prawym brzegu Warty Glinnie, wsi wchodzącej od 1494 r. w skład dóbr królewskich i parafią ustanowiona już w XVI w. Ponadto od XIII w. znamy Upszczew i Witów, będący na uposażeniu wójta Warty.

Najliczniej reprezentowane są wsie o korzeniach XIV-wiecznych. Jedną z takich podwarciańskich wsi jest Bartochów, siedziba rodu Bartochowskich herbu Rola, o którym mamy pierwszą wzmiankę z 1323 r. W dawnym dworze w XVIII i XIX w. mieszkała rodzina Biernackich. W pierwszej połowie XIX w. znajdowała się tu filia manufaktury Adolfa Harrera z Sieradza. Na terenie dóbr tej wsi odbyła się 15 XI 1863 r. krwawa potyczka powstańców styczniowych z wojskiem carskim o czym informuje pamiątkowy krzyż przy drodze do Warty.

Za Dusznikami leży Małków, z grodziskiem średniowiecznym i zespołem pałacowym z XIX w. Majątek przechodził przez ręce wielu właścicieli, by przed II wojną zostać sprzedanym przez Marię i Walentynę Pstrokońskie Adamowi Krzyżanowskiemu. W pałacu bywała śmietanka artystyczna i towarzyska. Pracował też znany malarz Zygmunt Andrychiewicz.

Do północnej grupy wsi należą Cielce z metryką z 1386 r. Stanowiła wówczas własność rycerską Szreniawitów lub Nałęczów. Na początku XIX w. przeszła z rąk Felicjana Otockiego h. Dołęga do Ignacego Jabłkowskiego, h. Wczele. Józef Jabłkowski, który założył polską szkołę w Cielcach, a w 1846 r. wprowadził nowoczesną gospodarkę czynszową, w 1852 r. postawił cukrownię. Gdy w 1879 r. Jabłkowscy przenieśli się do Warszawy, włości przejął Jan Kraczanowicz, następnie Stefan i Jan Karłowscy, którzy bardzo rozbudowali majątek i dwór, i mieszkali w nim do II wojny św. Wieś była ostoją ruchu ludowego i niepodległościowego.

Czartki (dawniej Małe i Wielkie) pojawiają się w dokumentach w 1391 r. Zapisano wówczas, że mieszkał tam rycerz Jaśko. Potem były w rękach różnych właścicieli. Wieś, jak podają niektóre źródła, do 1836 r. należała do rodziny Czartkowskich h. Korab. W 1831 r. urodził się w Czartkach Wielkich Antoni Szymborski – powstaniec wielkopolski i styczniowy, a w 1870 r. jego syn Wincenty Szymborski – polityk, działacz społeczny, ojciec Wisławy Szymborskiej.

Niedaleko położona od Cielc Góra, to także przykład wsi o historii sięgającej końca XIV w., a nawet wcześniej. Na jej terenie znajduje się wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe. Inną wsią, z grupy na północ od Warty jest Jeziorsko z metryką z 1324 r. Własność szlachecka, należała do kasztelani spicymierskiej, z parafią istniejącą od XIV w. Ostrów Warcki, leżący nieco na północ od Jeziorska, ma metrykę z 1391 r., zaś leżące tuż za Wartą Proboszczowice z 1386 r. W średniowieczu należały do arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, później przeszły w ręce prywatne, by w XIX w. być donacją gen. Tolla z Uniejowa.

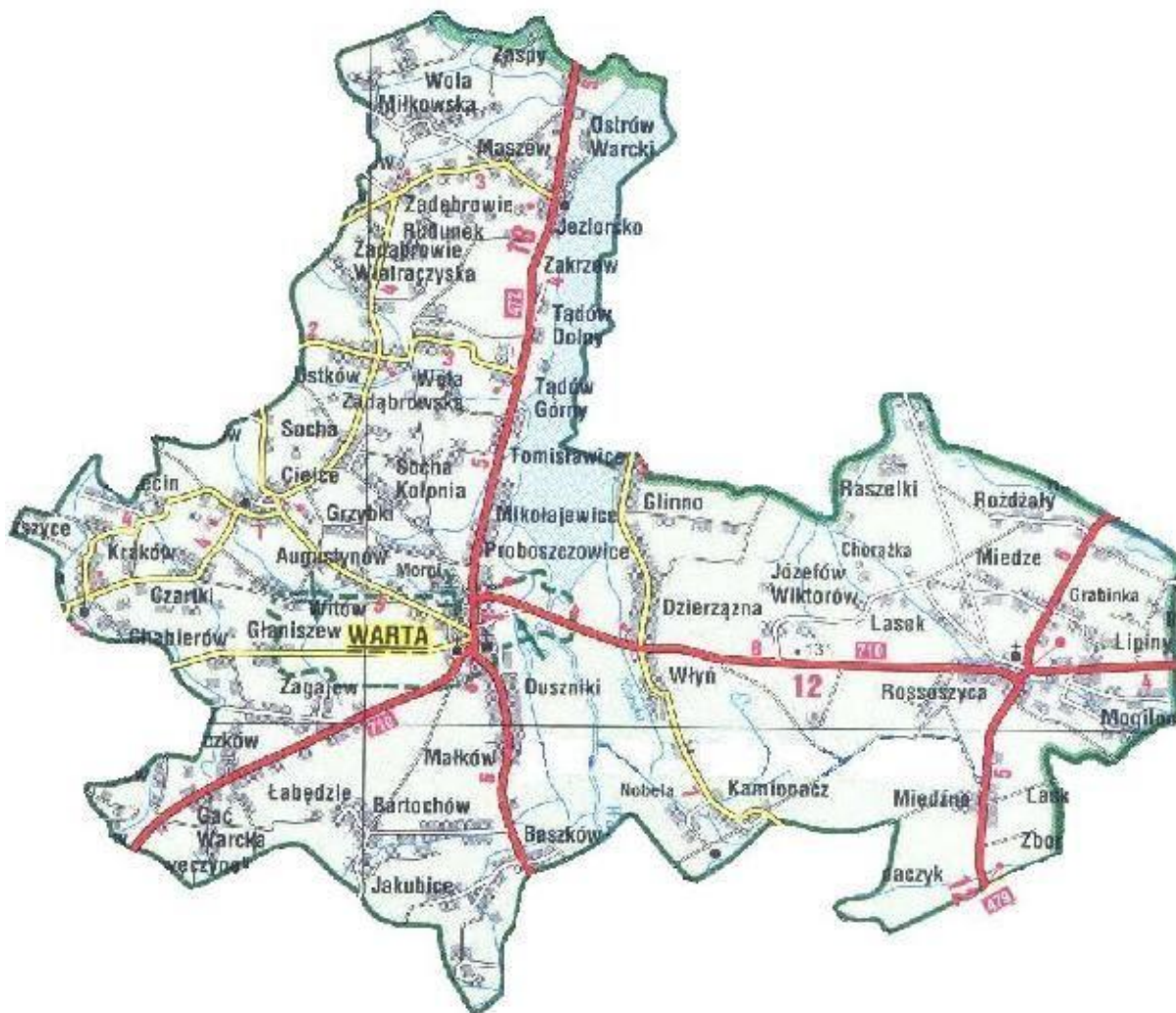
Z XV w. pochodzą wzmianki m.in. o Kawęczynku, Jakubicach, Dzierżanej i Baszkowie.

Największą wsią na wschodnim brzegu Warty jest Rossoszyca z pierwszą wzmianką z 1390 r. o rycerzu Marcynie. W XVI w. była w rękach m.in. Jakuba Roszowskiego, w XVIII w. rodziny Pstrokońskich, fundatorów drewnianego kościoła. Trzeba wspomnieć gniazdo Kamionackich – wieś Kamionacz z 1374 r., na prawym brzegu Warty, z ciekawym drewnianym kościołem fundowanym przez Jarocińskich w XIX w., a Miedźno to przykład osady nowożytnej, znanej od 1520 r., lokowanej wśród lasów we wschodniej części gminy.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Jak już wspomniano, na krajobraz kulturowy danego regionu składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne ludzi, ukształtowane w procesie rozwoju historycznego. Europejska Konwencja Krajobrazowa zauważa, że krajobraz jest istotnym składnikiem jakości życia i zachowania tożsamości współczesnych ludzi. Z tego powodu istotne jest zapobieganie i ograniczanie stopnia degradacji przestrzeni polskich miast i wsi. Ważna jest także promocja walorów krajobrazowych i kulturowych.

Uwarunkowania fizyczno-geograficzne opisano już wyżej. Ważnym składnikiem krajobrazu jest sieć dróg, stanowiąca o zewnętrznych powiązaniach gminy.

Gmina Warta – sieć drożna

(źródło: www.gimwarta.pl)

Przez gminę i miasto Warta przebiegają m.in. odcinki następujących dróg:

- odcinek drogi krajowej nr 83 Turek-Sieradz – 19,6 km,
- odcinek drogi wojewódzkiej nr 710 Błaszki-Łódź – 24,1 km,
- odcinek drogi wojewódzkiej nr 479 Dąbrówka-Sieradz – 8,9 km,
- drogi powiatowe o łącznej długości 69,87 km,
- drogi gminne o łącznej długości 93,33 km.

Różne formy ochrony przyrody mają na celu eksponowanie wyjątkowych cech gminy i miasta Warta, a zwłaszcza ochronę unikatowego krajobrazu. Gmina i miasto Warta są bardzo atrakcyjne pod względem krajobrazowym. Największy wpływ na ten stan ma południkowy odcinek doliny Warty, sięgający do miasta zbiornik Jeziorsko oraz duże kompleksy leśne wokół Rossoszycy we wschodniej części gminy.

Do najważniejszych form ochrony przyrody należy w gminie Warta zaliczyć:

- obszar specjalnej ochrony ptaków Obszar Natura 2000 PLB 100002 „Zbiornik Jeziorsko” a w nim Rezerwat Przyrody „Jeziorsko”,
- Nadwarciański Obszar Chronionego Krajobrazu,
- kompleks leśny Rossoszycy-Miedźno zaliczony do Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych (ESOCH).

Oprócz tego mamy chronionych jest 6 parków podworskich, 34 pomniki przyrody, użytki ekologiczne: „Mazur” (odcinek rzeki) i 3 bagna śródleśne. Podkreślić trzeba, że parki podworskie mają dużą wartość ekologiczną, przyrodniczą i historyczną – są ważnym elementem współczesnego zagospodarowania wsi, zachowują dawną strukturę polskiego krajobrazu.

W związku z powyższym na obszarze gminy istnieją szlaki turystyczne, mające m.in. funkcjonować w zakresie edukacji historycznej, krajobrazowej i ekologicznej:

- odcinek Szlaku Kajakowego Rzeki Warty,
- odcinek Nadwarciańskiego Szlaku Rowerowego (Poznań-Jeziorsko),
- odcinek Szlaku im. Władysława Reymonta,
- odcinek Szlaku Walk nad Wartą,
- odcinek Szlaku im. Kazimierza Deczyńskiego,
- odcinek Szlaku im. Powstańców 1863,
- odcinek Szlaku Dworków Ziemi Sieradzkiej,
- odcinek Szlaku Rowerowego „Sieradzka eSka”.

5.2.4. Zabytki na terenie Gminy i Miasta Warta

Do składników wchodzących w zasób dziedzictwa kulturowego należą następujące elementy i formy przestrzenne:

- pojedyncze i zespołowe dzieła architektury i budownictwa,
- zabytkowe założenia zieleni,
- zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne).

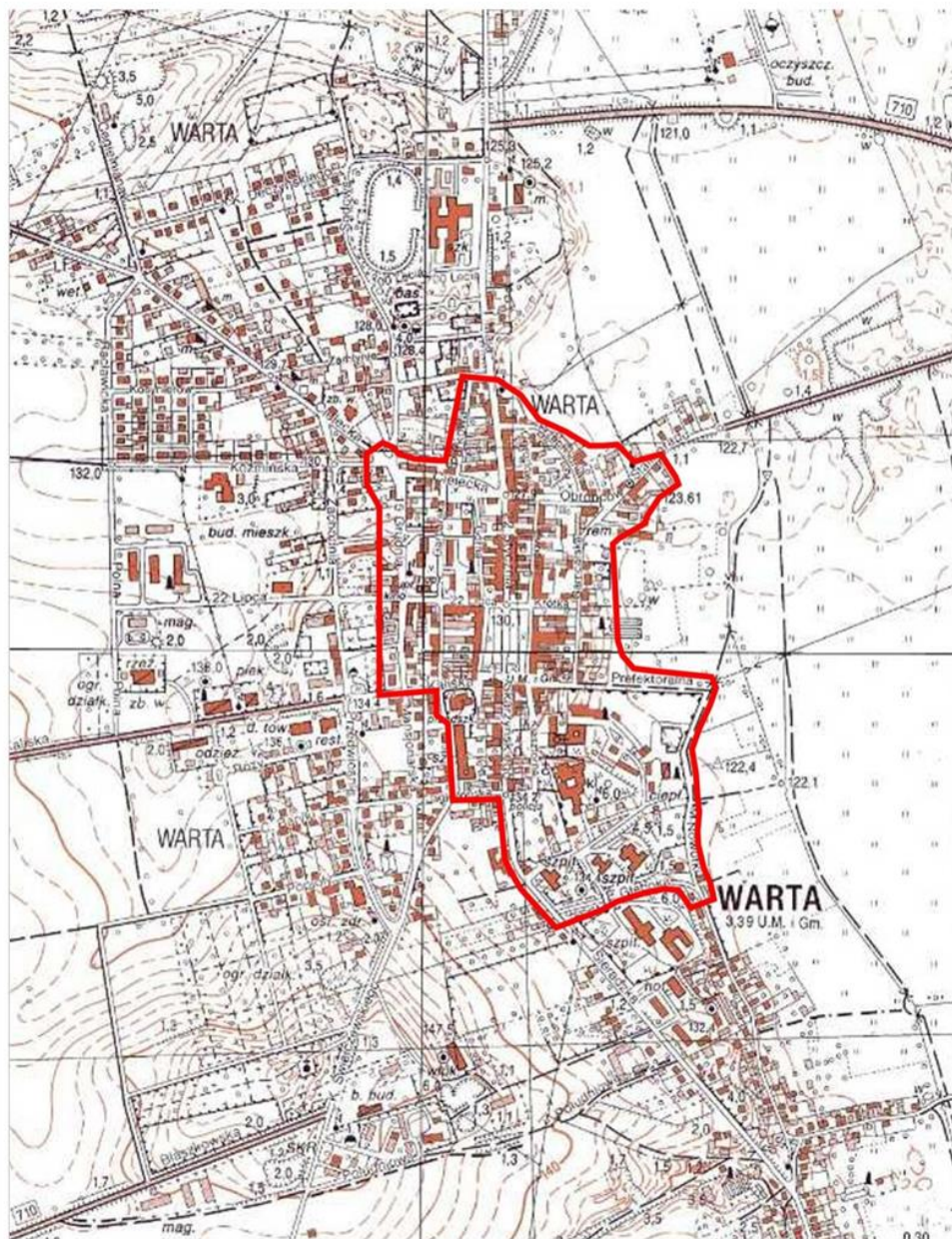
Krajobraz kulturowy, jego ochrona, kształtowanie i opieka nad jego elementami realizowana w różnych formach, powinien uwzględniać i spełniać oczekiwania społeczne, funkcje gospodarcze regionu i zasadę zrównoważonego rozwoju. Wymieniona problematyka powinna być brana pod uwagę przy konstruowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

I tak w dokumencie „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Warta” określono wynikające z planów zagospodarowania przestrzennego uwarunkowania konserwatorskie i obowiązek ochrony konserwatorskiej dla stref i obiektów:

w mieście Warta:

- strefę ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego miasta,
- strefę ochrony architektonicznej zespołów historyczno-architektonicznych, obejmującą zabudowę rynku wraz kościołem parafialnym i jego otoczeniem oraz zabudowę klasztorno-szpitalną;
- strefę ochrony architektonicznej pojedynczych obiektów zabytkowych,

- obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków (wg wykazu 13 sztuk),
- dominanty pozytywne,
- dominanty negatywne,
- obszar wskazany do zmiany elewacji,
- ciągi budowy wymagające odnowienia elewacji,
- punkty widokowe,
na obszarze gminy Warta:
  - Cielce – dwór murowany z XIX w.,
  - Góra – kościół drewniany z 1793 r.,
  - Kamionacz – kościół drewniany z 1843 r.,
  - Kamionacz – dzwonnica drewniana z poł. XIX w.,
  - Małków – grodzisko stożkowane z XIII-XIV w.,
  - Małków – pałac murowany z 1820-1830 r.,
  - Małków – park dworski z XIX w.,
  - Małków – pawilon ogrodowy murowany z pocz. XIX w.,
  - Małków – wozownia murowana z 1. poł. XIX w.,
  - Mikołajewice – relikw dworu murowanego z XVIII/XIX w.,
  - Rossoszyca – kościół drewniany z 1783 r.,
  - Rożdżały – dwór murowany z XIX/XX w.,
  - Rożdżały – park z XIX w.,
  - Ustków – dwór murowany z końca XVIII w.

Warta – historyczny układ urbanistyczny do 2016 r.

(źródło: opracowanie własne)

5.2.4.1. Zabytki nieruchomości

Gmina i miasto Warta są szczególnie zasobne w zabytki. Można tu wymienić zabytki sakralne (klasztory i kościoły), świeckie (dwory, domy mieszczkańskie i chłopskie, przemysłowe) i założenia parkowe. Zabytki te zostały ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji. Oba wykazy są prowadzone na podstawie art. 22 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (t.j.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.). Prowadzony jest także rejestr zabytków na podstawie art. 21 i 22 Ustawy z 2003 r. (t.j.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.), gdzie opisano zasady prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Ewidencja jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu danej gminy.

Aktualne wykazy zabytków nieruchomości zamieszczono w rozdziale 5.3.

5.2.4.2. Zabytki ruchome

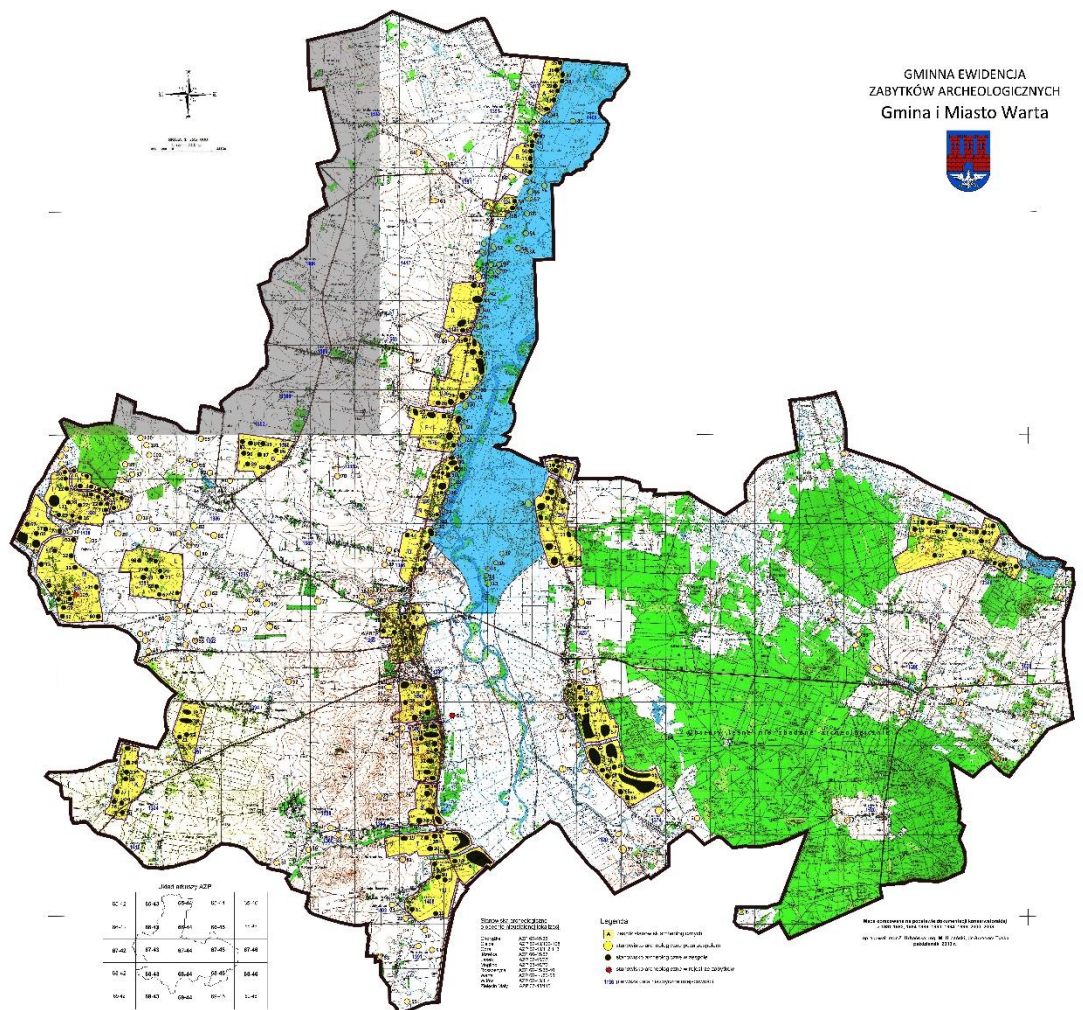
Zabytki ruchome, których ewidencja jest prowadzona w formie kart adresowych gromadzonych w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi, Delegatura w Sieradzu są wpisane do rejestru zabytków lub do wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych. Znajdują się one przeważnie w obiektach sakralnych. Jedynie w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków znajdują się zabytki sepulkralne.

Do rejestru zabytków ruchomych, których aktualny wykaz podano w załącznikach 1 i 2, wpisane są zabytki znajdujące się w kościołach w: Górze, Kamionaczu, Rossoszycy i Warcie. Ich łączna liczba wynosi 331 sztuk. Natomiast w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Ruchomych uwzględniono zabytki z kościołów w: Górze, Jeziorsku, Warcie oraz groby o znaczeniu historycznym, groby osób zasłużonych dla regionu oraz Miejsca Pamięci Narodowej w: Górze, Kamionaczu, Jeziorsku, Rossoszycy i Warcie. Zabytki w tej kategorii występują na obszarze gminy i miasta Warta w liczbie 78 sztuk.

5.2.4.3. Zabytki archeologiczne

W dotychczas obowiązującym planie miejscowym wyznaczono także orientacyjną strefę ochrony archeologicznej, obejmującą przede wszystkim dolinę Warty, nad którą koncentrowało się w pradziejach i czasach historycznych osadnictwo ludzkie, którego ślady manifestują się w różny sposób, a są określane jako stanowiska archeologiczne, często zagrożone przez działalność ludzi i czynniki naturalne. Ustalono obowiązek zgłaszania do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków wszelkich robót ziemnych. Do rejestru zabytków byłego województwa sieradzkiego wpisano grodzisko w Małkowie (nr 32/A) oraz cmentarzysko w Górze (nr 401/A). Dla odtworzenia prehistorii regionu największe znaczenie mają kompleksy osad i cmentarzysk ulokowane w dolinie Warty, częściowo przebadane podczas budowy zbiornika Jeziorsko, a także zespoły osadnicze stanowisk średniowiecznych i nowożytnych, w tym miasto Warta i wsie historyczne.

W 2013 r. na podstawie wykazów przekazanych na kartach, zgodnie z art. 7 nowelizacji ustawy o ochronie zabytków z 18 marca 2010 r., powstała Gminna Ewidencja Zabytków Archeologicznych, w której podano lokalizację i określono wszystkie wówczas znane stanowiska archeologiczne na obszarze gminy Warta. W dokumencie tym określono i naniesiono na mapę zaakceptowane przez WUOZ w Łodzi, Delegaturę w Sieradzu strefy ochrony archeologicznej. Stref tych jest obecnie 27. W 2016 r. wykaz został uzupełniony o 4 nowo zarejestrowane stanowiska, których liczba łączna sięgnęła 389. Aktualny wykaz podano w załączniku 3.

Stanowiska archeologiczne o obecnie nieustalonej lokalizacji

Chorażka	AZP 67-45/36
Cielce	AZP 67-43/103-108
Góra	AZP 67-43/112,113
Józefka	AZP 66-45/57
Lasek	AZP 67-45/37
Mogilno	AZP 68-46/73
Roskoszyca	AZP 67-45/38-40
Warta	AZP 67-44/56-58
Witów	AZP 67-43/114
Zielęcin Mały	AZP 67-43/115

Legenda

- zespół stanowisk archeologicznych
- stanowisko archeologiczne poza zespołem
- stanowisko archeologiczne w zespole
- ★ stanowisko archeologiczne w rejestrze zabytków
- 1136 pierwsza data historyczna miejscowości

(źródło: GEZ Archeologicznych. Gmina i Miasto Warta)

5.2.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy i miasta Warta funkcjonuje jedno muzeum – jest to Muzeum Miasta i Rzeki Warty przy Oddziale PTTK w Warcie. Muzeum zostało utworzone na bazie Izby Regionalnej w Małkowie przez Zarząd PTTK w Warcie uchwałą z dnia 26 marca 1979 r. W 1981 r. placówka otrzymała statut muzeum i nazwę oraz została wpisana do rejestru instytucji upowszechniania kultury przez Wydział Kultury i Sztuki UW w Sieradzu pod pozycją 891/84. Muzeum mieści się w zabytkowej kamienicy przy ul. 20-go Stycznia 26 w 4 salach o powierzchni ok. 200 m². Wg stanu na 31 grudnia 2016 r. posiada 3791 muzealiów, reprezentujących dzieje najbliższej okolicy z dziedziny archeologii, etnografii, historii, sztuki[#]. Na wyróżnienie zasługuje kolekcja zabytków archeologicznych z terenu zbiornika Jeziorsko, na czele z brązową situlą, stroje ludowe, dokumenty i pamiątki cechów rzemieślniczych z Warty, pamiątki po lotniku Stanisławie Skarżyńskim, nobliście Władysławie Reymencie i rzeźbiarzu Stanisławie Szukalskim oraz zbior dzieł malarza Zygmunta Andrychiewicza.

Innych kolekcji publicznych w gminie nie ma.

5.2.6. Dziedzictwo niematerialne

Jako „dziedzictwo niematerialne” rozumie się „(...) zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki”. Definicję tę sformułowano w Konwencji UNESCO i przyjęto na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2003 r.

UNESCO prowadzi Listę Dziedzictwa Niematerialnego, obejmującą zwyczaje z całego świata. Lista ta ma się przyczyniać do rozpowszechniania wiedzy na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także zwiększać świadomość jego wagi.

Dziedzictwo niematerialne, ciągle odtwarzane przez wspólnoty i grupy lokalne w relacji z ich środowiskiem społecznym, historią, w ścisłym powiązaniu ze środowiskiem przyrodniczym, jest przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Wspomniana Konwencja wymienia następujące komponenty dziedzictwa niematerialnego:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obrzędy świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Na terenie Gminy i miasta Warta wymienione elementy dziedzictwa niematerialnego są kultywowane i wykorzystywane w pracy przez szereg instytucji, stowarzyszeń, grup i osób indywidualnych.

Dobrze ochronie dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego służy działalność szeregu miejscowych organizacji:

- Towarzystwo Przyjaciół Miasta i Rzeki Warty, które kultywuje wiedzę o historii i zabytkach miasta oraz okolicy, a także podtrzymuje więzi ze wszystkimi Wartczanami,
- Klub Turystyki Wodnej Warta, kultywujący model aktywnego odpoczynku rodzinnego, głównie na akwenie „Jeziorska”,
- Lokalna Grupa Działania Przymierze Jeziorsko, działająca oddolnie w zakresie promowania i wykorzystania regionu,
- Ochotnicza Straż Pożarna – wszystkie jej oddziały są silnymi ośrodkami kulturalnymi na wsiach i w Warcie, a jej najważniejszym sposobem działania jest organizacja konkursów, festynów i działalność orkiestry amatorskiej w Warcie.

Jedną z takich instytucji jest Muzeum Miasta i Rzeki Warty, wspomniane już wyżej, które oprócz kolekcji zabytków, wspiera inicjatywy i organizuje imprezy z zakresu zachowania dziedzictwa niematerialnego, zwłaszcza w obszarze folkloru i rzemiosła tradycyjnego.

Warckie Centrum Kultury organizuje lub współorganizuje wiele imprez lokalnych, m.in. Dni Warty, Gminy Festiwal Folkloru, Festiwal Kapel Podwórkowych, Festiwal „Zaśpiewajmy Razem”, dożynki gminne, konkursy plastyczne, koncerty. Pod patronatem WCK działa kapela podwórkowa „Na Nowo”, śpiewaczy zespół ludowy „Jezioranki” i grupa teatralna „Cieniowaci”, jest wydawana lokalna gazetka „Warta”.

Do kapel ludowych, pielęgnujących folklor sieradzki, stroje i obrzędy, można zaliczyć wymienione już „Jezioranki”, mający także sekcję dziecięcą, Kapelę Ludową z Nobeli i Kapelę z Warty, a dawniej Kapelę z Baszkowa, obecnie grupę śpiewaków.

Specjalnością Warty były i są chóry o kilkudziesięcioletniej tradycji, do których można zaliczyć: Chór Mieszany „Lira” przy kościele oo. Bernardynów, Chór Najświętszej Marii Panny; Chór „Cecylianka” przy kościele parafialnym p.w. Św. Mikołaja, Chór Męski „Lutnia” obecnie także przy kościele p.w. Św. Mikołaja.

Niezwykle ważną organizacją dla zachowania dziedzictwa niematerialnego na terenie gminy i miasta Warta był założony w 1953 r. Oddział PTTK. Z inicjatywy jego wieloletniej prezeski dr Eugenii Kaleniewiczowej utworzono muzeum. Członkowie Oddziału inicjowali i prowadzili wiele imprez, takich jak rajdy, konkursy, szkolenia związane z dziedzictwem kulturowym. Chronili zabytki, kultywowali tradycje lokalne; krzewili patriotyzm.

Przy Warckim Centrum Kultury działa Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna, posiadająca w zbiorach prawie 78 000 woluminów. Biblioteka ma liczne filie. W profilu swojej działalności ma także program kulturalno-oświatowy z elementami historii regionu i folkloru.

We wsi Włyń działa Zespół Teatralny „Włyniaki”, w którego zespole znajduje się cały przekrój społeczności wiejskiej, prezentującej na scenie baśnie oraz przedstawienia wg własnych scenariuszy, a ukazujących problematykę obchodzącą żywo miejscową ludność.

Tradycyjne rękodzieło i rzemiosło powoli zanika. Rzemiosło, takie jak tkactwo, szewstwo, kowalstwo, zduństwo, ceglarstwo, ciesielstwo, krawiectwo praktycznie zniknęło. Można powiedzieć, że tradycyjnego młynarstwa także nie ma, choć jest młyn, zegarmistrzostwa także. Inaczej się ma ze sztuką ludową. Jedną z przedstawicielek rękodzieła artystycznego jest wycinankarka Bożena Wyganowska z Cielc, inną Aleksandra Adamas z Warty – także wycinankarka i hafciarka i współpracowniczkę „Cieniowatych”.

Elementem kultywowania historii i dziedzictwa niematerialnego jest pamięć o znanych ludziach pochodzących z regionu. Do takich osób możemy zaliczyć:

- Zygmunta Andrychiewicza – wybitnego polskiego malarza, zm. w Warcie,
- Pawła Biernackiego – właściciela Małkowa, ostatniego kasztelana sieradzkiego,
- Jana Cwendrycha – żołnierza, animatora kultury, dyrygenta chóru „Lutnia”,
- Józefa Gogolewskiego – uczestnika konfederacji Barskiej, pochowanego w kościele oo. Bernardynów,
- Józefa Jabłkowskiego – właściciela Cielc, założyciela cukrowni w Cielcach,
- Eugenię Kaleniewicz – działaczkę PTTK i założycielkę Muzeum w Warcie,
- Stanisława Kaszyńskiego – profesora Uniwersytetu Łódzkiego,
- Witolda Łuniewskiego – ojca polskiej psychiatrii sądowej, założyciela szpitala psychiatrycznego w Warcie,
- Zofię Neyman – dyrektorkę Muzeum Okręgowego w Sieradzu,
- Teodora i Teofila Morawskich – właścicieli Mikołajewic, ministrów rządu powstańczego w 1830 r.,
- Rafała z Proszowic – błogosławionego bernardyna, zmarłego i pochowanego w Warcie,
- Marię i Walentyne Pstrokońskie – właścicielki Małkowa, malarki i animatorki kultury,
- Stanisława Skarżyńskiego – polskiego pilota, który pokonał Atlantyk w 1933 r.,
- Stanisława Szukalskiego – malarza i rzeźbiarza tworzącego w USA,
- Karola Stanisława Szymańskiego – lekarza psychiatrę, zabitego w Katyniu.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Przepisy prawne regulujące normy postępowania z zabytkowymi obiektami, zespołami obiektów i założeniami urbanistycznymi wpisanymi do rejestru zabytków, są opublikowane w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.). Przepisy te, obowiązujące niezależnie od lokalizacji obiektu zabytkowego, określają rodzaj i zakres postępowania i wykonywania wszelkich prac związanych z zabytkami, zmiany ich funkcji i charakteru, a które wymagają zezwoleń i decyzji urzędów konserwatorskich.

W rozporządzeniu z dnia 27 lipca 2011 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego określa zasady prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych oraz innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987). Minister określa także wymagania wobec osób prowadzących prace przy obiektach zabyt-

kowych, określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, ponadto wymagania, jakie powinien spełniać wniosek i pozwolenie na prowadzenie wspomnianych już prac.

W szczególności ww. rozporządzenie precyzuje:

- kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich, badań architektonicznych,
- dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi,
- sposób potwierdzenia posiadanych kwalifikacji i dodatkowych wymagań,
- standardy prowadzenia dokumentacji prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków oraz dokumentowania prac archeologicznych.

5.3.1. Zabytki nieruchome w rejestrze zabytków

Do rejestru zabytków wpisu dokonuje właściwy terytorialnie Wojewódzki Konserwator Zabytków zgodnie z art. 9 i art. 10 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W rejestrze zabytków nie umieszcza się zabytków wpisanych do inwentarzy muzealnych lub wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Kwestie związane z ochroną zbiorów muzealnych reguluje ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24; tekst jednolity: Dz. U. z 2012 r. poz. 987).

Na terenie Gminy i Miasta Warta zabytki nieruchome tworzą niejednokrotnie skupiska, z których to skupisk pojedyncze elementy są wpisane do rejestru.

Lista zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków woj. Łódzkiego (stan na 1. 09. 2016 r., źródło: WUOZ w Łodzi)

Lp.	Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru
1.	Cielce	dwór	308/6/82/A
2.	Góra	kościół	316/3/84/A
3.	Góra	cmentarzysko szkieletowe	401/A
4.	Kamionacz	kościół	815/19/A
5.	Kamionacz	dzwonnica	816/20/A
6.	Kamionacz	park	292
7.	Krąków	ruina dworu	780/392/A
8.	Małków	grodzisko stożkowate	32/A
9.	Małków	pałac	826/33/A
10.	Małków	park	823/34/A
11.	Małków	pawilon ogrodowy	827/35/A
12.	Mikołajewice	relikt dworu	305/3/82/A
13.	Rossoszyca	kościół	839/51/A
14.	Rożdżały	park	375/A
15.	Rożdżały	dwór	390/A
16.	Ustków	dwór	385/A
17.	Warta	kościół parafialny	295/72/A
18.	Warta	kaplica cmentarna	861/73/A
19.	Warta	kościół oo. Bernardynów	855/74/A
20.	Warta	klasztór oo. Bernardynów	856/75/A
21.	Warta	kaplica św. Barbary	857/76/A
22.	Warta	kościół ss. Bernardynek	858/77/A
23.	Warta	klasztór ss. Bernardynek	859/78/A
24.	Warta	brama z dzwonnica	860/79/A
25.	Warta	ratusz	296/80/A
26.	Warta	d. jatki, d. kino „Lutnia”	862/81/A
27.	Warta	dom nr 24 w Rynku	864/82/A
28.	Warta	dom nr 1 ul. Kaszyńskiego	284/A
29.	Warta	dom nr 26 ul. 20-go Stycznia	356/386/A

5.3.2. Zabytki nieruchome w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

Na terenie Gminy i Miasta Warta zlokalizowano następujące zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zgodnie z wytycznymi ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 21.

Lista obiektów i zabytków nieruchomości wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (stan na 25. 11. 2015 r., źródło: WUOZ w Łodzi)

Lp.	Miejscowość	Zabytek	Nr wpisu
1.	Cielce	dwór	526, 308/A
2.	Cielce	park	527
3.	Glinno Kolonia	cmentarz parafialny	528
4.	Góra	kościół p.w. Wniebowzięcia NMP	529, 316/A
5.	Góra	otoczenie kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP w granicach ogrodzenia	530
6.	Góra	cmentarz parafialny	531
7.	Jeziorsko	kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Św.	532
8.	Jeziorsko	otoczenie kościoła w granicach ogrodzenia	533
9.	Jeziorsko	cmentarz z zadrzewieniem	534
10.	Jeziorsko	kaplica cmentarna	535
11.	Kamionacz	dwór	536
12.	Kamionacz	park	537
13.	Kamionacz	kościół p.w. Św. Marcina	538, 815/A
14.	Kamionacz	dzwonnica kościelna	539, 816/A
15.	Kamionacz	cmentarz przykościelny	540
16.	Kamionacz	cmentarz parafialny	541
17.	Kraków	ruina dworu	542, 780/A
18.	Małków	pałac	543, 826/A
19.	Małków	pawilon ogrodowy	544, 827/A
20.	Małków	park	545, 823/A
21.	Mikołajewice	relikt dworu	546, 305/A
22.	Mikołajewice	park	547, 293
23.	Zespół umocn. niemieckich	Proboszczowice, Warta, Duszniki, Małków, Kociszówek	548
24.	Rossoszyca	kościół p.w. Św. Wawrzyńca	549, 839/A
25.	Rossoszyca	cmentarz przykościelny w granicach ogrodz.	550
26.	Rossoszyca	cmentarza parafialny z zadrzewieniem	551
27.	Rossoszyca	kaplica cmentarna	552
28.	Rożdżały	dwór	553, 390/A
29.	Rożdżały	park	554, 375/A
30.	Ustków	dwór	555, 385/A
31.	Ustków	park	556, 291
32.	Warta	Dom nr 26 ul. 20-go Stycznia - muzeum	557, 356/A
33.	Warta	Park miejski	558, 294
34.	Warta	cmentarz żydowski	559
35.	Warta	zespół kościoła p.w. Św. Mikołaja	560, 295/A
36.	Warta	cmentarz przykościelny, ogrodzenie z bramą	561
37.	Warta	dom starców-ob. dom nr 1 ul. Kaszyńskiego	562, 284/A
38.	Warta	d. jatki, d. kino „Lutnia” – dom kultury	563, 862/A
39.	Warta	kościół ss. Bernardynek p.w. Św. Józefa	564, 858/A
40.	Warta	klasztór ss. Bernardynek	565, 859/A
41.	Warta	brama z dzwonnica ss. Bernardynek	566, 860/A
42.	Warta	kościół oo. Bern. p.w. Wniebowzięcia NMP	567, 853/A
43.	Warta	Klasztor oo. Bernardynów	568, 856/A
44.	Warta	mur klasztorny z bramkami	569
45.	Warta	kaplica cmentarna p.w. Św. Barbary	570, 857/A
46.	Warta	park przyklasztorny	571
47.	Warta	Ratusz – Rynek im. Wł. St. Reymonta 1	572, 296/A

48.	Warta	dom nr 24 – Rynek im. Wł. St. Reymonta	573, 864/A
49.	Warta	cmentarz parafialny z zadrzewieniem	574
50.	Warta	Kaplica cmentarna p.w. Św. Stanisława Bpa	575
51.	Warta	historyczny układ urbanistyczny miasta	576

5.3.3. Zabytki nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków powinna zawierać zabytki nieruchomości wpisane do rejestru, zabytki nieruchomości wpisane do Wojewódzkiej ewidencji Zabytków oraz pozostałe zabytki nieruchomości wyznaczone do ochrony i opieki przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków jest prowadzona, jak wspomniano, w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości. Karta adresowa zawiera w szczególności wskazanie rodzaju zabytku, jego nazwę i miejsce położenia z podaniem miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji oraz nazwy gminy, powiatu i województwa.

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych, niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków,
- współpracy konserwatora przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- prac remontowo-budowlanych,
- dofinansowania prac konserwatorskich,
- przygotowywaniu szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

Lista obiektów i obszarów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków Nieruchomych na tle rejestru i WEŻ (stan na 7. 11. 2014 r.)

(wpisy do rejestru zabytków – napisy pogrubione, wpisy do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków – kursywa)

Lp.	Nr GEZ	Miejscowość	Obiekt/obszar	Nr rejestru
1.	1/1842 2/1842 3/1842 112/1842	Cielce	1. zespół dworski: a) dwór b) <i>park</i> c) <i>spichlerz</i> 2. kaplica p.w. Św. Teresy	308/6/82A
2.	115/1842	Duszniki	1. umocnienia niemieckie	
3.	4/1842	Glinno	1. cmentarz parafialny	
4.	5/1842 6/1842 7/1842	Góra	1. zespół kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP a) kościół b) <i>otoczenie kościoła w granicach ogrodzenia</i> 2. cmentarz parafialny 3. cmentarzysko szkieletowe	316/3/84/A 401/A
5.	8/1842 9/1842 10/1842 13/1842 14/1842 11/1842 12/1842	Jeziorsko	1. zespół kościoła p.w. Podwyższenia Krzyża Św. a) <i>kościół</i> b) <i>plebania</i> c) <i>otoczenie kościoła w granicach ogrodzenia</i> 2. zespół cmentarza parafialnego a) <i>kaplica cmentarna</i> b) <i>cmentarz z zadrzewieniem</i> 3. b. urząd gminy - szkoła 4. piekarnia	

6.	15/1842 16/1842 17/1842 18/1842 114/1842 19/1842	Kamionacz	1. zespół kościoła p.w. Św. Marcina a) kościół b) dzwonnica c) otoczenie kościoła 2. zespół cmentarza parafialnego a) cmentarz parafialny b) otoczenie cmentarza parafialnego 3. zespół dworsko-parkowy a) dwór b) park dworski	815/19/A 816/20/A 292
7.	20/1842 21/1842 22/1842 23/1842	Kraków	1. zespół dworski a) ruina dworu b) <i>spichlerz</i> c) <i>obora</i> d) młyn	780/392/A
8.	24/1842 25/1842 26/1842 27/1842 28/1842 29/1842 115/1842	Małków	1. zespół dworski a) pałac b) <i>oficyna</i> c) pawilon ogrodowy d) park e) <i>brama wjazdowa</i> 2. gorzelnia 3. grodzisko stożkowane 4. umocnienia niemieckie	826/33/A 827/35/A 823/34/A, 828 32/A
9.		Małków-Duszniki	1. <i>układ ruralistyczny zabudowy wsi</i>	
10.	31/1842	Mikołajewice	1. <i>zespół dworski</i> a) ruiny dworu b) <i>park</i>	305/3/82/A
11.	40/1842 115/1842	Proboszczowice	1. d. urząd gminy 2. umocnienia niemieckie	
12.	32/1842 33/1842 [#] 34/1842 35/1842	Rossoszyca	1. <i>zespół kościoła p.w. Św. Wawrzyńca</i> a) kościół b) <i>otoczenie kościoła w granicach ogrodu</i> <i>dzenia</i> 2. <i>zespół cmentarza parafialnego</i> a) <i>cmentarz z zadrzewieniem</i> b) <i>kaplica cmentarna</i>	839/51/A
13.	36/1842 37/1842	Rożdżały	1. <i>zespół dworski</i> a) dwór b) park	390/A 375/A
14.	38/1842 39/1842	Ustków	1. <i>zespół dworski</i> a) dwór b) <i>spichlerz</i> c) <i>park</i>	385/A
15.	41/1842 42/1842 99/1842 43/1842 44/1842 45/1842	Warta ul. Kaliska „ „ ul. Klasztorna „ „ „	1. <i>zespół kościoła p.w. Św. Mikołaja</i> a) kościół b) <i>ogrodzenie z bramą</i> c) <i>cmentarz przykościelny</i> 2. <i>zespół klasztorny oo. Bernardynów</i> a) kościół p.w. Wniebowzięcia NMP b) klasztor c) kaplica cmentarna św. Barbary	295/72/A 855/74/A 856/75/A 857/76/A

46/1842	„	d) mur klasztorny z bramkami	
98/1842	„	e) park	
115/1842	„	f) umocnienia niemieckie	
	„	3. zespół klasztorny ss. Bernardynek	
47/1842	„	a) kościół p.w. Św. Józefa	858/77/A
48/1842	„	b) klasztor	859/78/A
49/1842	„	c) brama z dzwonnica	860/79/A
80/1842	Ul. Klasztorna	Dom nr 1	
	Ul. Świętojańska	4. zespół cmentarza parafialnego	
50/1842	„	a) kaplica cmentarna	861/73/A
51/1842	„	b) cmentarz z zadrzewieniem	
92/1842	ul. Świętojańska	dom nr 8	
93/1842	„	dom nr 16	
52/1842	Rynek Wł. St. Reymonta	5. Dom nr 1 - ratusz	296/80/A
60/1842	„	Dom nr 2	
61/1842	„	Dom nr 3	
62/1842	„	Dom nr 4	
63/1842	„	Dom nr 5	
64/1842	„	Dom nr 6	
65/1842	„	Dom nr 7	
66/1842	„	Dom nr 8	
53/1842	Ul. Deczyńskiego	6. cmentarz żydowski	
54/1842	Ul. Kaszyńskiego/Kośc.	7. d. jatki, d. kino „Lutnia”	862/81/A
55/1842	Ul. Kaszyńskiego	8. Dom Starców, ob. dom nr 1	284/A
56/1842	„	9. dom nr 9 - wykreślony	865/83/A
67/1842	Rynek wł. St. Reymonta	Dom nr 9	
68/1842	„	Dom nr 10	
69/1842	„	Dom nr 11	
70/1842	„	Dom nr 12	
71/1842	„	Dom nr 16	
72/1842	„	Dom nr 17	
73/1842	„	Dom nr 18	
74/1842	„	Dom nr 19	
75/1842	„	Dom nr 20	
76/1842	„	Dom nr 21	
77/1842	„	Dom nr 22	
78/1842	„	Dom nr 23	
57/1842	„	10. dom nr 24	864/82/A
79/1842	„	Dom nr 25	
81/1842	Ul. Skarżyńskiego	Dom nr 5	
82/1842	„	Dom nr 10	
84/1842	„	Dom nr 18	
85/1842	„	Dom nr 19	
86/1842	„	Dom nr 22	
83/1842	Ul. Cielecka 27	Młyn - magazyn	
30/1842	Ul. Cielecka 28	Młyn - magazyn	
96/1842	Ul. Cielecka 12	Młyn - magazyn	
87/1842	Ul. 20-go Stycznia	Dom nr 12	
88/1842	„	Dom nr 18	
89/1842	„	Dom nr 20	
90/1842	„	Dom nr 23	
58/1842	ul. 20-go Stycznia	11. dom nr 26 - muzeum	356/386/A
94/1842	ul. Targowa	Dom nr 2	
95/1842	„	Dom nr 10	
	ul. Sieradzka	12. dom nr 2	863

59/1842	ul. 3-go Maja	13. <i>park miejski</i>	294
97/1842		14. <i>ogród klasztorny</i>	
98/1842	Warta, ul. Klasztorna	15. <i>historyczny układ urbanistyczny miasta</i>	
99/1842	Warta, ul. Kaliska	<i>Park przyklasztorny</i>	
113/1842	Mikołajewice	<i>Cmentarz przykościelny</i> Relikt dworu	
			305/3/82/A

Warta – budynek ratusza

fot. M. Urbański

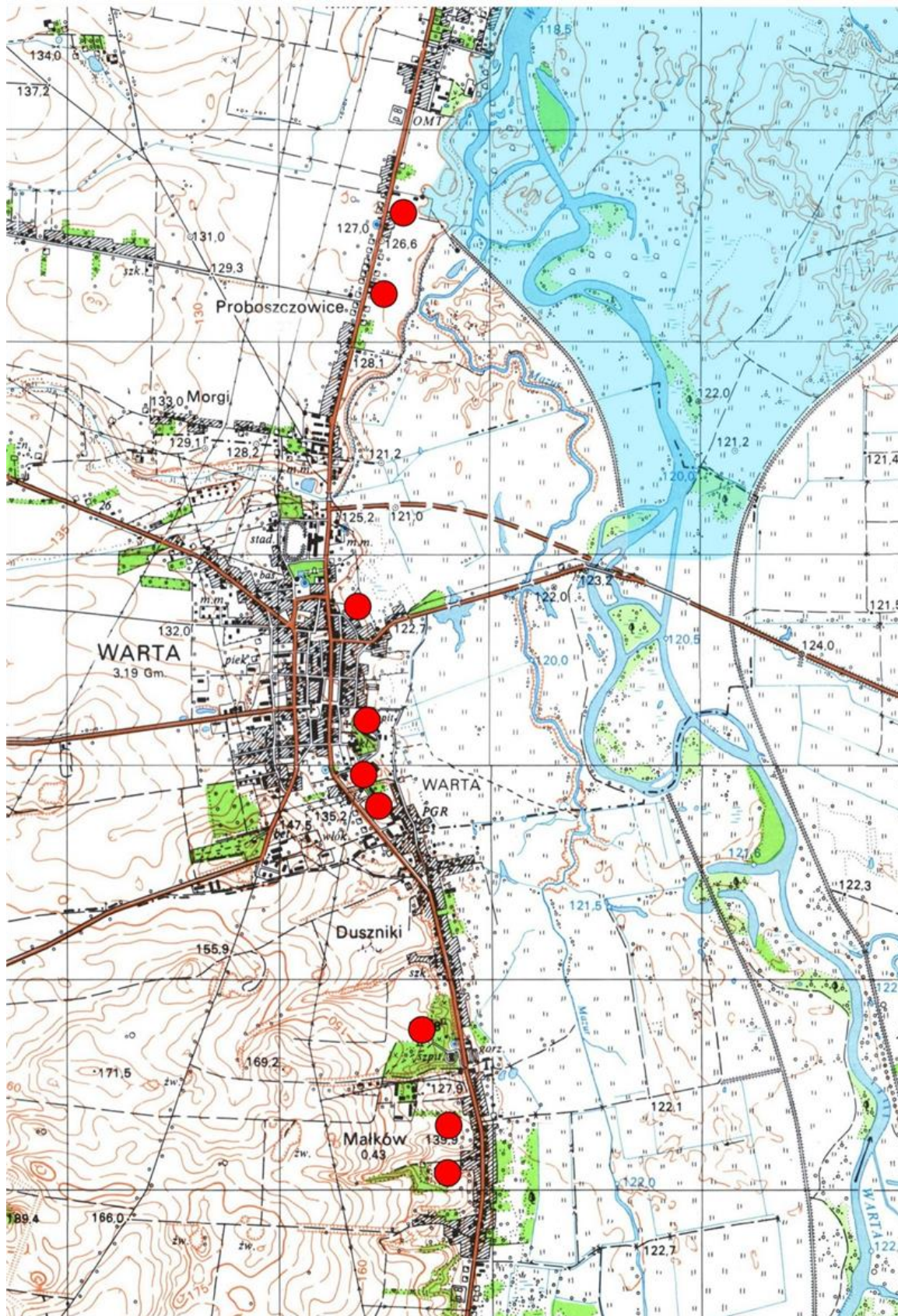
Gminna Ewidencja Zabytków Nieruchomych dla Gminy i Miasta Warta
(stan na 28. 08. 2014 r., źródło: www.gimwarta.pl)

Lp.	Nr GEZ	Miejscowość	Obiekt/obszar	Nr rejestru
1.	1/1842 2/1842 3/1842	Cielce	dwór park spichlerz	308/6/82/A
2.	4/1842	Glinno II -Kolonja	cmentarz parafialny	
3.	5/1842 6/1842 7/1842	Góra	kościół p.w. Wniebowzięcia NMP otoczenie kościoła w granicach ogro- dzenia cmentarz parafialny	316/3/84/A
4.	8/1842 9/1842 10/1842 11/1842	Jeziorsko	kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Św. plebania otoczenie kościoła w granicach ogro- dzenia b. urząd gminy - szkoła	

67/1842	„	Dom nr 9	
68/1842	„	Dom nr 10	
69/1842	„	Dom nr 11	
70/1842	„	Dom nr 12	
71/1842	„	Dom nr 16	
72/1842	„	Dom nr 17	
73/1842	„	Dom nr 18	
74/1842	„	Dom nr 19	
75/1842	„	Dom nr 20	
76/1842	„	Dom nr 21	
77/1842	„	Dom nr 22	
78/1842	„	Dom nr 23	
79/1842	„	Dom nr 25	
80/1842	ul. Klasztorna	Dom nr 1 - bank	
81/1842	ul. Skarżyńskiego	Dom nr 5	
82/1842	„	Dom nr 10	
83/1842	ul. Cielecka 27	Młyn - magazyn	
84/1842	ul. Skarżyńskiego	Dom nr 18	
85/1842	„	Dom nr 19	
86/1842	„	Dom nr 22	
87/1842	ul. 20-go Stycznia	Dom nr 12	
88/1842	„	Dom nr 18	
89/1842	„	Dom nr 20	
90/1842	„	Dom nr 23	
91/1842	ul. Świętojańska	Dom nr 4	
92/1842	„	dom nr 8	
93/1842	„	dom nr 16	
94/1842	ul. Targowa	Dom nr 2	
95/1842	„	Dom nr 10	
96/1842	ul. Cielecka 12	Młyn - magazyn	
97/1842		<i>historyczny układ urbanistyczny miasta</i> <i>Park przyklasztorny</i> <i>Cmentarz przykościelny</i>	
98/1842	Warta, ul. Klasztorna	<i>Kaplica p.w. Św. Teresy</i>	
99/1842	Warta, ul. Kaliska	<i>Relikt dworu</i>	
112/1842	Cielce	<i>dwór</i>	
113/1842	Mikołajewice	<i>Umocnienia niemieckie</i>	
114/1842	Kamionacz		
115/1842	Duszniki, Małków, Proboszczowice, Warta		

305/3/82/A

Linia niemieckich umocnień w okolicach Warty

(oprac. M. Urbański)

Warta – dawne jatki

fot. M. Urbański

5.4. Obiekty proponowane do wpisania do Gminnej Ewidencji Zabytków

Gmina i Miasto Warta nie posiada obecnie nowo wytypowanych zabytków nieruchomych, które by chciała umieścić w Gminnej Ewidencji Zabytków.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy i Miasta Warta

W tej kategorii obiektów zabytkowych wyróżniają się przede wszystkim obiekty architektury sakralnej oraz zespoły dworsko-pałacowe. Spośród nich na czoło wysuwają się nst. zabytki o ponadregionalnym znaczeniu:

1. Kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja w Warcie

Świątynia murowana, gotycka, wystawiona ok. połowy XIV w. po spaleniu w 1331 r. pierwotnego, drewnianego kościoła, przebudowana w XVII w. i restaurowana w latach 1815, 1872 i XX w., od zewnątrz oszkarpowana, wewnątrz barokizowana, pseudobazylikowa, trójnawowa, z prezbiterium szerszym od nawy a wieżą na planie czworoboku. Portale z formowanej cegły. Sklepienia kolebkowe z lunetami i kolebkowo-krzyżowe pochodzenia XVII-wiecznego.

Kościół p.w. Św. Mikołaja

fot. M. Urbański

Z wyposażenia wyróżnia się przede wszystkim ołtarz główny w stylu manieryzmu/wczesnego baroku z początku XVII w., przyścienny, jednoosiowy, dwukondygnacyjny; na wtórnej mensie predella z parą wolutowych konsol zdobionych uskrzydłonymi główkami aniołków, a na konsolach para kompozytowych kolumn, ujmujących retabulum z późnogotyckim obrazem „Wniebowzięcia NMP”[#], reprezentującym najwyższą klasę artystyczną i historyczną. W sześciu kwaterach wewnętrznych tryptyku obrazy ze scenami z życia Marii i Chrystusa, zwieńczone u góry wytłaczanym ornamentem ażurowego maswerku oraz obrazy w sześciu kwaterach zewnętrznych skrzydeł ołtarza, przedstawiające także sceny z życia Chrystusa. Po bokach nisze z rzeźbami św. św. Wojciecha BM i Mikołaja B, retabulum belkowanie z ornamentem okuciowym i roślinnym, wyżej jednoosiowe zwieńczenie z uszakami i Chrystogramem w owalu, ornamenty ażurowe okuciowo-roślinne, w centrum zwieńczenia krucyfiks. Ponadto w kościele znajdują się m.in.: cztery barokowe ołtarze boczne, monstrancja z XVI w., późnogotycka Pietà, dwa relikwiarze hermowe, wczesnorenesansowa płyta nagrobna nn. rycerza, polichromie w prezbiterium.

Kościół p.w. Św. Mikołaja – wnętrze
fot. M. Urbański

2. Zespół klasztorny oo. Bernardynów w Warcie, a w nim:

Warta – zespół klasztorny oo. Bernardynów i ss. Bernardynek
fot. M. Urbański

- Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP, który powstał na miejscu drewnianego, erygowanego w 1467 r., spalonego w 1479 i odbudowanego z cegły w latach 1482-1497 jako kreacja gotycka. W latach 1610-1612 dobudowano z funduszy Wojciecha Kobierzyckiego z Lipicz późnorenesansową kaplicę Św. Anny z kryptą, a między 1696 a 1708 r. m.in. odbudowano sklepienie nad prezbiterium w postaci kolebki z lunetami. Kruchtę dostawiono w 1721, a w 1764 r. przebudowano fasadę, co spowodowało dominację cech barokowych w architekturze kościoła. Kościół jest budynkiem jednonawowym, dwuwieżowym, z wyższym i niższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie; dachy: dwuspadowy nad nawą i pięcioboczny nad prezbiterium.

Warta, kościół p.w. Wniebowzięcia NMP

fot. M. Urbański

Wnętrze kościoła zostało początkowo ozdobione w pocz. XVI w. freskami autorstwa Franciszka z Sieradza. W renesansie i w baroku przybyły m.in. ołtarz główny z figurą MB Wniebowziętej, cztery ołtarze boczne, bogate dekoracje sztukatorskie, polichromie, nagrobek Rafała z Proszowic, płyty nagrobne rycerstwa, liczne obrazy, w tym Tomasza Dolabelli z lat 1625-1630 oraz utensylia. Liczba i znaczenie dla kultury zgromadzonych tu zabytków stawiają klasztor Bernardynów w rzędzie najważniejszych skarbów kultury w Polsce centralnej.

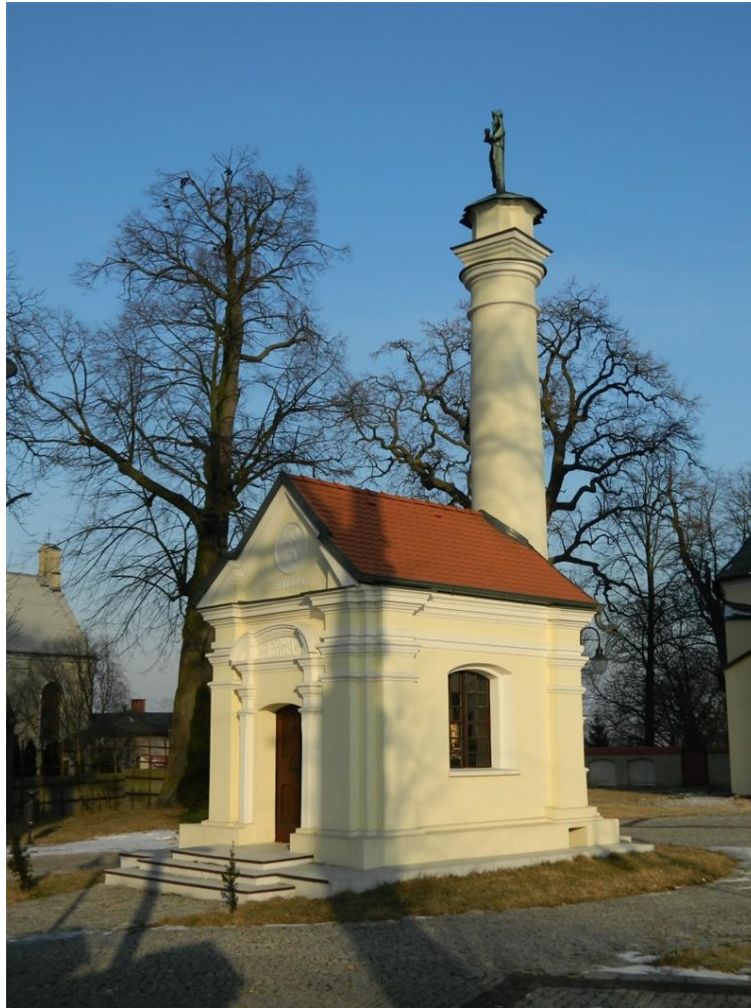

Warta, kościół p.w. Wniebowzięcia NMP – wnętrze
fot. M. Urbański

Warta – klasztor oo. Bernardynów
fot. M. Urbański

- Klasztor fundowany w 1467 r. przez Gerharda z Brudzewa został wmurowany w stylu gotyckim. Następnie w XVII i XVIII w. silnie zbarokizowany. Piętrowe budynki zgrupowane wokół wirydarza z krużgankami, przylegają częścią północną do kościoła. Od południa przybudówka. Sklepienia kolebkowo-krzyżowe, beczkowe i beczkowe z lunetami. Dachy dwuspadowe. Jednym z najciekawszych elementów wyposażenia, oprócz późnobarokowych obrazów są zachowane w krużganku wschodnim polichromie późnogotyckie,
- Kaplica barokowa p.w. Św. Barbary z 1726 r. ozdobiona w portalu herbem Odrowąż i datą budowy. Wymurowana na planie prostokąta, ze sklepieniem krzyżowym wewnątrz i ołtarzem barokowym.

Warta – kaplica p.w. Św. Barbary

fot. M. Urbański

- Mur klasztorny z bramkami stanowi skomponowany stylowo z klasztorem przykład barokowego ogrodu.

Warta, klasztor oo. Bernardynów – mur klasztorny

fot. M. Urbański

3. Zespół klasztorny ss. Bernardynek, a w nim:

- Kościół p.w. Narodzenia NMP obecnie barokowy, fundowany w 1770 r. przez Klarę z Balickich Szczyrzyńską i restaurowany w 1841 r., pierwotnie był drewniany, podobnie, jak i klasztor, wystawiony w 1667 r. spalony w 1683 r. Nawa prostokątna, prezbiterium nieco węższe, sklepienia kolebkowe z lunetami i kolebkowo-krzyżowe. Fasada barokowa, dach dwuspadowy. W wyposażeniu zwracają uwagę: rokokowy ołtarz główny i także ołtarze boczne, ołtarze klasycystyczne, wszystkie bogato zdobione obrazami i rzeźbami oraz utensylia, w tym krucyfik i lichtarze barokowe.

Warta, klasztor ss. Bernardynek – kościół p.w. Narodzenia NMP

fot. M. Urbański

- Klasztor barokowy murowany, piętrowy, na planie czworoboku, z krużgankami w wirydarzu, przylega do wschodniej ściany prezbiterium kościoła. Sklepienia na parterze kolebkowo-krzyżowe i kolebkowe z lunetami. W dawnym refektarzu był zachowany strop z fazowanych i żłbkowanych belek. Dachy dwuspadowe.

Warta, klasztor ss. Bernardynek – widok ogólny

fot. M. Urbański

- Brama przejazdowa zamknięta półkoliście z dzwonnica, umiejscowiona w murze otaczającym dziedzi-
niec, została wymurowana w stylu klasycystycznym na planie czworokąta. Dach dwuspadowy.

4. Zespół dworski w Małkowie, a w nim:

- Pałac pierwotnie jako dwór wybudowany w latach 1810-1820 wg projektu F. A. Lessla dla rodziny
Pawła Biernackiego. Był to budynek klasycystyczny, o elewacji siedmioosiowej od frontu i dziewię-
cioosiowej od ogrodu, bez portyków, dwutraktowy. Na początku XX w. Pstrokońscy wystawili zmo-
numentalizowany klasycystyczny pałac na planie prostokąta z wysokimi piwnicami i poddaszem, z do-
danymi portykami skrajnymi, głównym i pseudoportykiem. Program przebudowy wynikał z założeń
ideowych wynikających z postawy artystycznej pań Pstrokońskich,
- Oficyna pawilon zwany „malarnią” powstały w okresie międzywojennym,
- Pawilon ogrodowy (altana) na planie ośmiokąta z prostokątną przybudówką. Sufit z fasetami,
- Brama wjazdowa wybudowana przez Pstrokońskich w stylu klasycystycznym, ozdobiona fryzem „w
stylu pompejańskim” autorstwa Z. Andrychiewicza,
- Park o powierzchni 8 ha w kształcie trójkąta, położony na krawędzi doliny Warty, w którym można
wyróżnić można trzy strefy: park krajobrazowy, park leśny, teren aranżowany przed pomnikiem
W. Reymonta. Najstarsze drzewa mają ponad 200 lat.

Małków – pałac

fot. M. Urbański

Jako zabytki o znaczeniu regionalnym można określić:

1. Dwór w Cielcach:

- Dwór z 1. połowy XIX w., fundacji Jabłkowskich, murowany, niepodpiwniczony, piętrowy, dwutrak-
towy, dach łamany czterospadowy. Przed wejściem portyk z czterema kolumnami. Dwór po ostatniej
przebudowie ok. 1930 r. nabrał cech eklektycznych. Wnętrza bezstylowe. W skład założenia dworskie-
go wchodziły jeszcze oficyny, spichlerz oraz silnie zniekształcony park o zachowanej powierzchni 5 ha
z pierwotnych ponad 10, mający cechy parku krajobrazowego. W pobliżu dworu znajdowała się też ka-
plica podworska p.w. Św. Teresy z 1932 r.

Cielce – dwór

fot. M. Urbański

2. Zespół kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP w Górze, a w nim:

- Kościół drewniany z 1792-1793 r. o konstrukcji zrębowej, oszalowany. Wnętrze jednonawowe lub trójnawowe z dwoma rzędami słupów, z kruchtami od południa i zachodu, prezbiterium węższe i niższe, zamknięte trójbocznie, przy nim zakrystia od północy z otwartą lożą. Dachy dwuspadowe z sygnaturką o charakterze barokowym. Sklepienia pozorne kolebkowe, w nawie z odcinkami po bokach prostymi. W wyposażeniu zwracają uwagę belka tęczowa z krucyfiksem być może z XV w., polichromie naścienne z pocz. XIX w., także ołtarz główny z obrazem św. Rocha z XVIII w., ołtarz boczny św. Rocha i ambona – wszystko o charakterze barokowym,
- Otoczenie kościoła w granicach ogrodzenia.

Góra – kościół p.w. Wniebowzięcia NMP

fot. M. Urbański

3. Zespół kościoła p.w. Św. Marcina w Kamionaczu, a w nim:

- Kościół położony na południowym skraju wsi w sąsiedztwie cmentarza. Kościół, pierwotnie drewniany, wymienia się od poł. XV w., aczkolwiek parafia była erygowana co najmniej w XIV w. W 1845 r. nowy kościół, także drewniany, budowany 5 lat, ufundował ówczesny właściciel majątku Kamionacz Wojciech Jarociński i wybudował wraz z Andrzejem Piskorskim. Budynek postawiony w konstrukcji przypuszczalnie sumikowo-łatkowej ma plan prostokąta. Zakrystia, także prostokątna, za wielkim ołtarzem. W fasadzie podcień oparty na czterech murowanych kolumnach. Stropy płaskie, dach dwuspadowy z sygnaturką od frontu i drugą wieżyczką z tyłu. W wyposażeniu mamy trzy ołtarze o charakterze późnoklasycystycznym z połowy XIX w. z rzeźbami późnogotycką św. Marcina, barokową św. Rozalii i ludową z XIX w. św. Jana Nepomucena. W kościele przechowywany jest krycyfiks z końca XIV w. W grobowcu Jarocińskich leżą członkowie tej rodziny i Ludwika z Urbańskich Wiśniewska,
- Dzwonnica czworościenna, drewniana, konstrukcji słupowej i szalowana, nakryta dachem namiotowym została wybudowana razem z kościołem,
- Otoczenie kościoła.

Kamionacz - kościół p.w. Św. Marcina

fot. M. Urbański

Wokół dawnego bezstylowego dworu Jarocińskich z końca XIX w. znajduje się zabytkowy park o pow. 4,85 ha, silnie przekształcony, ale ze śladami dawnych założeń parkowych z drugiej połowy XIX w., z pomnikowymi dębami.

4. Zespół dworski w Krąkowie, a w nim:

- Dwór z 1 połowy XIX w., z którego zostały ruiny, otoczony był z czterech stron wspomnianymi niżej wolnostojącymi budynkami gospodarczymi. Towarzyszyły im domy robotników rolnych, gorzelnia i inne budynki obejścia, obecnie nieistniejące,
- Spichlerz murowany, obecnie piętrowy, o dachu czterospadowym, pełniący funkcję strażnicy OSP,
- Obora-kuźnia(?) na planie wydłużonego prostokąta, murowana z dachem dwuspadowym,
- Młyn murowany, dwupiętrowy z poddaszem, przykryty dachem dwuspadowym.

Kraków – dwór

fot. M. Urbański

5. Zespół kościoła p.w. Św. Wawrzyńca w Rossoszycy, a w nim:

- Kościół drewniany wzniesiony przez Maksymę z Szembeków Pstrokońską w 1783 r. na miejscu starszego, spalonego. Budynek w stylu późnobarokowym, zrębowy, szalowany, przykryty dwuspadowym dachem z sygnaturką. Fasada i kaplice z późnobarokowymi szczytami. Wewnątrz nawa prostokątna z dwiema kaplicami i węższym prezbiterium o wielobocznym zamknięciu; zakrystia przylegająca do północnej kaplicy. W kościele pozorne sklepienia kolebkowe. Ołtarz główny rokokowy, ołtarze boczne z początku XIX w., mają charakter późnorokokowy. Ambona i organy klasycystyczne. Chrzcielnica, ławki, krucyfiks w tarczy barokowe, monstrancja rokokowa,
- Otoczenie kościoła w granicach ogrodzenia.

Rossoszyca – kościół p.w. Św. Wawrzyńca

fot. M. Urbański

6. Zespół dworski w Rożdżalach, a w nim:

- Dwór określany też jako pałac, zbudowany na początku XX w. przez Cieleckich w stylu eklektycznym, silnie przebudowywany,
- Park o charakterze krajobrazowym z 2 połowy XIX w. ma powierzchnię ok. 3,17 ha. Znaczenie historyczne mają resztki alei grabowych. Wśród luźno rozmieszczonych drzew wyróżniają się dwa pomnikowe dęby szypułkowe.

Rożdżały – dwór

fot. M. Urbański

7. Zespół dworski w Ustkowie, a w nim:

- Dwór klasycystyczny Pstrokońskich, Tymowskich i Kamockich z XVIII/XIX w, murowany na wysokim podpiwniczeniu, z poddaszem mieszkalnym, przykryty czterospadowym dachem. Od frontu czterokolumnowy portyk z trójkątnym naczółkiem, od ogrodu balkon z kutą balustradą,
- Spichlerz klasycystyczny zniszczony w latach 80-tych XX w.,
- Park z 2 połowy XIX w. o pierwotnej powierzchni ponad 4,7 ha, założony na planie czworoboku, z zachowanymi pomnikowymi lipami, dębami i jesionami. Ma cechy silnie przekształconego parku krajobrazowego, którego układ przestrzenny jest do tej pory czytelny. Obecnie drzewostan zajmuje ok. 1,7 ha powierzchni.

Ustków – dwór
fot. M. Urbański

Małków – grodzisko stożkowate
fot. M. Urbański

Niezwykle ważną rolę w krajobrazie kulturowym okolicy odgrywają także cmentarze, w tym żydowski w Warcie, parafialne, a zwłaszcza cmentarz w Kamionaczu z zachowanym układem historycznym, oraz historyczny układ ruralistyczny wsi w Dusznikach i Małkowie i historyczny układ urbanistyczny Warty. Nie można też zapominać o grodzisku średniowiecznym w Małkowie.

Wśród elementów krajobrazu kulturowego niebagatelna rolę pełnią także miejsca pamięci, pomniki i groby poległych. Z pomników wyróżniał się przedstawiający W. Reymonta ulokowany w parku w Małkowie, lecz skradziony stamtąd w 2012 r. W Warcie na rynku stoi natomiast pomnik pilota Stanisława Skarżyńskiego.

Warta – pomnik Stanisława Skarżyńskiego

fot. M. Urbański

Wśród miejsc pamięci niepoślednią rolę ma mogiła powstańców 1863 r., którzy polegli w bitwie z Rosjanami. Mogiła ta z ozdobną płaskorzeźbą znajduje się na cmentarzu parafialnym w Jeziorsku. Inną mogiłę powstańczą upamiętnia krzyż przy drodze w Bartochowie.

Bartochów – krzyż powstańców z 1863 r.

fot. M. Urbański

Kamionacz-Polesie – mogiła zbiorowa pacjentów ze szpitala w Warcie

fot. M. Urbański

Znakiem tragicznej historii wymordowanych przez Niemców bez mała 500 pacjentów ze szpitala psychiatrycznego w Warcie jest ich zbiorowa mogiła w lesie koło Rossoszycy.

Na cmentarzu w Glinie leży około 300 polskich żołnierzy z 28 Pułku Strzelców Kaniowskich poległych podczas kampanii wrześniowej. Żołnierze z tego pułku i z czterech innych pododdziałów leżą także na cmentarzu w Kamionaczu.

Glinno – mogiła żołnierzy z kampanii wrześniowej
fot. M. Urbański

Miejszem historycznym jest także cmentarz żydowski w Warcie. Najstarszy grób pochodzi z 1812 r. Po II wojnie św. zaniedbany, od 1986 r. chroniony przed zniszczeniem zakazem ministra ds. wyznań. Prace renowacyjne trwające do 2001 r. doprowadziły do jego inwentaryzacji i odtworzenia. Stary cmentarz przy ul. Górnej został całkowicie zniszczony podczas II wojny św.[#] Na wszystkich cmentarzach parafialnych jest zachowanych wiele historycznych nagrobków, kryjących szczątki osób zasłużonych dla regionu.

Warta – nowy cmentarz żydowski
fot. M. Urbański

Wspaniałe zabytki sakralne zachowane na obszarze Gminy i Miasta Warta, a zwłaszcza kościół p.w. Św. Mikołaja i oba zespoły klasztorne bernardyńskie w Warcie, świadczą o bogatej i długiej historii tego regionu, sięgającej daleko w głąb średniowiecza. Zabytki świeckie, na czele z relikwiami osadnictwa rycerstwa średniowiecznego w Małkowie, poprzez średniowieczne i nowożytnie układy osadnicze, w których wyróżniają się nowożytnie dwory szlacheckie, a także zabytki sepulkralne, stanowią drugą część obrazu materialnego dziedzictwa kulturalnego okolic Warty. Wszystko to jest głęboko osadzone w najdawniejszej historii, której widomymi śladami są bardzo liczne i ciekawe stanowiska archeologiczne, grupujące się zwłaszcza w dolinie rzeki Warty.

Mimo uwzględnienia w Gminnej Ewidencji Zabytków wielu obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków lub do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, w wielu wsiach i w samej Warcie można jeszcze znaleźć obiekty, mające wartość historyczno-kulturową. Wydaje się, że można tu zaliczyć niektóre domy mieszkalne i obiekty budownictwa technicznego oraz zagrodowego z początków XX w., którym grozi zniszczenie lub rozbiórka. Jako przykład można podać willę senatora Dobieckiego i fabrykanta Bullego z Miedzna/Rafałowki. Do kategorii zabytków ruchomych ujętych w WEŻ, należałoby też wpisać mogiłę powstańców w Bartochowie i pomordowanych pacjentów z Warty w lesie koło Rossoszycy. W związku z tym trzeba rozważyć możliwość założenia osobnej Gminnej Ewidencji Zabytków Ruchomych, powiązanej oczywiście z rejestrem i WEZ. Wszystkie wymienione wyżej kategorie zabytków, uzupełniając się nawzajem, oceniane w całości, tworzą niepowtarzalny obraz historii regionu.

6. Analiza szans i zagrożeń

W wyniku analizy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony na obszarze gminy i miasta Warta, rozpoznano jego mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wynikające z oddziaływania czynników zewnętrznych.

MOCNE STRONY

- duży poziom świadomości historycznej i wagi dziedzictwa kulturowego lokalnych władz samorządowych,
- zaangażowanie wielu podmiotów w proces ochrony, opieki i rewitalizacji zabytków w gminie i mieście Warta (U. GiM Warta, parafia Rzymsko-Katolicka, klasztory ss. Bernardynek i oo. Bernardynów),
- częściowo zrewitalizowany fragment przestrzeni miejskiej w Warcie,
- liczne i dobrze zachowane obiekty architektury sakralnej wraz z wyposażeniem,
- zachowane nowożytnie dwory szlacheckie, niejednokrotnie wraz z założeniami dworsko-parkowymi i folwarcznymi,
- zachowany kompleks zabytkowych domów mieszczańskich w Warcie,
- historyczne cmentarze i miejsca pamięci,
- liczne i o dużym znaczeniu stanowiska archeologiczne,
- muzeum regionalne z bogatymi zbiorami,
- zachowany historyczny układ urbanistyczny Warty,
- zachowany układ ruralistyczny Dusznik i Małkowa,
- zachowana sylweta zabytkowego zespołu miasta Warty,
- działalność Warckiego Centrum Kultury i współpracujących z nim organizacji,
- chronione obszary krajobrazowe i przyrodnicze,
- bogate dziedzictwo niematerialne,
- długa i bogata historia regionu,
- oferta turystyczna, m.in. liczne szlaki turystyczne w regionie,
- opracowane dokumenty programowe, uwzględniające ochronę i opiekę nad zabytkami, a zwłaszcza „Program Rewitalizacji Gminy i Miasta Warta na lata 2017–2022”,
- wdrażana w życie koncepcja turystyczna zagospodarowania rzeki Warty i zbiornika Jeziorsko,

- dość dobry poziom infrastruktury technicznej, w tym dobra sieć dróg.

SŁABE STRONY

- zły stan zachowania wielu obiektów zabytkowych, zwłaszcza na obszarze miasta Warta,
- zróżnicowany stan prawny zasobów zabytkowych gminy i miasta Warta,
- niekompletny stan opracowania Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego,
- słaby rozwój funkcji turystycznych w regionie,
- słabości w koordynacji rozwoju infrastruktury turystycznej i polityki informacyjno-promocyjnej gminy na tle województwa i powiatu,
- słabo rozpowszechnione wśród ludności lokalnej i szerzej w Polsce przekonanie o atrakcyjności walorów krajobrazu kulturowego gminy i miasta,
- niski budżet gminy.

SZANSE

- osiągnięcie wśród lokalnej ludności świadomości tożsamości kulturowej regionu,
- wzrost atrakcyjności turystycznej województwa i regionu zwłaszcza w rejonie Zbiornika Jeziorsko,
- ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych regionu,
- zachowanie i ochrona niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego województwa,
- rewaloryzacja starego miasta w Warcie i szerzej układu urbanistycznego,
- rozwój i unowocześnienie muzeum oraz poprawa stanu dostępności zabytków ruchomych w muzeum oraz w obiektach sakralnych,
- działania rewitalizacyjne prowadzone przez instytucje państwowe, organizacje społeczne i osoby prywatne odpowiedzialnych za ochronę, opiekę i inwestycje w zasoby dziedzictwa kulturowego,
- umiejętne wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej.

ZAGROŻENIA

- postępujący proces niszczenia substancji zabytkowej,
- niszczenie części stanowisk archeologicznych,
- nieskuteczne egzekwowanie prawa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- niski poziom świadomości wagi dziedzictwa kulturowego wśród lokalnej ludności, a zwłaszcza zabytków archeologicznych,
- trudności w pozyskiwaniu finansowych środków zewnętrznych, m.in. na ochronę i rewaloryzację substancji zabytkowej i na działania w zakresie infrastrukturalnym,
- duży ruch pojazdów i zanieczyszczenie powietrza,
- zły stan infrastruktury technicznej w mieście Warta i w gminie.

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami

Dla podjęcia i przeprowadzenia długotrwałych, wieloaspektowych i intensywnych działań, mających na celu poprawę stanu zachowania i zagospodarowania obiektów zabytkowych w gminie i w mieście Warta, przeprowadzono analizę i określono priorytety realizacji Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Warta.

PRIORYTET I

Rewitalizacja i ochrona układu urbanistycznego miasta Warty i układów ruralistycznych wsi na terenie gminy.

PRIORYTET II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

PRIORYTET III

Wspieranie badań i dokumentowanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego i edukacja społeczna dla podnoszenia poziomu konkurencyjności gminy i budowaniu tożsamości regionalnej.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

Opierając się na wyszczególnionych priorytetach programu zakładających m.in. konieczność otoczenia szczególną dbałością obiektów i obszarów zabytkowych, których użytkowanie i wykorzystanie może odbywać się wyłącznie w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, a wszelkie działania muszą opierać się o zalecenia konserwatorskie, wytyczono kierunki działań kompatybilnych m.in. z założeniami Programu rewitalizacji Gminy i Miasta Warty, a na ich podstawie określono zadania do realizacji.

PRIORYTET I		
Rewitalizacja i ochrona układu urbanistycznego miasta Warty i układów ruralistycznych wsi na terenie gminy		
Kierunki działań	Zadania	Jednostka realizująca/ koordynująca
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów do nowych funkcji	GiM Warta, Właściciele obiektów zabytkowych, WKZ
	Wnioskowanie o zmianę sposobu użytkowania lub adaptację do nowej funkcji obiektów architektury świeckiej – mieszkalnej, folwarcznej i technicznej	GiM Warta, Właściciele obiektów zabytkowych, WKZ [#]
	Prace rewitalizacyjno-konserwatorskie przy remontach obiektów zabytkowych	GiM Warta, Właściciele obiektów zabytkowych, WKZ
	Pozyskiwanie środków finansowych zewnętrznych na ochronę i rewaloryzację substancji zabytkowej	GiM Warta, Właściciele obiektów zabytkowych, WKZ
	Działania ochronne przeciw degradacji zabytków w mieście Warta i jego okolicy poprzez budowę obwodnicy i modernizację ulic w mieście	GiM Warta, Starostwo Powiatowe, Urząd Marszałkowski
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	Określenie zasad udostępniania obiektów zabytkowych dla celów turystycznych w porozumieniu z ich właścicielami	GiM Warta, Właściciele obiektów zabytkowych, WKZ
	Opracowanie i wystawienie tablic reklamowych zabytków, jako materialnych śladów dziedzictwa kulturowego	GiM Warta, Starostwo Powiatowe, WKZ
Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	Współpraca z urzędem pracy w zakresie delegowania pracowników dla prowadzenia prac związanych z ochroną i opieką nad zabytkami	MiG Warta, Powiatowy Urząd Pracy

PRIORYTET II		
Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego		
Kierunki działań	Zadania	Jednostka realizująca/ koordynująca
Zintegrowana ochrona Dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących planów w kontekście aktualizacji zagadnień ochrony i opieki nad zabytkami)	Miasto i Gmina Warta
	Realizacja i kontrola zapisów dotyczących opieki i ochrony zabytków, zawartych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Warta oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	MiG Warta WKZ
PRIORYTET III		
Wspieranie badań i dokumentowania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy i miasta Warta. Promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego i edukacja społeczna dla podnoszenia poziomu konkurencyjności gminy i budowaniu tożsamości regionalnej.		
Kierunki działań	Zadania	Jednostka realizująca/ koordynująca
Powszechny dostęp do informacji o Dziedzictwie kulturowym	Udostępnienie informacji o zabytkach gminy i miasta Warta w internecie i innych środkach przekazu	GiM Warta
	Opracowanie i upowszechnienie mapy zabytków gminy i miasta Warta, jako graficznej formy promocji i materiału ułatwiającego dotarcie do wszystkich lokalnych elementów dziedzictwa kulturowego	GiM Warta
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnych zasobach dziedzictwa kulturowego	Wydawanie i wspieranie publikacji specjalistycznych poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy i miasta Warta	GiM Warta
	Promocja wiedzy o regionie, a zwłaszcza o dziedzictwie kulturowym i zabytkach podczas regionalnych i ponadregionalnych imprez kulturalno-oświatowych	GiM Warta
	Organizowania i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych z zakresu kultury, ochrony i opieki nad zabytkami	GiM Warta
	Wprowadzanie i upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć w szkołach na terenie gminy Warta	GiM Warta
Rozpoznanie obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych jako baza danych dla projektowanych i realizowanych projektów rewitalizacyjnych	Monitoring stanu zachowania obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków	GiM Warta
	Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w powiązaniu z rejestrem zabytków i Wojewódzką Ewidencją Zabytków	GiM Warta WKZ
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego jako element tworzenia produktów turystyki kulturowej	Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej o zasobach dziedzictwa kulturowego gminy	GiM Warta
	Opracowanie materiałów promocyjnych prezentujących zabytki zlokalizowane na terenie gminy	GiM Warta
	Wydanie przewodnika turystycznego, zawierającego opis istniejących i proponowanych szlaków turystycznych, bazy turystycznej, sieci gastronomiczno-hotelowej, atrakcji turystycznych itp.	GiM Warta

W świetle przedstawionych wytycznych, wydaje się konieczne zarekomendowanie objęcie opieką jako Miejsca Pamięci Narodowej zbiorowej mogiły pacjentów w lesie koło Rossoszycy.

Niezwykle ważnym zadaniem, niekiedy niezauważanym przez czynniki zobowiązane do opieki i ochrony zabytków, jest opracowanie planu zabezpieczenia zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Obowiązki w tym zakresie określił ogólnie MKiDN w art. 88 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Programy takie są w oczywisty sposób skorelowane i powiązane z lokalnymi ogólnymi planami w tym zakresie, sporządzanymi przez jednostki samorządu terytorialnego.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w „Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy i Miasta Warta na lata 2017-2020” winny być realizowane przy pomocy następujących instrumentów:

1. Prawnych – realizowanych przez kompetentne organy wojewódzkie, a umożliwiających stanowanie form ochrony i powoływanie organu nadzoru i opieki nad zabytkami, a także umożliwiających bezpośrednią kontrolę nad wszelkimi pracami rewitalizacyjno-rewaloryzacyjnymi i zadaniami wynikającymi z decyzji administracyjno-prawnych we współpracy z Urzędem Gminy i Miasta Warta, a także powoływanie przez kompetentne instytucje społecznych organów opieki nad zabytkami.

2. Finansowych – umożliwiających m.in. finansowanie lub współfinansowanie prac konserwatorskich, remontowych i rewitalizatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością prywatną, państwową, samorządową lub znajdująca się w trwałym zarządzie gminy i miasta Warta, czy też jego jednostek organizacyjnych, a także korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacji, subwencji, dofinansowań, nagród, czy też stosowanie zachęt finansowych dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.

3. Koordynacji – polegającej na przestrzeganiu spójności programowania i realizacji projektów i programów stworzonych na różnych szczeblach, poczynając od ogólnokrajowego, zawierających w sobie elementy ochrony i opieki nad zabytkami, a szerzej dziedzictwa kulturowego i dotyczących gminy i miasta Warta.

4. Społecznych – w których wiodącą rolę mają m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi, działania kreujące nowe miejsca pracy, mające związek z opieką i ochroną zabytków.

5. Kontrolnych – polegających m.in. na aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków i realizacji wynikających stąd obowiązków, monitorowaniu stanu zagospodarowania przestrzennego, stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, pracy społecznych opiekunów zabytków w porozumieniu ze służbami konserwatorskimi.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Niniejszy „Program opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Warta na lata 2017–2020”, opracowany na okres czterech lat, zostanie przedstawiony Radzie Gminy i Miasta Warta do przyjęcia uchwałą Rady, zgodnie z pkt. 3, art. 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. Uprzednio Program winien być zaopiniowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi. Sprawozdanie z realizacji Programu sporządza Burmistrz Gminy i Miasta Warta i przedstawia Radzie Gminy i Miasta co dwa lata.

Adresatem i głównym beneficjentem wyników realizacji założeń i zadań postawionych w niniejszym Programie jest społeczność lokalna. Oczywiście chodzi tu o wszystkich mieszkańców gminy, w tym również właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, dla których niezwykle istotne są wskazówki programowe, prawne i organizacyjne, służące w podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad nimi, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Proces wdrażania programu można ocenić za pomocą dokumentacji projektowej oraz danych z U MiG Warta zawierających wskaźniki rezultatu. Poniższa tabela prezentuje przykładowe wskaźniki rezultatu, służące ocenie realizacji zapisów Programu.

Lp.	Wskaźnik
1.	Wielkość środków budżetowych przeznaczonych na zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami
2.	Powierzchnia budynków lub obszarów poddanych rewitalizacji
3.	Liczba zrewitalizowanych zabytków nieruchomych
4.	Liczba lokalnych grup działania zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego
5.	Liczba wydarzeń kulturalnych zorganizowanych przez lub przy współudziale Urzędu Gminy i Miasta Warta

6.	Liczba tablic promujących zabytki jako materialny ślad dziedzictwa kulturowego.
7.	Liczba publikacji na temat dziedzictwa kulturowego na terenie gminy i miasta Warta
8.	Liczba wniosków o wpisanie do rejestru zabytków, inicjowanych przez ich właścicieli, użytkowników lub podmioty prawne
9.	Liczba imprez związanych z dziedzictwem kulturowym
10.	Liczba materiałów reklamowych promujących walory przyrodnicze i kulturowe gminy i miasta Warta

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Na temat finansowania prac przy zabytkach wypowiedział się Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (t.j.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.) w rozdziale 7: *Zasady finansowania opieki nad zabytkami*.

Główne regulacje określono w artykule 71:

pkt. 1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku,

pkt. 2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

W art. 72 podkreślono, że prace przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków przyznawanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Zgodnie z art. 73 cytowanej ustawy, właściciele lub posiadacze obiektów wpisanych do rejestru albo posiadający zabytek w trwałym zarządzie, mogą starać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Dotacji z budżetu państwa może udzielić MKiDN oraz WKZ (art. 74 i art. 75). Dotacje na czynności wyszczególnione w art. 77 cytowanej ustawy, mogą być udzielone w wysokości do 50%, a w wyjątkowych wypadkach do 100% nakładów koniecznych (art. 78). Szczegółowe warunki, tryb udzielania dotacji określa MKiDN w drodze rozporządzeń.

Dotacje MKiDN

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może udzielić dotacji na dofinansowanie:

- 1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia wniosku;
- 2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;
- 3) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku.

Minister kultury udziela dotacji także na planowe prace archeologiczne towarzyszące pracom przy zabytku, jeżeli ich koszt przekracza 2% kosztów planowanych działań. Dotacja taka przysługuje także przy niespodziewanym odkryciu zabytku archeologicznego, po jego wpisaniu do rejestru i ewidencji WKZ. Zasady prawne określa art. 82a ustawy o ochronie zabytków z 2003 r. Ponadto minister w trybie art. 83a może udzielić dotacji celowej na zabezpieczenie i wyposażenie pomieszczeń służących do przechowywania zabytków z Listy Skarbów Dziedzictwa.

Dotacje Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Zgodnie z ustawą z 2003 r. ze środków finansowych budżetu państwa, w części, której dysponentem jest Wojewódzki Konserwator Zabytków, może być udzielona dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, planowane do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym (art. 76 pkt 1), bądź przed upływem 3 lat po ich wykonaniu (art. 76 pkt 2) na wniosek właściciela, posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków, bądź osoby posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Inne źródła dofinansowania prac przy zabytkach mogą być nst.:

Program operacyjny „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury.

Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych realizowanych ze środków europejskich.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- budowa, rozbudowa i przebudowa infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych,
- rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury,
- międzynarodowe przedsięwzięcia kulturalne,
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Projekty przewidziane do realizacji w ramach programu „Promesa MKiDN” muszą zachować niekomercyjny charakter.

Program operacyjny MKiDN „Dziedzictwo kulturowe – Ochrona zabytków”

Celem programu jest:

- 1) ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- 2) konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- 3) udostępnienie zabytków na cele publiczne.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Program operacyjny MKiDN „Dziedzictwo kulturowe – Ochrona zabytków archeologicznych”

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zasadzie zrównoważonego rozwoju, poprzez wspieranie nst. działań:

- 1) ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków archeologicznych;
- 2) badanie zabytków archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych, nieinwazyjnych metod badawczych;
- 3) upowszechnianie wyników przeprowadzonych nieinwestorskich badań archeologicznych.

Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych,
- nieinwazyjne badania archeologiczne z wykorzystaniem nowoczesnych metod i sprzętu,
- opracowanie (monograficzne bądź syntetyczne) i publikacja wyników przeprowadzonych nieinwestorskich badań archeologicznych, w tym analizy i konserwacja pozyskanego materiału,
- analizy i konserwacja ruchomych zabytków archeologicznych przekazanych decyzją WKZ do depozytu instytucji kultury – zadanie może być realizowane wyłącznie przez instytucje kultury.

Program operacyjny „Fundusz wymiany kulturalnej”

Celem strategicznym Funduszu Wymiany Kulturalnej jest zwiększenie spójności społecznej i ekonomicznej w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego poprzez działania w obszarze wymiany kulturalnej pomiędzy Polską a państwami – darczyńcami, czyli Norwegią, Islandią i Lichtensteinem. Dofinansowanie wspólnych projektów służyć ma nawiązaniu owocnej i długotrwałej współpracy pomiędzy krajami.

Do celów szczegółowych Funduszu Wymiany Kulturalnej należy przede wszystkim promowanie współpracy kulturalnej pomiędzy Polską a państwami darczyńcami w zakresie m.in.: sztuk wizualnych, muzyki, literatury, kultury ludowej i zarządzania kulturą oraz projektów dotyczących dokumentacji, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego.

W ramach wymienionych obszarów tematycznych realizuje się przykładowe typy projektów:

- organizacja wystaw artystycznych, spektakli, koncertów i innych wydarzeń artystycznych,
- udział twórców i artystów w międzynarodowych wydarzeniach artystycznych,
- wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, literatury i innych,
- wspieranie współpracy szkół i uczelni artystycznych,
- współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik konserwatorskich, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury,
- współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego

Urząd Marszałkowski może udzielać dotacji na ochronę i opiekę nad zabytkami w drodze konkursów.

Dotacje jednostek samorządu terytorialnego

Jednostki samorządu terytorialnego, reprezentowane przez organa stanowiące gminy, powiatu lub województwa, mogą udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwały w trybie określonym przepisami odrębnymi i w wysokości nie przekraczającej 100% nakładów koniecznych (art. 81 i 82 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r.).

Jako pozostałe źródła finansowania działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na poziomie gminy, można wymienić:

- 1) dotacje w ramach kolejnych transz tzw. Mechanizmu Norweskiego;
- 2) pożyczki w ramach instrumentu zwrotnego JESSICA, polegające na udzielaniu preferencyjnie oprocentowanej pożyczki przeznaczonej na renowację budynków, które wyróżniają się wartościami architektonicznymi i posiadają znaczenie historyczne;
- 3) środki unijne w ramach programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- 4) środki unijne w ramach prowadzonych przez UE polityk;

- 5) środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego;
- 6) środki z budżetów jednostek samorządów terytorialnych przeznaczane na zabytki ujęte w WEZ i GEZ;
- 7) fundusze zakonów, parafii, klasztorów, PTTK O/Warta, U. GiM Warta;
- 8) środki prywatne właścicieli.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Jak wspomniano Program Opieki nad Zabytkami Gminy i Miasta Warta będzie realizowany głównie w ramach priorytetu 1 – rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych – Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”, którego podstawowym celem jest poprawa stanu zachowania zabytków, promocja i zwiększenie znaczenia narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji. Priorytet ten obejmuje także zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę. Łączy się z tym priorytet 2 – rozwój kolekcji muzealnych i oczywiście unowocześnienie form wystawiennictwa i pracy muzeum.

Trzeba nadmienić, że na terenie gminy i miasta Warta już trwają, lub się zakończyły poważne prace rewitalizacyjno-renowacyjne. Różnorodne wskazane powyżej źródła finansowania działań w zakresie opieki nad zabytkami w żadnym razie nie wykluczają się, a nawet wręcz przeciwnie wykazują cechy komplementarności, gdy do jednego zadania, np. remontu klasztoru oo. Bernardynów udaje się zgromadzić środki z trzech źródeł.

W trakcie prac m.in. odrestaurowano kościół p.w. Św. Mikołaja, częściowo kompleks klasztorny oo. Bernardynów, ratusz, dawne jatki, szereg kamienic w rynku, pałac w Małkowie, kościół p.w. Św. Wawrzyńca w Rossoszycy. Nie wszystkie one się zakończyły, jak np. prace w Cielcach czy Ustkowie, a wiele obiektów czeka na lepszy los, jak np. dwór w Krąkowie. Również zabytkowe ulice w mieście domagają się remontu, lecz to, jak i wiele innych zadań, zostało ujętych w planach samorządu Warty. Z tego powodu wytyczne zawarte w niniejszym programie są wciąż aktualne, zarówno w odniesieniu do zabytków na terenie gminy, jak i w mieście. W powstałym równoległym Programie Rewitalizacji Miasta Warta określono dokładnie harmonogram, tryb i sposób rewitalizacji miasta, z tego względu w niniejszym dokumencie nie zachodzi potrzeba jego dublowania. Wydaje się, że założone cele odnowienia substancji zabytkowej miasta, a także na obszarach wiejskich gminy, zostaną w dającej się przewidzieć perspektywie osiągnięte.

Załącznik 1

Lista zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków woj. łódzkiego

(stan na 17. 02. 2017 r.; źródło: WUOZ w Łodzi, Del. Sieradz)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Zabytek	Nr rejestru
1.	Góra	Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP	Ołtarz główny	B/145/1
2.	„	„	Rzeźba św. Piotra	B/145/2
3.	„	„	Rzeźba św. Pawła	B/145/3
4.	„	„	Obraz św. Jakuba	B/145/4
5.	„	„	Obraz św. Wincentego	B/145/5
6.	„	„	Tabernakulum	B/145/6
7.	„	„	Ołtarz boczny św. Józefa	B/145/7
8.	„	„	Obraz św. Józefa	B/145/8
9.	„	„	Obraz św. Rocha	B/145/9
10.	„	„	Ołtarz boczny św. Rocha	B/145/10
11.	„	„	Obraz św. Rocha	B/145/11
12.	„	„	Obraz św. Antoniego	B/145/12
13.	„	„	Ambona	B/145/13
14.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	B/145/14
15.	„	„	Obraz św. Wawrzyńca	B/145/15
16.	„	„	Stempel pieczętny	B/145/16

17.	„	„	Świecznik	B/145/17
18.	„	„	Świecznik	B/145/18
19.	„	„	Monstrancja	B/145/19
20.	„	„	Świecznik	B/145/20
21.	„	„	Świecznik	B/145/21
22.	„	„	Świecznik	B/145/22
23.	„	„	Świecznik	B/145/23
24.	„	„	Świecznik	B/145/24
25.	„	„	Świecznik	B/145/25
26.	„	„	Płytko do opłatków	B/145/26
27.	Kamionacz	Kościół p.w. Św. Marcina	Rzeźba – krucyfiks	B/149/1
28.	„	„	Grobowiec Jarocińskich	B/149/2
29.	Rossoszyca	Kościół p.w. Św. Wawrzyńca	Ołtarz główny	B/176/1
30.	„	„	Obraz św. Wawrzyńca	B/176/2
31.	„	„	Obraz św. Marii Magdaleny	B/176/3
33.	„	„	Rzeźba św. Wawrzyńca	B/176/4
34.	„	„	Rzeźba św. Mikołaja	B/176/5
35.	„	„	Tabernakulum	B/176/6
36.	„	„	Ołtarz boczny św. Trójcy	B/176/7
37.	„	„	Obraz św. Trójcy	B/176/8
38.	„	„	Rzeźba św. Anny	B/176/9
39.	„	„	Rzeźba św. Rocha	B/176/10
40.	„	„	Ołtarz boczny	B/176/11
41.	„	„	Rzeźba św. Apolonii	B/176/12
42.	„	„	Rzeźba św. Wojciecha	B/176/13
43.	„	„	Rzeźba - krucyfiks	B/176/14
44.	„	„	Rzeźna – krucyfiks	B/176/15
45.	„	„	Ambona	B/176/16
46.	„	„	Parapet chóru	B/176/17
47.	„	„	Chrzcielnica	B/176/18
48.	„	„	Ławka kościelna	B/176/19
49.	„	„	Ławka kościelna	B/176/20
50.	„	„	Ławka kościelna	B/176/21
51.	„	„	Ławka kościelna	B/176/22
52.	„	„	Ławka kościelna	B/176/23
53.	„	„	Ławka kościelna	B/176/24
54.	„	„	Ławka kościelna	B/176/25
55.	„	„	Portal	B/176/26
56.	„	„	Monstrancja	B/176/27
57.	Warta	Kościół p.w. św. Mikołaja	Ołtarz główny	B/143/1
58.	„	„	Obraz <i>Wniebowzięcie NMP</i>	B/143/2
59.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	B/143/3
60.	„	„	Rzeźba św. Mikołaja	B/143/4
61.	„	„	Rzeźba św. Wojciecha	B/143/5
62.	„	„	Herma św. Niewiasty	B/143/6
63.	„	„	Herma św. Niewiasty	B/143/7
64.	„	„	Ołtarz boczny Pana Jezusa	B/143/8
65.	„	„	Rzeźba św. Anny	B/143/9
66.	„	„	Rzeźba nn. św.	B/143/10
67.	„	„	Płaskorzeźba koronacji MB	B/143/11
68.	„	„	Ołtarz boczny	B/143/12
69.	„	„	Obraz św. Jana Nepomucena	B/143/13

70.	„	„	Rzeźba św. biskupa	B/143/14
71.	„	„	Rzeźba św. biskupa	B/143/15
72.	„	„	Rzeźba Boga Ojca	B/143/16
73.	„	„	Ołtarz boczny św. Anny Samotrzeciej	B/143/17
74.	„	„	Obraz św. Anny Samotrzeciej	B/143/18
75.	„	„	Obraz św. Roch	B/143/19
76.	„	„	Obraz św. św. Kryspina i Kryspiniana	B/143/20
77.	„	„	Rzeźba św. Niewiasty	B/143/21
78.	„	„	Rzeźba św. biskupa	B/143/22
79.	„	„	Ołtarz boczny	B/143/23
80.	„	„	Obraz <i>Zdjęcie z Krzyża</i>	B/143/24
81.	„	„	Obraz <i>Chrzest w Jordanie</i>	B/143/25
82.	„	„	Feretron z płaskorzeźbami	B/143/26
83.	„	„	Rzeźba <i>Pietà</i>	B/143/27
84.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	B/143/28
85.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	B/143/29
86.	„	„	Krucyfiks procesyjny	B/143/30
87.	„	„	Krucyfiks procesyjny	B/143/31
88.	„	„	Rzeźba św. Piotra	B/143/32
89.	„	„	Rzeźba św. Andrzeja	B/143/33
90.	„	„	Ambona	B/143/34
91.	„	„	Płaskorzeźba św. Pawła	B/143/35
92.	„	„	Szafa – komoda	B/143/36
93.	„	„	Szafa – komoda	B/143/37
94.	„	„	Skrzynia na świece	B/143/38
95.	„	„	Płyta nagrobna nn. rycerza	B/143/39
96.	„	„	Epitafium Jana Salikiewicza	B/143/40
97.	„	„	Płyta nagrobna Kazimierza Biernackiego	B/143/41
98.	„	„	Płyta nagrobna Pawła Poray Biernackiego	B/143/42
99.	„	„	Płyta nagrobna Mateusza Gustowskiego	B/143/43
100.	„	„	Płyta nagrobna rodziny Chodyńskich	B/143/44
101.	„	„	Portal ceglany	B/143/45
102.	„	„	Portal ceglany	B/143/46
103.	„	„	Monstrancja	B/143/47
104.	„	„	Kielich	B/143/48
105.	„	„	Lichtarz	B/143/49
106.	„	„	Lichtarz	B/143/50
107.	„	„	Lichtarz	B/143/51
108.	„	„	Lichtarz	B/143/52
109.	„	„	Lichtarz	B/143/53
110.	„	„	Lichtarz	B/143/54
111.	„	„	Lichtarz	B/143/55
112.	„	„	Lichtarz	B/143/56
113.	„	„	Drzwi żelazne	B/143/57
114.	„	„	Obraz <i>Zwiastowanie</i>	B/143/58
115.	„	„	Obraz <i>Adoracja Dzieciątka</i>	B/143/59
116.	„	„	Obraz <i>Hołd Trzech Króli</i>	B/143/60
117.	„	„	Obraz <i>Modlitwa Chrystusa w Ogrójcu</i>	B/143/61
118.	„	„	Obraz <i>Pilat ukazujący Chrystusa</i>	B/143/62
119.	„	„	Obraz <i>Pilat umywający ręce</i>	B/143/63

120.	„	„	Obraz <i>Zmartwychwstanie Chrystusa</i>	B/143/64
121.	„	„	Obraz <i>Wniebowzięcie Chrystusa</i>	B/143/65
122.	„	„	Obraz <i>Zesłanie Ducha Świętego</i>	B/143/66
123.	„	„	Obraz <i>Chrystus zdjęty z krzyża</i>	B/143/67
124.	„	„	Obraz <i>Chrystus ukrzyżowany</i>	B/143/68
125.	„	„	Obraz <i>Upadek pod krzyżem</i>	B/143/69
126.	„	„	Predella <i>MB z Dzieciątkiem</i>	B/143/70
127.	Warta	Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP i klasztor oo. Bernardynów	Ołtarz główny	B/351/117/1
128.	„	„	Obraz św. Piotra	B/351/117/2
129.	„	„	Obraz św. Pawła	B/351/117/3
130.	„	„	Rzeźba <i>Wniebowzięcie NMP</i>	B/351/117/4
131.	„	„	Rzeźba św. Józefa	B/351/117/5
132.	„	„	Rzeźba św. Kazimierza	B/351/117/6
133.	„	„	Rzeźba Boga Ojca	B/351/117/7
134.	„	„	Rzeźba Syna Bożego	B/351/117/8
135.	„	„	Rzeźba św. Wojciecha	B/351/117/9
136.	„	„	Rzeźba św. Anny	B/351/117/10
137.	„	„	Ołtarz boczny św. Franciszka	B/351/117/11
138.	„	„	Obraz św. Franciszka	B/351/117/12
139.	„	„	Obraz bł. Rafała	B/351/117/13
140.	„	„	Rzeźba św. Jana Nepomucena	B/351/117/14
141.	„	„	Rzeźba apostołów	B/351/117/15
142.	„	„	Rzeźba apostołów	B/351/117/16
143.	„	„	Rzeźba aniołów	B/351/117/17
144.	„	„	Rzeźba Chrystusa	B/351/117/18
145.	„	„	Ołtarz boczny bł. Rafała	B/351/117/19
146.	„	„	Płaskorzeźba bł. Rafała	B/351/117/20
147.	„	„	Rzeźba św. Andrzeja	B/351/117/21
148.	„	„	Rzeźba św. Kazimierza	B/351/117/22
149.	„	„	Rzeźba anioła	B/351/117/23
150.	„	„	Rzeźba anioła	B/351/117/24
151.	„	„	Płaskorzeźba głowy Chrystusa	B/351/117/25
152.	„	„	Obraz św. Jana Chrzciciela	B/351/117/26
153.	„	„	Ołtarz boczny MB Bolesnej	B/351/117/27
154.	„	„	Obraz MB z Dzieciątkiem	B/351/117/28
155.	„	„	Sukienka obrazu MB z Dzieciątkiem	B/351/117/29
156.	„	„	Obraz MB Niepokalanego Poczęcia	B/351/117/30
157.	„	„	Rzeźba św. Heleny	B/351/117/31
158.	„	„	Rzeźba św. Apolonii	B/351/117/32
159.	„	„	Rzeźba anioła	B/351/117/33
160.	„	„	Rzeźba anioła	B/351/117/34
161.	„	„	Ołtarz boczny św. Antoniego	B/351/117/35
162.	„	„	Obraz św. Antoniego	B/351/117/36
163.	„	„	Sukienka obrazu św. Antoniego	B/351/117/37
164.	„	„	Obraz bł. Władysław z Gielniowa	B/351/117/38
165.	„	„	Rzeźba św. Pustelnika	B/351/117/39
166.	„	„	Rzeźba św. Pustelnika	B/351/117/40
167.	„	„	Rzeźba anioła	B/351/117/41
168.	„	„	Rzeźba anioła	B/351/117/42
169.	„	„	Obraz św. Kazimierza	B/351/117/43

170.	„	„	Ołtarz w kaplicy św. Anny	B/351/117/44
171.	„	„	Obraz św. Anny Samotrzeciej	B/351/117/45
172.	„	„	Obraz <i>Chrzest w Jordanie</i>	B/351/117/46
173.	„	„	Rzeźba niewiasty	B/351/117/47
174.	„	„	Rzeźba niewiasty	B/351/117/48
175.	„	„	Rzeźba niewiasty	B/351/117/49
176.	„	„	Rzeźba niewiasty	B/351/117/50
177.	„	„	Rzeźba Boga Ojca	B/351/117/51
178.	„	„	Rzeźba Chrystusa	B/351/117/52
179.	„	„	Tabernakulum	B/351/117/53
180.	„	„	Mensa	B/351/117/54
181.	„	„	Obraz <i>Św. Stanisław z Piotrowinem</i>	B/351/117/55
182.	„	„	Obraz Chrystusa Ukrzyżowanego	B/351/117/56
183.	„	„	Obraz św. Antoniego	B/351/117/57
184.	„	„	Obraz św. Męczennika	B/351/117/58
185.	„	„	Obraz zakonnika klęczącego	B/351/117/59
186.	„	„	Obraz Franciszkanina	B/351/117/60
187.	„	„	Obraz bł. Rafała z Proszowic	B/351/117/61
188.	„	„	Obraz św. Heleny	B/351/117/62
189.	„	„	Obraz <i>Alegoria Pokoju</i>	B/351/117/63
190.	„	„	Obraz <i>Alegoria modlitwy za Polskę</i>	B/351/117/64
191.	„	„	Obraz <i>Portret T. Stolińskiego</i>	B/351/117/65
192.	„	„	Obraz <i>Alegoria Gniewu Bożego</i>	B/351/117/66
193.	„	„	Obraz św. Kazimierza	B/351/117/67
194.	„	„	Obraz św. Diakona Bernardyna	B/351/117/68
195.	„	„	Obraz <i>Ukrzyżowanie</i>	B/351/117/69
196.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/70
197.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/71
198.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/72
199.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/73
200.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/74
201.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/75
202.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/76
203.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/77
204.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/78
205.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/79
206.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/80
207.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/81
208.	„	„	Obraz <i>Droga Krzyżowa</i>	B/351/117/82
209.	„	„	Obraz św. Walentego	B/351/117/83
210.	„	„	Feretron	B/351/117/84
211.	„	„	Polichromia ze sceną MB z Dzieciątkiem	B/351/117/85
212.	„	„	Polichromia ze sceną o motywach roślinnych	B/351/117/86
213.	„	„	Polichromia ze sceną Chrystusa Frasobliwego	B/351/117/87
214.	„	„	Fr. polichromii w krużgankach	B/351/117/88
215.	„	„	Fr. polichromii w krużgankach	B/351/117/89
216.	„	„	Polichromia prezbiterium	B/351/117/90
217.	„	„	Polichromia nawy	B/351/117/91
218.	„	„	Polichromia kaplicy św. Anny	B/351/117/92
219.	„	„	Krucyfiks	B/351/117/93

220.	„	„	Krucyfiks	B/351/117/94
221.	„	„	Krucyfiks	B/351/117/95
222.	„	„	Krucyfiks	B/351/117/96
223.	„	„	Rzeźba Franciszkanina	B/351/117/97
224.	„	„	Ambona	B/351/117/98
225.	„	„	Rzeźba św. Dominikanina	B/351/117/99
226.	„	„	Prospekt organowy	B/351/117/100
227.	„	„	Parapet chóru	B/351/117/101
228.	„	„	Stalle w prezbiterium	B/351/117/102
229.	„	„	Stalle w chórze zakonnym	B/351/117/103
230.	„	„	Stalle w kaplicy św. Anny	B/351/117/104
231.	„	„	Ławka kościelna	B/351/117/105
232.	„	„	Ławka kościelna	B/351/117/106
233.	„	„	Konfesjonał z malowidłami	B/351/117/107
234.	„	„	Konfesjonał	B/351/117/108
235.	„	„	Konfesjonał	B/351/117/109
236.	„	„	Konfesjonał	B/351/117/110
237.	„	„	Konfesjonał	B/351/117/111
238.	„	„	Szafa – komoda	B/351/117/112
239.	„	„	Szafa – praska	B/351/117/113
240.	„	„	Szafa ścienna	B/351/117/114
241.	„	„	Szafa ścienna	B/351/117/115
242.	„	„	Lustro	B/351/117/116
243.	„	„	Płyta nagrobna bł. Melchizedecha	B/351/117/117
244.	„	„	Płyta nagrobna rodziny Lisów	B/351/117/118
245.	„	„	Płyta ku czci bł. Rafała z Proszowic	B/351/117/119
246.	„	„	Nagrobek bł. Rafała z Proszowic	B/351/117/120
247.	„	„	Płyta ku czci bł. Rafała z Proszowic	B/351/117/121
248.	„	„	Tablica nagrobna Pawła Biernackiego	B/351/117/122
249.	„	„	Epitafium Pstrokońskich	B/351/117/123
250.	„	„	Portret trumienny czł. rodziny Pstrokońskich	B/351/117/124
251.	„	„	Portret trumienny czł. rodziny Pstrokońskich	B/351/117/125
252.	„	„	Tablica nagrobna Chodyńskich	B/351/117/126
253.	„	„	Rzeźba MB	B/351/117/127
254.	„	„	Rzeźba zakonnika	B/351/117/128
255.	„	„	Rzeźba zakonnika	B/351/117/129
256.	„	„	Dekoracja kopuły w kaplicy św. Anny	B/351/117/130
257.	„	„	Monstrancja	B/351/117/131
258.	„	„	Monstrancja	B/351/117/132
259.	„	„	Kielich	B/351/117/133
260.	„	„	Kielich	B/351/117/134
261.	„	„	Relikwiarz	B/351/117/135
262.	„	„	Relikwiarz	B/351/117/136
263.	„	„	Relikwiarz św. Franciszka	B/351/117/137
264.	„	„	Sukienka od obrazu św. Antoniego	B/351/117/138
265.	„	„	Świecznik paschalny	B/351/117/139
266.	„	„	Lichtarz	B/351/117/140
267.	„	„	Lichtarz	B/351/117/141
268.	„	„	Lichtarz	B/351/117/142
269.	„	„	Lichtarz	B/351/117/143
270.	„	„	Łódka na kadzidło	B/351/117/144

271.	„	„	Lawaterz	B/351/117/145
272.	„	„	Drzwi żelazne	B/351/117/146
273.	„	„	Ornat biały	B/351/117/147
274.	„	„	Ornat kremowy	B/351/117/148
275.	„	„	Ornat kremowy z kolumną złota	B/351/117/149
276.	„	„	Ornat srebrny	B/351/117/150
277.	„	„	Kapa różowa	B/351/117/151
278.	„	„	Kapa zielona	B/351/117/152
279.	„	„	Kapa złotolita	B/351/117/153
280.	Warta	Kaplica p.w. Św. Barbary	Ołtarz główny	B/352/167/1
281.	„	„	Obraz św. Barbary	B/352/167/2
282.	„	„	Rzeźba św. Elżbiety	B/352/167/3
283.	„	„	Rzeźba św. Doroty	B/352/167/4
284.	„	„	Rzeźba św. Kazimierza	B/352/167/5
285.	Warta	Kościół p.w. Narodzenia NMP	Ołtarz główny	B/353/167/1
286.	„	„	Obraz <i>Przemienienie Pańskie</i>	B/353/167/2
287.	„	„	Obraz <i>Stygmatyzacja św. Franciszka</i>	B/353/167/3
288.	„	„	Mensa	B/353/167/4
289.	„	„	Ołtarz boczny	B/353/167/5
290.	„	„	Rzeźba św. zakonnika	B/353/167/6
291.	„	„	Rzeźba św. zakonnika	B/353/167/7
292.	„	„	Mensa	B/353/167/8
293.	„	„	Ołtarz boczny	B/353/167/9
294.	„	„	Krucyfiks	B/353/167/10
295.	„	„	Obraz <i>Pietà</i>	B/353/167/11
296.	„	„	Rzeźba św. Heleny	B/353/167/12
297.	„	„	Rzeźba św. Weroniki	B/353/167/13
298.	„	„	Mensa	B/353/167/14
299.	„	„	Obraz św. Jana Nepomucena	B/353/167/15
300.	„	„	Obraz św. Wawrzyńca	B/353/167/16
301.	„	„	Rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego	B/353/167/17
302.	„	„	Krzyż ołtarzowy	B/353/167/19
303.	„	„	Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego	B/353/167/20
304.	„	„	Rzeźba Matki Boskiej	B/353/167/21
305.	„	„	Rzeźba św. Jana	B/353/167/22
306.	„	„	Rzeźba aniołka	B/353/167/23
307.	„	„	Rzeźba główek aniołków	B/353/167/24
308.	„	„	Relikwiarz	B/353/167/25
309.	„	„	Ramka do kanonu	B/353/167/26
310.	„	„	Ramka do kanonu	B/353/167/27
311.	„	„	Ramka do kanonu	B/353/167/28
312.	„	„	Ramka do kanonu	B/353/167/29
313.	„	„	Ramka do kanonu	B/353/167/30
314.	„	„	Ramka do kanonu	B/353/167/31
315.	„	„	Ławka kościelna	B/353/167/32
316.	„	„	Ławka kościelna	B/353/167/33
317.	„	„	Ławka kościelna	B/353/167/34
318.	„	„	Ławka kościelna	B/353/167/35
319.	„	„	Ławka kościelna	B/353/167/36
320.	„	„	Ławka kościelna	B/353/167/37
321.	„	„	Konfesjonał	B/353/167/38
322.	„	„	Lichtarz	B/353/167/39

323.	„	„	Lichtarz	B/353/167/40
324.	„	„	Lichtarz	B/353/167/41
325.	„	„	Lichtarz	B/353/167/42
326.	„	„	Lichtarz	B/353/167/43
327.	„	„	Lichtarz	B/353/167/44
328.	„	„	Lichtarz	B/353/167/45
329.	„	„	Lichtarz	B/353/167/46
330.	„	„	Lichtarz	B/353/167/47
331.	„	„	Lichtarz	B/353/167/48

Załącznik 2

Lista zabytków ruchomych wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków woj. łódzkiego

(stan na 17. 02. 2017 r.; źródło: WUOZ w Łodzi, Del. Sieradz)

L.p	Miejscowość	Obiekt	Zabytek	Nr wpisu
1.	Góra	Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP	Rzeźba - krucyfiks	1
2.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	2
3.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	3
4.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	4
5.	„	„	Kłęcznik	5
6.	„	„	Prospekt organowy	6
7.	„	„	Rzeźba – Serce Jezusowe	7
8.	„	„	Zamki kowalskie i okucia drzwi zewnętrznych zakrystii	8
9.	„	„	Zamki kowalskie i okucia drzwi wewnętrznych zakrystii	9
10.	„	„	Zamki kowalskie i okucia drzwi wewnętrznych kruchty bocznej	10
11.	„	„	Lawaterz	11
12.	„	„	Płyta inskrypcyjna A. Kołodziejskiego	12
13.	„	„	Płyta inskrypcyjna ks. Kurzawskiego	13
14.	„	„	Wspornik pod rzeźbę	14
15.	Góra	Cmentarz parafialny	Nagrobek proboszczów Góry	1
16.	„	„	Grobowiec rodziny Kołodziejczyków	2
17.	„	„	Grób rodziny Skowrońskich	3
18.	„	„	Grób rodziny Karłowskich	4
19.	„	„	Płyta Leokadii Mrowińskiej	5
20.	„	„	Grób rodziny Zaborowskich	6
21.	„	„	Grób Michała Krzyżanowskiego	7
22.	„	„	Grób Józefa Golcza	8
23.	„	„	Grób Antoniego Cudzyńskiego	9
24.	„	„	Kolumna ku czci „Krystyny”	10
25.	Jeziorsko	Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego	Obraz <i>Wniebowzięcie MB</i>	1
26.	„	„	Obraz <i>Ukrzyżowanie</i>	2
27.	„	„	Rzeźba św. Józefa z Dzieciątkiem	3
28.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	4
29.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	5
30.	„	„	Chrzcielnica	6
31.	„	„	Prospekt organowy	7
32.	„	„	Fotel	8
33.	„	„	Kielich mszalny	9

34.	„	„	Monstrancja	10
35.	„	„	Monstrancja	11
36.	„	„	Świecznik	12
37.	„	„	Patena	13
38.	„	„	Bursa	14
39.	„	„	Tablica epitafijna Izydora Papiewskiego	15
40.	„	„	Tablica epitafijna Andrzeja Kurcewskiego	16
41.	„	„	Drzwi	17
42.	Jeziorsko	Cmentarz parafialny	MPN – powstańcom poległym w 1863 r. i żołnierzom poległym w 1914 r.	1
43.	„	„	Płyta Mariana Dunin-Borkowskiego	2
44.	„	„	Grobowiec rodziny Dłużnikiewiczów	3
45.	„	„	Grób ks. Bolesława Zielińskiego	4
46.	„	„	Grób Marii Stankowskiej	5
47.	„	„	Grób Anny z Grocińskich Sadowej	6
48.	„	„	Grób rodziny Żychlińskich	7
49.	„	„	Obelisk M. Dehnel	8
50.	„	„	Pomnik Katarzyny Świeżawskiej	9
51.	Kamionacz	Cmentarz parafialny	MPN – żołnierzom poległym 06. 09. 1939 r.	1
52.	„	„	Grobowiec proboszcza Otto Janusza	2
53.	„	„	Grób ks. Antoniego Leśniewskiego	3
54.	„	„	Grobowiec Florentyny Rezler	4
55.	„	„	Grób – płyta Marii Sobikowskiej	5
56.	Warta	Kościół p.w. Św. Mikołaja	Rzeźba <i>Chrystus Zmartwychwstały</i>	1
57.	„	„	Rzeźba <i>Maria Immaculata</i>	2
58.	„	„	Chrzcielnica	3
59.	„	„	Konfesjonał	4
60.	„	„	Chorągiew procesyjna	5
61.	„	„	Rzeźba – krucyfiks	6
62.	Warta	Kościół p.w. Św. Józefa	Rzeźba - krucyfiks	1
63.	„	„	Obraz <i>Zdjęcie z Krzyża</i>	2
64.	„	„	Rzeźba św. Jana Nepomucena	3
65.	Warta	Cmentarz parafialny	MPN – mogiła powstańców 1863 r.	1
66.	„	„	MPN – grób nieznanego żołnierza	2
67.	„	„	MPN – mogiła żołnierzy z 1914 r.	3
68.	„	„	Grób Łuniewskich	4
69.	„	„	Obelisk Konstancji i Ignacego Jabłkowskich	5
70.	„	„	Pomnik Stanisława Skarżyńskiego	6
71.	„	„	Grób Karola Vauchera	7
72.	„	„	Pomnik rodziny Duszkiewiczów	8
73.	„	„	Grób Ignacego Strzeńskiego	9
74.	„	„	Grób Florentyny Stanisławskiej	10
75.	„	„	Grób rodziny Popielawskich	11
76.	„	„	Grób Michała Ptaszkiewicza	12
77.	„	„	Grób Stanisława Filipowicza	13
78.	„	„	Grób Franciszki Zbijewskiej	14

Załącznik 3**Lista stanowisk archeologicznych na terenie gminy WARTA
zarejestrowanych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków
stan na 31.XII.2016 r.****(źródło: Z. Urbańska, GEZ Archeologicznych Gmina Warta z uzupełnieniami własnymi)**

* - stanowiska archiwalne o nieznannej lokalizacji

1. Bartochów 1[#] (stan. 20 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki.
2. Bartochów 2 (stan. 27 na obszarze AZP 68-44)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki.
3. Bartochów 3 (stan. 2 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
4. Bartochów 4 (stan. 17 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- grodzisko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
5. Bartochów 5 (stan. 18 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
6. Bartochów 6 (stan. 19 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
7. Bartochów 7 (stan. 23 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
8. Bartochów 8 (stan. 26 na obszarze AZP 68-44),
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
9. Bartochów 9 (stan. 28 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ś
- punkt osadniczy kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
10. Bartochów – Kolonia 10 (stan. 32 na obszarze AZP 68-43),
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje,
- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.
11. Bartochów – Kolonia 11 (stan. 33 na obszarze AZP 68-43),
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
12. Baszków 1-4 (stan. 6 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
13. Baszków 2 (stan. 7 na obszarze AZP 68-44)*
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
14. Baszków 3 (stan. 13 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
- osada kultury polskiej, XIV-XV w.
15. Baszków 4 (stan. 15 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu - epoka żelaza: okres halsztacki.

16. Baszków 5 (stan. 16 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk T
  - cmentarzysko kultury łużyckiej, pomorskiej i przeworskiej, epoka brązu - epoka żelaza: okres rzymski.
17. Baszków 6 (stan. 21 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
18. Baszków 7 (stan. 22 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
19. Borek Lipiński 1 (stan. 28 na obszarze AZP 67-45)
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
20. Borek Lipiński 2 (stan. 29 na obszarze AZP 67-45)
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres V – epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
21. Borek Lipiński 3 (stan. 30 na obszarze AZP 67-45)
  - osada kultury polskiej, XIII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
22. Brzezinka 1 (stan. 24 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ś
  - cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
23. Brzezinka 2 (stan. 25 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ś
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
24. Brzezinka 3 (stan. 29 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ś
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
25. Brzezinka 4 (stan. 30 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona,
  - cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
  - osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
26. Chorążka 1 (stan. 36 na obszarze AZP 67-45)*
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
27. Cielce 1 (stan. 103 na obszarze AZP 67-43)*
  - cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
28. Cielce 2 (stan. 104 na obszarze AZP 67-43)*
  - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych lub ceramiki sznurowej, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.
29. Cielce 3 (stan. 105 na obszarze AZP 67-43)*
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński.
30. Cielce 4 (stan. 106 na obszarze AZP 67-43)*

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński.
31. Cielce 5 (stan. 107 na obszarze AZP 67-43)*
- cmentarzysko kultury pomorskiej [grobow skrzynkowych], epoka żelaza: okres halsztacki – lateński.
32. Cielce – Wacławów 6 (stan. 108 na obszarze AZP 67-43)*
- cmentarzysko kultury pomorskiej [grobow skrzynkowych], epoka żelaza: okres halsztacki – lateński.
33. Cielce 7 (stan. 79 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
34. Cielce 8 (stan. 81 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
35. Cielce 9 (stan. 82 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze: okres III,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
36. Cielce 10 (stan. 83 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
37. Cielce 11 (stan. 89 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
38. Cielce 12 (stan. 90 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
39. Cielce 13 (stan. 91 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
40. Cielce 14 (stan. 92 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
41. Cielce 15 (stan. 93 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
42. Cielce 16 (stan. 94 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
43. Cielce 17 (stan. 95 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.

44. Cielce 18 (stan. 96 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
45. Cielce 19 (stan. 100 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej-polskiej, XII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII w.
46. Cielce 20 (stan. 101 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński [późny],
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
47. Cielce 21 (stan. 102 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski (?),
48. Czartki 1 (stan. 19 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
49. Czartki 2 (stan. 65 na obszarze AZP 67-43)
  - cmentarzysko [?] kultury grobów kloszowych, epoka żelaza: okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze: okres III.
50. Czartki 3 (stan. 67 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki – okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
51. Czartki 4 (stan. 68 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVI w.
52. Czartki 5 (stan. 69 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
53. Czartki 6 (stan. 70 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
54. Czartki 7 (stan. 71 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
55. Czartki 8 (stan. 72 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
56. Czartki 9 (stan. 97 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
57. Czartki 10 (stan. 98 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze.

58. Czartki 11 (stan. 99 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk L
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
59. Duszniki 1 (stan. 38 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk R
  - cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V,
  - osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
60. Duszniki 2 (stan. 33 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk R
  - punkt osadniczy kultury, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
61. Duszniki 3 (stan. 34 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII w.
62. Duszniki 4 (stan. 35 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit.
63. Duszniki 5 (stan. 36 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit.
64. Duszniki 6 (stan. 37 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk R
  - cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
65. Duszniki 7 (stan. 41 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk R
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
66. Duszniki 8 (stan. 37 na obszarze AZP 68-43)
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
67. Dzierżązna 1 (stan. 49 na obszarze AZP 67-44)
  - osada kultury polskiej, nowożytność.
68. Gać Warcka 2 (stan. 26 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
  - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
69. Gać Warcka 3 (stan. 27 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
70. Gać Warcka 4 (stan. 28 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
71. Gać Warcka 5 (stan. 29 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
72. Gać Warcka 6 (stan. 30 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.

73. Glinno 1 (stan. 5 na obszarze AZP 67-44)

- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

74. Glinno 2 (stan. 4 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka brązu,
- osada kultury polskiej, średniowiecze.

75. Glinno 3 (stan. 3 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.

76. Glinno 4 (stan. 14 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

77. Glinno 5 (stan. 15 na obszarze AZP 67-44)

- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

78. Glinno 6 (stan. 16 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

79. Glinno 7 (stan. 17 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit – wczesna epoka brązu,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

80. Glinno 8 (stan. 13 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

81. Glinno 9 (stan. 6 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

82. Glinno 10 (stan. 9 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X

- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński [wczesny],
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.
83. Glinno 11 (stan. 7 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X
- osada kultury polskiej, średniowiecze.
84. Glinno 12 (stan. 8 na obszarze AZP 67-44)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
85. Glinno 13 (stan. 10 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk W
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
- stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko**
86. Glinno 14 (stan. 11 na obszarze AZP 67-44)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
- stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko**
87. Glinno 15 (stan. 60 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk W
- cmentarzysko kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.
- zagrożenie: budowa domków lotniskowych**
88. Glinno Poduchowne 1 (stan. 53 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X
- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński [wczesny],
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
89. Głaniszew 1 (stan. 41 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej XVI-XVII w.
90. Głaniszew 2 (stan. 42 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, XII-XIII w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
91. Głaniszew 3 (stan. 43 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski (?),
  - osada kultury prapolskiej, XI-XII w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
92. Głaniszew 4 (stan. 44 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres III-IV,
  - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, XII-XIII w.,

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność
93. Głaniszew 5 (stan. 46 na obszarze AZP 67-43)*
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
94. Głaniszew 6 (stan. 54 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
95. Głaniszew 7 (stan. 55 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVI w.
96. Głaniszew 8 (stan. 56 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
97. Głaniszew 9 (stan. 64 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury prapolskiej/polskiej, XII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
98. Głaniszew 10 (stan. 66 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
99. Gołuchy 1 (stan. 31 na obszarze AZP 68-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
100. Gołuchy 2 (stan. 34 na obszarze AZP 68-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
101. Gołuchy 3 (stan. 35 na obszarze AZP 68-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
102. Gołuchy 4 (stan. 36 na obszarze AZP 68-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
103. Góra 1 (stan. 109 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - cmentarzysko kultury prapolskiej, 2 połowa XI w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze.

Wojewódzki rejestr zabytków byłego woj. Sieradzkiego, nr rejestru: 401/A

104. Góra 2 (stan. 110 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze.

zagrożenie: doraźne czerpanie piasku

105. Góra 3 (stan. 111 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

106. Góra 4 (stan. 112 na obszarze AZP 67-43)*
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
107. Góra 5 (stan. 113 na obszarze AZP 67-43)*
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
108. Góra 6 (stan. 33 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVII w.
109. Góra 7 (stan. 33 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - osada kultury polskiej, średniowiecze.
110. Góra 8 (stan. 34 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.
111. Góra 9 (stan. 34 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
112. Góra 10 (stan. 39 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
113. Góra 11 (stan. 40 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
114. Góra 12 (stan. 52 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
115. Góra 13 (stan. 53 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVI w.
116. Jakubice 1 (stan. 50 na obszarze AZP 69-44)
  - cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu - epoka żelaza: okres halsztacki.
117. Jakubice 2 (stan. 9 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
  - cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
118. Jakubice 3 (stan. 10 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
  - osada kultury polskiej, XIV-XV w.
119. Jakubice 4 (stan. 11 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona.
120. Jakubice 5 (stan. 12 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
  - cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
121. Jakubice 6 (stan. 14 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk U
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu - epoka żelaza: okres halsztacki.
122. Jakubice 7 (stan. 82 na obszarze AZP 68-44)
  - cmentarzysko kultury prapolskiej, X-XII w.

zagrożenie: zwirownia

123. Jeziorsko 1/1a (stan. 57 na obszarze AZP 65-44)

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko

124. Jeziorsko 2, 2a, 2b (stan. 65 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko

125. Jeziorsko 3 (stan. 58 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk C

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko

126. Jeziorsko 4 (stan. 59 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk C

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński - okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze.

stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko

127. Jeziorsko 5, 5a (stan. 56 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II,
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: okres V – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze-nowożytność.

stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko

128. Jeziorsko 6 (stan. 55 na obszarze AZP 66-44)

- osada kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

129. Jeziorsko 7 (stan. 54 na obszarze AZP 66-44)

- gródek stożkowaty kultury polskiej, XIV w.

Stanowisko przebadane – na terenie zbiornika Jeziorsko

130. Józefka 1 (stan. 57 na obszarze AZP 66-45)*
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
131. Kamionacz 1 (stan. 65 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ź
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
132. Kamionacz 2 (stan. 66 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ź
- punkt osadniczy kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
133. Kamionacz 3 (stan. 67 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ź
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- osada kultury polskiej, XIV-XV w.,
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
134. Kamionacz 4 (stan. 68 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ź
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.
135. Kamionacz 5 (stan. 69 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ź
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
136. Kamionacz 6 (stan. 70 na obszarze AZP 68-44)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
137. Kamionacz 7 (stan. 71 na obszarze AZP 68-44)
- osada kultury polskiej, XIV-XV w.
138. Kamionaczyk 4 (stan. 6 na obszarze AZP 68-45)
- osada kultury prapolskiej, VII-X w.
139. Kamionaczyk 5 (stan. 8 na obszarze AZP 68-45)
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
140. Kolonia Glinno 1 (stan. 1 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
141. Kolonia Glinno 2 (stan. 2 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
142. Kolonia Glinno 3 (stan. 50 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk X
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
143. Kolonia Ostrów Warcki 1/2 (stan. 42 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk A
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona,

- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: III okres,
  - osada kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
144. Kolonia Ostrów Warcki 3 (stan. 43 na obszarze AZP 65-44)
- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
  - osada kultury łużyckiej, epoka brązu: okres V – epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze – średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
- stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko**
145. Kolonia Ostrów Warcki 4 (stan. 45 na obszarze AZP 65-44)
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
- stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko**
146. Kolonia Ostrów Warcki 5 (stan. 44 na obszarze AZP 65-44)
- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
  - osada kultury łużyckiej, epoka żelaza, okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
- stanowisko zniszczone – na terenie zbiornika Jeziorsko**
147. Kolonia Ostrów Warcki 6 (stan. 46 na obszarze AZP 65-44)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński - okres rzymski.
148. Kolonia Socha 1 (stan. 87 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XV w.
149. Kolonia Socha 2 (stan. 88 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
150. Kolonia Tądów Górny 1 (stan. 66 na obszarze AZP 66-44)
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.
151. Kolonia Tądów Górny 2 (stan. 70 na obszarze AZP 66-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje.
152. Kraków 1 (stan. 57 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk J
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - osada kultury polskiej, średniowiecze.
153. Kraków 2 (stan. 58 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk M

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.
- 154. Kraków 3 (stan. 59 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk J
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński.
- 155. Kraków 4 (stan. 60 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk J
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona.
- 156. Kraków 5 (stan. 61 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk J
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
- 157. Kraków 6 (stan. 62 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk J
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze.
- 158. Kraków 7 (stan. 18 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II-III,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 159. Kraków 8 (stan. 20 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 160. Kraków 9 (stan. 24 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk J
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 161. Kraków 10 (stan. 25 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej-polskiej, XII-XIV w.,
  - dwór (?) kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 162. Kraków 11 (stan. 26 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
- 163. Kraków 12 (stan. 27 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
  - punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
- 164. Kraków 13 (stan. 29 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 165. Kraków 14 (stan. 30 na obszarze AZP 67-43),
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 166. Kraków 15 (stan. 31 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVI w.
- 167. Kraków 16 (stan. 32 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk M
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 168. Kraków 17 (stan. 35 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVII w.

169. Lasek 1 (stan. 37 na obszarze AZP 67-45)*
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
170. Lasek 2 (stan. 32 na obszarze AZP 67-45)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
171. Lasek 3 (stan. 33 na obszarze AZP 67-45)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia – epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
172. Lasek 4 (stan. 34 na obszarze AZP 67-45)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona.
173. Lasek 5 (stan. 35 na obszarze AZP 67-45)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
174. Małków 1 (stan. 42 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halszacki D.
175. Małków 2 (stan. 31 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
176. Małków 3 (stan. 32 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII w.
177. Małków 4 (stan. 39 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk R
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halszacki – okres lateński.
178. Małków 5 (stan. 40 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk R
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
  - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - osada kultury polskiej, nowożytność.
179. Małków 6 (stan. 43 na obszarze AZP 68-44)
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
180. Małków 7 (stan. 44 na obszarze AZP 68-44)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
181. Małków 8 (stan. 45 na obszarze AZP 68-44)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
182. Małków 9 (stan. 46 na obszarze AZP 68-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit.
183. Małków 10 (stan. 47 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

184. Małków 11 (stan. 48 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
  - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - osada kultury polskiej, nowożytność.
185. Małków 12 (stan. 49 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit.
186. Małków 13 (stan. 50 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk S
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - osada kultury polskiej, nowożytność.
187. Małków 14 (stan. 51 na obszarze AZP 68-44)
- gródek stożkowaty kultury polskiej, XIII-XIV w.

Wojewódzki rejestr zabytków byłego woj. Sieradzkiego, nr rejestru: 32/A

188. Maszew 1 (stan. 61 na obszarze AZP 65-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje.
189. Maszew 2 (stan. 62 na obszarze AZP 65-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje.
190. Maszew 3 (stan. 63 na obszarze AZP 65-44)
- osada kultury polskiej, nowożytność.
191. Miedźno 1 (stan. 2 na obszarze AZP 68-45)
- osada kultury polskiej, nowożytność.
192. Miedźno 2 (stan. 3 na obszarze AZP 68-45)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
  - osada kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
193. Miedźno 3 (stan. 16 na obszarze AZP 68-45)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia.
- zagrożenie: zwirownia**
194. Mikołajewice 1 (stan. 27 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
195. Mikołajewice 2 (stan. 24 na obszarze AZP 67-44)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza, okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.
- stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko**
196. Mikołajewice 3 (stan. 22 na obszarze AZP 67-44)
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

197. Mikołajewice 4 (stan. 21 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk O

- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

198. Mikołajewice 5 (stan. 30 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

199. Mikołajewice 6 (stan. 35 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

200. Mikołajewice 7 (stan. 28 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury prapolskiej i polskiej, średniowiecze wczesne – średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

201. Mikołajewice 8 (stan. 29 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

202. Mikołajewice 9 (stan. 26 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

203. Mikołajewice 10 (stan. 25 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński [późny] – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

204. Mikołajewice 11 (stan. 23 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

205. Mikołajewice 12 (stan. 45 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
- 206. Mikołajewice 13 (stan. 59 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N
  - dwór kultury polskiej, nowożytność: XVII-XIX w.
- 207. Mogilno 1 (stan. 13 na obszarze AZP 68-45)
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: mezolit.
- 208. Mogilno 2 (stan. 14 na obszarze AZP 68-45)
  - osada kultury polskiej, XIV-XV w.
- 209. Mogilno 3 (stan. 15 na obszarze AZP 68-45)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
- 210. Mogilno 4 (stan. 73 na obszarze AZP 68-46)
  - punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit.
- 211. Mogilno 5 (stan. 1 na obszarze AZP 68-46)
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 212. Nobela 1 (stan. 72 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
- 213. Nobela 2 (stan. 77 na obszarze AZP 68-44)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
- 214. Nobela 3 (stan. 78 na obszarze AZP 68-44)* (błąd w wykazie WUOZ, stanowisko jest w gm. Sieradz, tam jest na mapie i na mapie AZP, ale nie ma kart)
  - osada nieokreślonej kultury z epoki kamienia,
  - cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu-epoka żelaza: okres halsztacki,
  - osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - osada kultury prapolskiej, VII-IX w.,
  - osada kultury polskiej, nowożytność.
- 215. Nobela 4 (stan. 79 na obszarze AZP 68-44)* (błąd w wykazie WUOZ, stanowisko jest w gm. Sieradz, tam jest na mapie i na mapie AZP, ale nie ma kart)
  - osada kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
- 216. Nobela 5 (stan. 80 na obszarze AZP 68-44)* (błąd w wykazie WUOZ, stanowisko jest w gm. Sieradz, tam jest na mapie i na mapie AZP, ale nie ma kart)
  - punkt osadniczy nieokreślonej kultury z epoki kamienia,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
  - osada kultury prapolskiej, VII-X w.
- 217. Nobela 6 (stan. 81 na obszarze AZP 68-44)* (błąd w wykazie WUOZ, stanowisko jest w gm. Sieradz, tam jest na mapie i na mapie AZP, ale nie ma kart)
  - osada kultury prapolskiej, VII-X w.
- 218. Ostrów Warcki 8 (stan. 48 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk B
  - punkt osadniczy kultury iwieńskiej, wczesna epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,

- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

219. Ostrów Warcki 9 (stan. 49 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk B

- osada kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- punkt osadniczy kultury polskiej średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

220. Ostrów Warcki 10 (stan. 50 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk B

- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II,
- osada kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

221. Ostrów Warcki 11 (stan. 51 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk B

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

222. Ostrów Warcki 12 (stan. 52 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk B

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

223. Ostrów Warcki 13 (stan. 53 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk B

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

224. Ostrów Warcki 14 (stan. 54 na obszarze AZP 65-44)

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

225. Ostrów Warcki 15 (stan. 56 na obszarze AZP 65-44)

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

226. Ostrów Warcki 16 (stan. 55 na obszarze AZP 65-44)

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

227. Ostrów Warcki 17 (stan. 66 na obszarze AZP 65-44)

- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

228. Piotrowice 1 (stan. 51 na obszarze AZP 69-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.

229. Piotrowice 2 (stan. 52 na obszarze AZP 69-44)

- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

230. Piotrowice 3 (stan. 53 na obszarze AZP 69-44)

- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

231. Piotrowice 4 (stan. 54 na obszarze AZP 69-44)*

- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.

232. Piotrowice 5 (stan. 55 na obszarze AZP 69-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.

233. Proboszczowice 1 (stan. 20 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk O

- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, wczesna epoka brązu,
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

234. Proboszczowice 2, 3 (stan. 19 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk O

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit – wczesna epoka brązu,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze – średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

235. Proboszczowice 4 (stan. 18 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk O

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

236. Proboszczowice 5 (stan. 40 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski
- osada kultury polskiej, nowożytność.

237. Proboszczowice 6 (stan. 41 na obszarze AZP 67-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia.
238. Proboszczowice 7 (stan. 42 na obszarze AZP 67-44)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
239. Proboszczowice 8 (stan. 43 na obszarze AZP 67-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia.
240. Proboszczowice 9 (stan. 44 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk O
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halszacki,
  - osada kultury polskiej, nowożytność.
241. Raczków 1 (stan. 10 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
242. Raczków 2 (stan. 21 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk Ł
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - osada kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
243. Raczków 3 (stan. 22 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk Ł
- osada kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halszacki,
  - osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
244. Raczków 4 (stan. 23 na obszarze AZP 68-43)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
245. Raczków 5 (stan. 24 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - osada kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
246. Raczków 6 (stan. 25 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
247. Raczków 7 (stan. 26 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk K
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
248. Raszelki 1 (stan. 39 na obszarze AZP 66-45)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
249. Rossoszyca 1 (stan. 38 na obszarze AZP 67-45)*
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia (neolit?),
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,

- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
250. Rossoszyca 2 (stan. 39 na obszarze AZP 67-45)*
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
251. Rossoszyca 3 (stan. 40 na obszarze AZP 67-45)*
- dwór kultury polskiej, XV-XVI w.(?).
252. Rossoszyca 4 (stan. 31 na obszarze AZP 67-45)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
253. Rożdżały 1 (stan. 11 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
254. Rożdżały 2 (stan. 12 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - osada kultury polskiej, XVI-XVII w.
255. Rożdżały 3 (stan. 13 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
256. Rożdżały 4 (stan. 14 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, XII-XIII w.
257. Rożdżały 5 (stan. 15 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
258. Rożdżały 6 (stan. 16 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia – epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury iwieńskiej (trzcinieckiej), wczesna epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
259. Rożdżały 7 (stan. 17 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- osada (?) kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia – epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit – wczesna epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
260. Rożdżały 8 (stan. 18 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
261. Rożdżały 9 (stan. 19 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk *Ż*

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit – wczesna epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
262. Rożdżały 10 (stan. na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
263. Rożdżały 11 (stan. 21 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, XII-XIII w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVIII w.
264. Rożdżały 12 (stan. 22 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
265. Rożdżały 13 (stan. 23 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - osada (?) kultury polskiej, XVI-XVIII w.
266. Rożdżały 14 (stan. 24 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
267. Rożdżały 15 (stan. 25 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
268. Rożdżały 16 (stan. 26 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
269. Rożdżały 17 (stan. 27 na obszarze AZP 67-45), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
270. Socha 1 (stan. 78 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
271. Socha 2 (stan. 84 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
272. Socha 3 (stan. 85 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
273. Socha 4 (stan. 86 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk G
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
274. Szczawno Rożdżałskie 1 (stan. 47 na obszarze AZP 67-46)

- punkt osadniczy kultury polskiej, późne średniowiecze.

275. Tąarów Dolny 1 (stan. 40 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka ęelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury pomorskiej, epoka ęelaza: wczesny okres lateński,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka ęelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

276. Tąarów Dolny 2 (stan. 71 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II,
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka ęelaza: okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, XII-XIII w.,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

277. Tąarów Dolny 3 (stan. 39 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka ęelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

278. Tąarów Dolny 4 (stan. 38 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.

279. Tąarów Dolny 5 (stan. 37 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka ęelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka ęelaza: okres lateński – okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

280. Tąarów Dolny 6 (stan. 35 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka ęelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

281. Tąarów Dolny 7 (stan. 36 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, wczesna epoka brązu,
- osada kultury łużyckiej, epoka ęelaza: okres halsztacki,
- osada kultury przeworskiej, epoka ęelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

282. Tąarów Dolny 8 (stan. 67 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk D

- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

283. Tąarów Dolny 9 (stan. 68 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

284. Tąarów Górny 1 (stan. 32 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

285. Tąarów Górny 2 (stan. 30 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury ceramiki sznurowej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury lendzielskiej, epoka kamienia: neolit,
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV, epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

286. Tąarów Górny 3 (stan. 34 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, wczesna epoka brązu,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

287. Tąarów Górny 4 (stan. 33 na obszarze AZP 66-44)

- osada kultury polskiej, średniowiecze.

288. Tąarów Górny 5 (stan. 28 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

289. Tąarów Górny 6 (stan. 31 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

290. Tąarów Górny 7 (stan. 29 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk E

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

291. Tomisławice 1 (stan. 22 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej (pomorskiej), epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

292. Tomisławice 2 (stan. 23 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia : neolit,
- punkt osadniczy kultury amfor kulistych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

293. Tomisławice 3 (stan. 24 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk F

- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

294. Tomisławice 4 (stan. 27 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk F

- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

295. Tomisławice 5 (stan. 36 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk F

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

296. Tomisławice 6 (stan. 34 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko częściowo zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

297. Tomisławice 7 (stan. 33 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- osada kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

298. Tomisławice 8 (stan. 26 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk F

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

299. Tomisławice 9 (stan. 32 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk N
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
300. Tomisławice 10 (stan. 25 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk F
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
301. Tomisławice 11 (stan. 31 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk F
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
302. Tomisławice 12 (stan. 59 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk F
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
303. Ulesie 1 (stan. 12 na obszarze AZP 68-45)
- osada kultury łużyckiej, epoka brązu: okres IV-V.
304. Ustków 1 (stan. 69 na obszarze AZP 66-44)
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
- zagrożenie: piasznica**
305. Warta 1 (stan. 54 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk P
- miasto kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
306. Warta 2 (stan. 55 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk P
- miasto kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
307. Warta 3 (stan. 37 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk P
- osada kultury polskiej, nowożytność.
308. Warta 4 (stan. 38 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk P
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
309. Warta 5 (stan. 39 na obszarze AZP 67-44) zespół stanowisk P
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
310. Warta 6 (stan. 46 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk P
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje.
311. Warta 7 (stan. 47 na obszarze AZP 67-44), zespół stanowisk P
- osada kultury polskiej, średniowiecze.
312. Warta 8 (stan. 56 na obszarze AZP 67-44)*
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit.
313. Warta 9 (stan. 57 na obszarze AZP 67-44)*
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: neolit.
314. Warta 10 (stan. 58 na obszarze AZP 67-44)*

- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński.
- 315. Warta 11 (stan. 57 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 316. Warta 12 (stan. 58 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: mezolit,
  - punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 317. Warta 13 (stan. 59 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 318. Warta 14 (stan. 60 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 319. Warta 15 (stan. 61 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 320. Warta 16 (stan. 73 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 321. Warta 17 (stan. 74 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 322. Warta 18 (stan. 75 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 323. Warta 19 (stan. 77 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 324. Witów 1 (stan. 114 na obszarze AZP 67-43)*
  - cmentarzysko kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
- 325. Witów 2 (stan. 62 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIII-XIV w.,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 326. Witów 3 (stan. 63 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
- 327. Witów 4 (stan. 76 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
- 328. Witów 5 (stan. 80 na obszarze AZP 67-43)
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
- 329. Włyn 1 (stan. 52 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
  - osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.
- 330. Włyn 2 (stan. 53 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
  - cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.

331. Włyn 3 (stan. 55 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
332. Włyn 4 (stan. 56 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
333. Włyn 5 (stan. 57 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
334. Włyn 6 (stan. 58 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ż
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
335. Włyn 7 (stan. 59 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
336. Włyn 8 (stan. 76 na obszarze AZP 68-44)
- osada kultury polskiej, nowożytność
337. Włyn – Bugaj 1 (stan. 48 na obszarze AZP 67-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
- cmentarzysko kultury łużyckiej (lub pomorskiej), epoka żelaza: okres halsztacki.
338. Włyn – Kolonia 1 (stan. 60 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia: mezolit,
- punkt osadniczy kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- osada kultury polskiej, nowożytność.
339. Włyn – Kolonia 2 (stan. 61 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Y
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- osada kultury polskiej, nowożytność.
340. Włyn – Kolonia 3 (stan. 62 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ż
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- osada kultury prapolskiej, XI-XIII w.
341. Włyn – Kolonia 4 (stan. 63 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
342. Włyn – Kolonia 5 (stan. 64 na obszarze AZP 68-44), zespół stanowisk Ż
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki.
343. Włyn – Kolonia 6 (stan. 73 na obszarze AZP 68-44)
- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, epoka kamienia,
- osada kultury polskiej, XIV-XV w.
344. Włyn – Kolonia 7 (stan. 74 na obszarze AZP 68-44)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
345. Włyn – Kolonia 8 (stan. 75 na obszarze AZP 68-44)
- osada kultury prapolskiej, VIII-IX w.

346. Włyń – Polesie 1 (stan. 54 na obszarze AZP 68-44)
- cmentarzysko kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
347. Wola Zadąbrowska – Nowa Wieś 1 (stan. 20 na obszarze AZP 66-43)
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
348. Wola Zadąbrowska – Stara Wieś 1 (stan. 21 na obszarze AZP 66-43)
- osada kultury polskiej, XVII-XVIII w.
349. Zadąbrowie 1 (stan. 37 na obszarze AZP 66-43)*
- cmentarzysko ciepłopalne kultury nieokreślonej, chronologia nieokreślona.
350. Zadąbrowie Wiatracyńska 1 (stan. 22 na obszarze AZP 66-43)
- osada kultury polskiej, XVI-XVIII w.
351. Zagajew 1 (stan. 18 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk Ł
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVIII w.
352. Zagajew 2 (stan. 19 na obszarze AZP 68-43), zespół stanowisk Ł
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
353. Zakrzew 1 (stan. 51 na obszarze AZP 66-44)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko
354. Zakrzew 2 (stan. 52 na obszarze AZP 66-44)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- cmentarzysko kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko
355. Zakrzew 3 (stan. 50 na obszarze AZP 66-44)
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko
356. Zakrzew 4 (stan. 49 na obszarze AZP 66-44)
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.
stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko
357. Zakrzew 5 (stan. 48 na obszarze AZP 66-44)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński – okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,

- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

358. Zakrzew 6 (stan. 46 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

359. Zakrzew 6a (stan. 47 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

360. Zakrzew 7 (stan. 45 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

361. Zakrzew 8 (stan. 44 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

362. Zakrzew 9, 9a (stan. 43 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk D

- osada kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury ceramiki grzebykowo-dołkowej, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury polskiej średniowiecze – nowożytność.

363. Zakrzew 10 (stan. 42 na obszarze AZP 66-44)

- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury polskiej średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

364. Zakrzew 11 (stan. 41 na obszarze AZP 66-44), zespół stanowisk D

- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, epoka kamienia: neolit,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko częściowo zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

365. Zakrzew 12 (stan. 53 na obszarze AZP 66-44)

- młyn kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

366. Zakrzew 12A (stan. na obszarze AZP 66-44)

- osada kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.

stanowisko zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

367. Zaspy Miłkowskie 1 (stan. 36 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk A

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

368. Zaspy Miłkowskie 2 (stan. 38 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk A

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

stanowisko częściowo zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

369. Zaspy Miłkowskie 3 (stan. 39 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk A

- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II,
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka brązu – epoka żelaza: okres halsztacki,
- cmentarzysko kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, średniowiecze – nowożytność.

zagrożenie: wybieranie piasku, domki letniskowe, wykrywacze metali

370. Zaspy Miłkowskie 4 (stan. 40 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk A

- punkt osadniczy kultury nieokreślonej, pradzieje,
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, epoka brązu: okres V – epoka żelaza: okres halsztacki,
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze.

stanowisko częściowo zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

371. Zaspy Miłkowskie 5 (stan. 41 na obszarze AZP 65-44), zespół stanowisk A

- punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.

stanowisko częściowo zniszczone na terenie zbiornika Jeziorsko

372. Zielona Wygoda 1 (stan 69 na obszarze AZP 67-46)*#

- cmentarzysko kultury pomorskiej, chronologia nieokreślona.

373. Zielęcín 1 (stan. 131 na obszarze AZP 67-42), zespół stanowisk I

- osada kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
- osada kultury polskiej, średniowiecze.

374. Zielęcín 2 (stan. 1 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H

- osada kultury polskiej, XIV-XVII w.

375. Zielęcín 3 (stan. 2 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H

- punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVII w.

376. Zielęcín 4 (stan. 3 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H

- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.

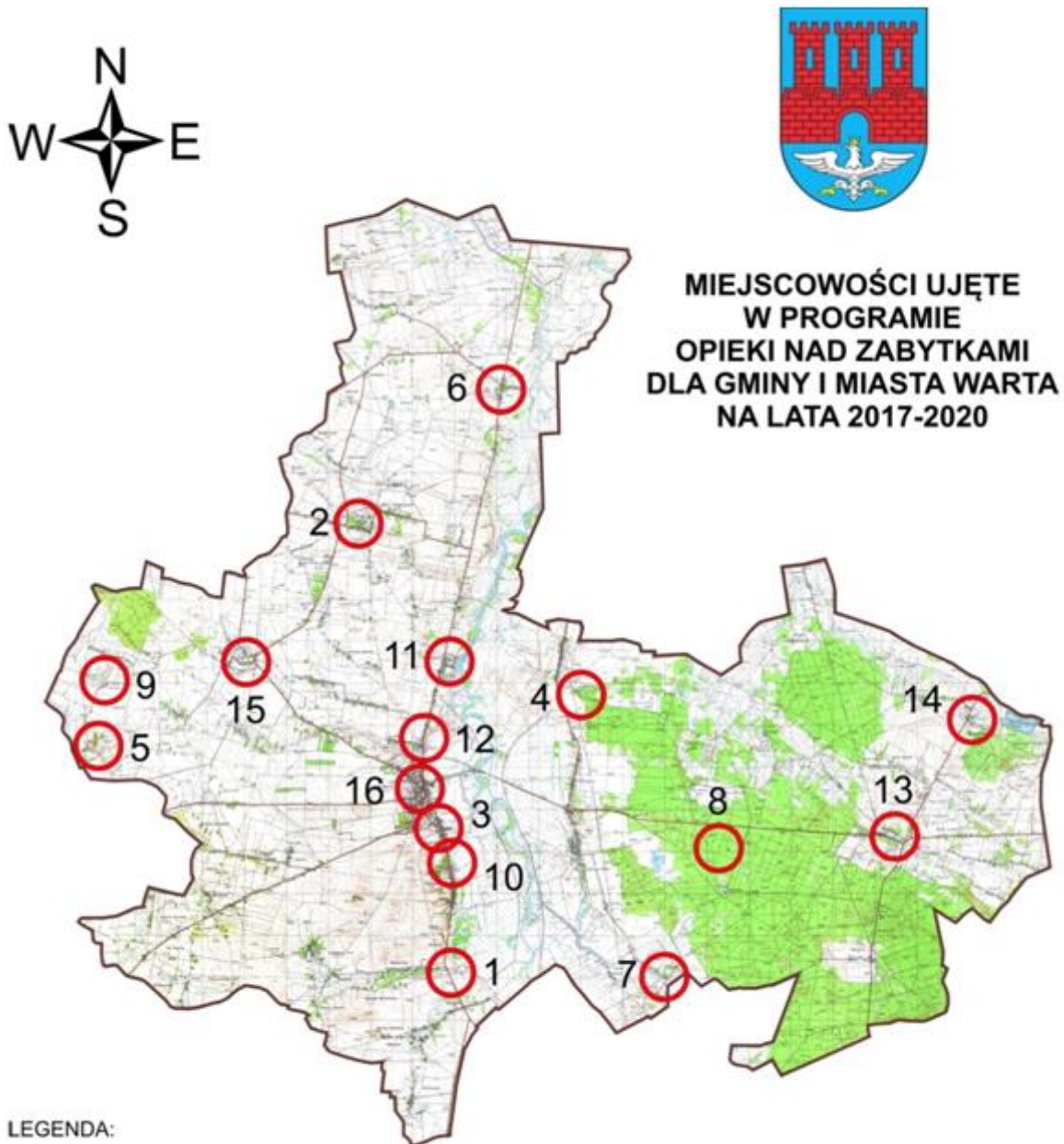
377. Zielęcín 5 (stan. 4 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H

- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVII-XVII w.
378. Zielęcín 6 (stan. 5 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
379. Zielęcín 7 (stan. 6 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
380. Zielęcín 8 (stan. 7 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury trzcinieckiej, epoka brązu: okres II,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
381. Zielęcín 9 (stan. 8 na obszarze AZP 67-43)
- osada kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski.
382. Zielęcín 10 (stan. 9 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
383. Zielęcín 11 (stan. 10 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- osada (?) kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
384. Zielęcín 12 (stan. 11 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
385. Zielęcín 13 (stan. 12 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
386. Zielęcín 14 (stan. 13 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
387. Zielęcín 15 (stan. 14 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVII w.
388. Zielęcín 16 (stan. 15 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XV-XVIII w.
389. Zielęcín 17 (stan. 16 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, chronologia nieokreślona,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVII w.
390. Zielęcín 18 (stan. 17 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk H
- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
391. Zielęcín 19 (stan. 21 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVI w.
392. Zielęcín 20 (stan. 22 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury prapolskiej, wczesne średniowiecze,

- punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
393. Zielęcín 21 (stan. 23 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- punkt osadniczy kultury polskiej, XIV-XVII w.
394. Zielęcín 22 (stan. 28 na obszarze AZP 67-43), zespół stanowisk I
- cmentarzysko kultury łużyckiej, epoka żelaza: okres halsztacki,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
395. Zielęcín 23 (stan. 36 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury łużyckiej, żelaza: okres halsztacki – okres lateński,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
396. Zielęcín 24 (stan. 37 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, XVI-XVII w.
397. Zielęcín 25 (stan. 38 na obszarze AZP 67-43)
- punkt osadniczy kultury przeworskiej, epoka żelaza: okres rzymski,
  - punkt osadniczy kultury polskiej, nowożytność.
398. Zielęcín Mały 1 (stan. 115 na obszarze AZP 67-43)*
- cmentarzysko kultury pomorskiej, epoka żelaza: okres halsztacki.

Załącznik 4

LEGENDA:

1. Bartochów - MPN
2. Cielce - dwór, park, kaplica
3. Duszniki - układ ruralistyczny, umocnienia niemieckie
4. Glinno Kolonia II - cmentarz, MPN
5. Góra - kościół z otoczeniem, cmentarz, cmentarzysko szkieletowe
6. Jeziorsko - kościół z otoczeniem, zespół cmentarza, MPN, budynki UG i piekarni
7. Kamionacz - kościół z otoczeniem, zespół cmentarza, MPN, zespół dworski
8. Kamionacz-Polesie - MPN
9. Kraków - zespół dworski
10. Małków - zespół pałacowy, park, układ ruralistyczny, grodzisko, umocnienia niemieckie
11. Mikołajewice - zespół dworski, park
12. Proboszczowice - budynek d. UG, umocnienia niemieckie
13. Rossoszyca - kościół z otoczeniem, zespół cmentarza, MPN
14. Rożdżały - dwór, park
15. Ustków - zespół dworski, park
16. Warta - układ urbanistyczny, zespoły klasztorne, kościół, park, zabudowa miejska, cmentarze, umocnienia niemieckie

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY I MIASTA WARTA NA LATA 2017-2020**Uregulowania prawne dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami**

1. Konstytucja RP, art. 5, 6 i 86.
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, tekst jednolity: Dz. U. z 10 września 2014 r. poz. 1446, z późniejszymi zm.).
3. Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2010, Nr 75, poz. 474).
4. Ustawa z dnia 10 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz. U. poz. 1330).
5. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach oraz ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz. U. 2016, poz. 1887).
6. Ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie terytorialnym, w art. 7 ust. 1 pkt 9 (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późniejszymi zm.).
7. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2016 r. poz. 778, 904, 961, 1250, 1579).
8. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 290, z późn. zm.);
9. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j.: Dz. U. 2016 r. poz. 672, z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j.: Dz. U. 2016 r. poz. 2134, z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2147).
12. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j.: Dz. U. z 2012 r. poz. 406, z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 239).
14. Ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j.: Dz. U. z 2015 r. poz. 774).
15. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1777, z późn. zm.).
16. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w nst. aktach prawnych:

1. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 1997, Nr 5, poz. 24, z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 1997, Nr 85, poz. 539, z późn. zm.).

Zasady regulujące zagadnienia związane z zabytkami są także opublikowane w formie rozporządzeń:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004, Nr 30, poz. 259).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004, Nr 71, poz. 650).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. 2004, Nr 75, poz. 706).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2004, Nr 124, poz. 1302).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004, Nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).

6. Rozporządzenie Ministra kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. 2004, Nr 202, poz. 2073).

7. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004, Nr 212, poz. 2153).

8. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2005, Nr 112, poz. 940).

9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2010, Nr 64, poz. 396).

10. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. 2010, Nr 118, poz. 797).

11. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2011, Nr 50, poz. 256).

12. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. 2011, Nr 89, poz. 510).

13. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011, Nr 113, poz. 661).

14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. 2011, Nr 165, poz. 987).

Zasady ochrony materiałów archiwalnych zostały określone w Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. 2006, Nr 97, poz. 673, z późn. zm.).